

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1925:13
KOMMUNIKATIONSDEPARTEMENTET

BYGGNADSSTYRELSE-
SAKKUNNIGAS
BETÄNKANDE

ANGÅENDE

OMORGANISATION
AV BYGGNADSSTYRELSENS
BYGGNADSBYRÅ

M. M.

S T O C K H O L M

1 9 2 5

Statens offentliga utredningar 1925

Kronologisk förteckning

1. Utredning av vissa frågor rörande privatläroverken. Norstedt. 173 s. 2 pat.-tab. **E.**
2. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 31. Den svenska tvättmedelsindustrin med särskild hänsyn till förhållandena före världskriget. Av Hj. Heimbürger. Marcus. 108 s. **Fl.**
3. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 29. Den svenska skoindustrin med särskild hänsyn till förhållandena före världskriget. Av W. Smith. Tullberg. 104 s. **Fl.**
4. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 30. Den svenska cementindustrin med särskild hänsyn till förhållandena före världskriget. Av O. Edström. Marcus. 48 s. **Fl.**
5. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 32. Den svenska porslinsindustrin med särskild hänsyn till förhållandena före världskriget. Av E. W. Tillberg. Tullberg. 64 s. **Fl.**
6. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 33. Tryckeri- och pappersförädlingsindustri i Sverige. Av F. Hilgerdt. Marcus. 125 s. **Fl.**
7. Underofficerssakkunnigas yttrande och förslag jämte personalrepresentanternas särskilda yttrande. Fahlcrantz. 140 s. **Fö.**
8. Betänkande med utredning och förslag angående socialförsäkringens organisation. Norstedt. viij, 355 s. **Fl.**
9. Betänkande med förslag till grunder för avsättning till de under Kungl. kommunikationsdepartementet lydande affärsdrivande verkens förnyelsefonder samt för användning och placering av förnyelsefondernas medel. Norstedt. 44 s. **K.**
10. Förslag till förordning angående ställig inkomst- och förmögenhetsskatt jämte motiv. Norstedt. 40 s. **Fl.**
11. Det svenska skogsbrukets förutsättningar och historia. Av N. Schager. Tiden. viij, 168 s. **Fl.**
12. Sveriges enskilda skogar. Av N. Schager. Tiden. viij, 285 s. **Fl.**
13. Byggnadsstyrelsesakkunnigas betänkande angående omorganisation av byggnadsstyrelsens byggnadsbyrå m. m. Marcus. 110 s. **K.**
14. Utkast till ändrad lydelse av 1—12, 19, 21—24, 26, 28—35, 40 samt 43 och 49 §§ i kungl. stadgan den 22 juni 1920 med vissa föreskrifter angående domsagornas förvaltning. Marcus. 39 s. **Ju.**

Anm. Om särskild tryckort ej angives, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet, **Jo.** = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1925: 13
KOMMUNIKATIONSDEPARTEMENTET

BYGGNADSSTYRELSE- SAKKUNNIGAS BETÄNKANDE

ANGÅENDE

OMORGANISATION
AV BYGGNADSSTYRELSENS
BYGGNADSBYRÅ

M. M.

STOCKHOLM 1925

ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

BY JOHN A. D. B. T. Y. R. L. S. R.
S. A. K. K. U. N. I. T. G. A. S.
B. E. A. T. A. K. A. N. D. E.

OMEGA LAMBDA

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

CHICAGO, ILLINOIS

1911

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

Till herr statsrådet och chefen för kungl. kommunikationsdepartementet.

Jämlikt bemyndigande den 29 juni 1923 har dåvarande chefen för kommunikationsdepartementet uppdragit åt riksgäldsfullmäktigen C. G. Ekman, f. d. byggnadsrådet I. G. Clason, byggnadschefen och ledamoten av arméns kasernbyggnadsnämnd E. Lindh, numera översten och överdirektören C. H. F. Meurling samt numera generaldirektören I. J. Tengbom att i enlighet med vad närmare angivits i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden samma dag i egenskap av sakkunniga, med riksgäldsfullmäktigen Ekman såsom ordförande, inom departementet biträda vid utredning av vissa frågor rörande byggnadsstyrelsens organisation och därmed sammanhängande spörsmål.

Sakkunniga, vilka antagit benämningen byggnadsstyrelsesakkunniga, hava såsom sekreterare anlitat kanslirådet T. E. Löfgren.

Med skrivelse den 20 oktober 1923 hava sakkunniga överlämnat förslag till vidtagande av provisoriska åtgärder för nedbringande av kostnaderna för arméns kasernbyggnadsnämnds verksamhet, vilket förslag legat till grund för Kungl. Maj:ts beslut i ämnet den 12 november 1923.

Vidare hava sakkunniga, till följd av remiss, den 18 november 1924 avgivit utlåtande över en av byggnadsstyrelsen gjord framställning om förändring av en kvinnlig kanslibiträdestjänst till kvinnlig kontorsskrivarebefattning.

Sakkunniga få härmed överlämna betänkande angående omorganisation av byggnadsstyrelsens byggnadsbyrå och vissa därmed sammanhängande spörsmål. Sakkunnigas utredningsarbete har härigenom avslutats utom så vitt avser det till sakkunniga hänskjutna spörsmålet angående åtgärder för nedbringande av arkitekturvodena vid statens byggnadsföretag. Med

herr statsrådets medgivande har beträffande sistnämnda fråga för sakkunnigas räkning inom byggnadsstyrelsen igångsatts viss utredning; och komma sakkunniga att i denna del avgiva särskilt yttrande.

På grund av sjukdom, ådragen genom olycksfall, har översten Meurling icke kunnat delta i den slutliga justeringen av sakkunnigas nu avlämnade betänkande.

De till ifrågavarande betänkande hörande handlingar överlämnas härjämte.

Stockholm den 23 januari 1925.

CARL EKMAN.

I. GUST. CLASON.

IVAR TENGBOM.

ERNST LINDH.

Torsten Löfgren.

Register.

	Sid.
Inledning	7
<i>Överintendentsämbetets omorganisation till byggnadsstyrelsen</i>	7
Anledningar till 1917 års omorganisation	7
Huvuddragen av 1917 års omorganisation	8
<i>Nu gällande instruktion m. m.</i>	11
<i>1921 års lönereglering för byggnadsstyrelsen</i>	12
<i>Sakkunnigas uppdrag m. m.</i>	12
Motioner vid 1921 års riksdag	12
Anmärkningar av riksdagens revisorer	13
Arméns kasernbyggnadsnämnd	14
Riktlinjer för byggnadsstyrelsens sakkunnigas uppdrag	16
Av sakkunniga verkställda utredningar m. m.	17
<i>Förberedande utredningar och förslag m. m.</i>	17
<i>Byggnadsstyrelsen</i>	19
Byggnadsstyrelsens allmänna ämbetsbefattning	19
Byggnadsstyrelsens allmänna organisation	20
Anslag till byggnadsstyrelsen	21
Byggnadsstyrelsens uppgifter beträffande nybyggnads- och dit hänförliga frågor	24
Byggnadsbyråns organisation	25
Byggnadsstyrelsens befattning med statistik	27
Byggnadsstyrelsens verksamhet i fråga om planläggning av statens husbyggnadsverksamhet, granskning och kontroll m. m.	30
Byggnadsstyrelsens verksamhet i fråga om upprättande av förslag till byggnadsföretag för statsverkets räkning samt utförande av dylika företag	33
<i>Arméns kasernbyggnadsnämnd</i>	37
Kasernbyggnadsnämndens allmänna organisation	37
Kasernbyggnadsnämndens organisation under dess arbeten i egen regi	38
Nämndens byggnadskostnader	43
Kasernbyggnadsnämndens verksamhet vid årsskiftet 1924—1925	44
Kostnaderna för kasernbyggnadsnämndens huvudexpedition och arbetsledning å byggnadsplatserna	44
<i>Övriga organ för statens husbyggnadsverksamhet</i>	45
Fångvårdsstyrelsen	46
Arméförvaltningens fortifikationsdepartement	47
Medicinalstyrelsen	48
Pensionsstyrelsen	49
Generalpoststyrelsen	50
Telegrafstyrelsen	50
Riksbanken	52
Tekniska högskolans byggnadskommitté	52

	Sid.
<i>Sammanställning av föregående uppgifter rörande statens husbyggnadsverksamhet genom byggnadsstyrelsen och vissa andra husbyggande myndigheter</i>	52
Byggnadsstyrelsen	53
Fångvårdsstyrelsen	54
Arméförvaltningens fortifikationsdepartement	54
Medicinalstyrelsen	55
Pensionsstyrelsen	55
Generalpoststyrelsen	55
Telegrafstyrelsen	56
<i>Jämförelse mellan omfattningen av de olika myndigheternas byggnadsverksamhet</i>	56
<i>Jämförelse mellan kostnaderna för byggnadsföretag, utförda av olika myndigheter</i>	58
1. Utgifter för administration av byggnadsföretagen	59
2. Utgifter för utredningar, förslag och ritningsarbete m. m. för de egentliga byggnadsarbetena	61
3. Utgifter för utredningar, förslag och ritningsarbete m. m. för värme- och sanitärtekniska anläggningar och dylikt	64
4. Utgifter för utredningar, förslag och ritningsarbete m. m. för elektriska anläggningar och dylikt	66
5. Kostnader för utförda byggnadsföretag per kubikmeter byggnadsvolym (volympris).....	68
Sakkunnigas yttranden och förslag	70
<i>Frågan om sättet för utförande av statens husbyggnadsarbeten</i>	70
<i>Frågan om kasernbyggnadsnämndens bibehållande</i>	76
<i>Frågan om utvidgning av byggnadsstyrelsens byggnadsverksamhet</i>	77
<i>Frågan om organisatoriska förändringar inom byggnadsstyrelsen</i>	84
Behov av uppdelning av nuvarande byggnadsbyrå	84
De nya byråernas uppgifter	86
Utredningsbyrå	87
Byggnadsbyrå	88
Kostnaden för genomförande av sakkunnigas förslag	92
Sakkunnigas hemställan	93

Inledning.

Överintendentsämbetets omorganisation till byggnadsstyrelsen.

I en den 16 april 1917 till riksdagen avlåten proposition, nr 258, framlade Kungl. Maj:t förslag till omorganisation och lönerreglering av dåvarande överintendentsämbetet. Sedan detta förslag i allt väsentligt av riksdagen bifallits (riksdagens skrivelse nr 269), genomfördes den beslutade nya organisationen vid 1918 års ingång, i samband varmed ämbetets namn förändrades till byggnadsstyrelsen.

Beträffande anledningarna till och det huvudsakliga syftet med den sålunda genomförda omorganisationen må erinras följande.

Vid tiden för berörda omorganisation var överintendentsämbetets verksamhetsområde fastställt genom instruktion av den 14 november 1879 med däri den 5 december 1884 vidtagna ändringar. Verket hade därigenom i stort sett anvisats plats inom statsförvaltningen såsom centralmyndighet å det husbyggnadstekniska området. Överintendentsämbetet hade sålunda att för byggnadsväsendets främjande med uppmärksamhet följa dess utveckling och framsteg såväl inom riket som i främmande länder, att avge utlåtanden i byggnadsfrågor och göra av omständigheterna föranledda framställningar i avseende å byggnadsväsendet i riket, att med råd och upplysningar i byggnadsärenden tillhandagå offentliga auktoriteter samt menigheter, att upprätta ritnings- och kostnadsförslag till byggnadsarbeten, att granska av annan myndighet uppgjorda sådana förslag, att verkställa byggnadsarbeten, att utöva kontroll över verkställigheten av byggnader, som uppfördes för allmänna medel, att förvalta kronans i civilt ändamål anslagna hus och byggnader, vilka icke voro ställda under annat ämbetsverks förvaltning, med mera. För ämbetets verksamhet i avseende å nämnda förvaltning voro reglerande bestämmelser givna. Ämbetets befattning med statens byggnadsverksamhet i övrigt var däremot i stort sett icke på förhand reglerad. Sålunda hade ämbetet egentligen endast att på särskilt uppdrag av Kungl. Maj:t eller annan vederbörande taga befattning med en byggnadsfråga. I denna punkt inträdde genom omorganisationen en principiell förändring i verkets ställning till statens husbyggnadsväsen i allmänhet.

Vid tiden för omorganisationen utövades statens husbyggnadsverksamhet av närmare ett fyrtiotal olika myndigheter, vilka, vad byggnadsärendenas handläggning beträffade, praktiskt taget voro isolerade från varandra. Den kommunikation dem emellan, som i det stora hela mera undantagsvis ägde rum, skedde egentligen endast via Kungl. Maj:t. Med denna saknad

Anledningarna till 1917 års omorganisation.

av gemenskap i en eller annan form direkt mellan dessa byggnadsorgan hade självfallet uppstått vissa brister vid planläggningen och utövändet av statens husbyggnadsverksamhet.

Detta hade jämväl givit anledning till upprepade anmärkningar och framställningar från riksdagen och dess revisorer. De sålunda framställda anmärkningarna hade bottnat i den fortgående stegringen av utgifterna för samma verksamhet och i strävan att i möjligaste mån begränsa dessa utgifter. Bortsett från mera fristående anmärkningar mot något visst byggnadsföretag var det två huvudsakliga anmärkningar, som gjorts i nämnda syfte, nämligen mot

bristande planmässighet vid statens byggnadsverksamhet, och mot *bristande sparsamhet* vid de särskilda statsbyggnadernas uppförande.

Bristerna i planmässighet hade framför allt yttrat sig däruti, dels att byggnadsbehov för särskilda statsändamål hade tillfredsställts var för sig, utan hänsyn till huruvida flera dylika behov skulle kunna till byggnadskostnadernas nedbringande genom ett och samma byggnadsföretag avhjälpas, dels att statens byggnadsverksamhet hade utövats skäligen ojämnt och ofta så, att den infallit å tider, som från statsfinansiella och samhällsekonomiska synpunkter sett varit mindre lämpliga, och dels att erfarenheter och rön, som gjorts vid ett av staten utfört byggnadsföretag, mången gång icke tillgodogjorts vid sedermera utförda statsbyggen.

Beträffande den *bristande sparsamheten* vid statsbyggnadernas utförande skulle densamma yttra sig bland annat däri, att byggnaderna försetts med obehöfliga och kostsamma ornamentala utsmyckningar samt att hallar, trappuppgångar och även andra utrymmen tilltagits onödigt rymliga.

På grund av de anmärkningar, som sålunda framställdes, anhöll riksdagen i skrivelse den 31 maj 1911, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning angående de åtgärder, som kunde vara erforderliga till vinnande av större planmässighet i statens byggnadsverksamhet. Sedan överintendentsämbetet erhållit i uppdrag att verkställa omförmälda utredning, uttalade 1912 års statsrevisorer, vilka även funnit anledning att upptaga frågan om statens byggnadsväsen, önskvärdheten av att utredningen vidgades till att omfatta frågan om statens byggnadsverksamhet i hela dess vidd samt att utredningen måtte bedrivas med den skyndsamhet, som frågans stora ekonomiska och praktiska betydelse påkallade. I skrivelse den 16 maj 1913 uttalade riksdagen sin anslutning till revisorernas uppfattning.

Med anledning av bland annat de från riksdagens sida framställda önskemålen tillkallade dåvarande chefen för finansdepartementet jämlikt av Kungl. Maj:t den 24 oktober 1913 givet bemyndigande särskilda sakkunniga för att inom nämnda departement efter verkställd utredning avgiva förslag till omorganisation av överintendentsämbetet jämte lönereglering för befattningshavare i ämbetsverket. Dessa sakkunniga avgåvo den 1 november 1915 sitt betänkande, vilket i huvudsak låg till grund för Kungl. Maj:ts förslag i ovan berörda proposition till 1917 års riksdag.

Huvud-
dragen av
1917 års
omorga-
nisation.

Kungl. Maj:ts proposition i ämnet utmynnade i förslag *dels*, såsom ovan nämnts, till en omorganisation och lönereglering av överintendentsämbetet samt vissa andra därmed sammanhängande åtgärder och *dels* till beredande av medel för anställande av ett antal statstjänare av en ny kategori, länsarkitekter.

I främsta rummet avsåg Kungl. Maj:ts förslag att råda bot för de an-

märkta missförhållandena vid statens byggnadsverksamhet. I detta hänseende upptogs först frågan om centralisering av all statens ifrågavarande verksamhet. Därvid gjordes den uppfattningen gällande, att en sådan centralisering icke vore tillräddig, varemot en partiell centralisering förordades så, att den byggnadsverksamhet, som då utövades av post- och telegrafverken samt riksbanken — eller just de myndigheter, som egentligen föränlett anmärkningarna mot den bristande planmässigheten vid statens byggnadsverksamhet och vilka myndigheter, ehuru de utövat en mycket omfattande byggnadsverksamhet, dock ej voro organiserade för en sådan — skulle i huvudsak förläggas till byggnadsstyrelsen samt att under styrelsens omedelbara inseende skulle ställas vissa fastigheter, som då icke stodo under teknisk myndighets vård.

Såsom de egentliga och över hela området av statens husbyggnadsverksamhet nående medlen mot de ifrågavarande missförhållandena föreslogs emellertid *dels* och i främsta rummet förberedande utredning av de särskilda byggnadsfrågorna, *dels* granskning av uppgjorda ritningar och förslag, *dels* ock ett slags inspektion vid byggnadsarbetenas utförande, allt grundligare och allsidigare än under dåvarande förhållanden hade kunnat ske. I vissa principiella avseenden skulle dessa uppgifter läggas i händerna på *en* myndighet, nämligen byggnadsstyrelsen, så att å ett enda centralt ställe skulle kunna vid varje tidpunkt lätt erhållas en samlad överblick av statens byggnadsverksamhet, såväl av den redan fullbordade och pågående som av den under närmaste tiden då förestående, något som dittills icke kunnat åstadkommas utan ingående och tidsödande undersökningar hos ett stort antal verk och myndigheter.

En ofrånkomlig förutsättning för att byggnadsstyrelsen skulle kunna fullgöra dessa nya åligganden ansågs vara, att styrelsen städse ägde tillgång till exakta uppgifter angående statens husbyggnadsverksamhet i hela dess omfattning, d. v. s. att inom styrelsen fördes en fortlöpande och ändamålsenligt inrättad *byggnadsstatistik*. Denna byggnadsstatistik angavs utgöra en kärnpunkt i förslaget och innebära centraliseringen av statens husbyggnadsverksamhet, i den mån sådan lämpligen kunde ske.

Vidare skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag *dels* i sammanhang med byggnadsstatistiken genom insamlande av ritningar till byggnadsföretag, varmed staten tagit befattning, inom byggnadsstyrelsen bildas ett centralt *statsarkiv* för ritningar, och *dels*, till fromma särskilt för statens byggnadsverksamhet, men även för byggnadsverksamheten i allmänhet i landet, av styrelsen utövas en *upplysningsverksamhet* genom publicerande av meddelanden om iakttagelser och rön av allmänna intresse, vilka gjorts vid utförandet av byggnadsföretag eller eljest. Vidare skulle hos styrelsen inrättas en provsamling av byggnadsmaterialier av aktuellt intresse.

Ehuru i och för sig av nytta för den offentliga byggnadsverksamheten skulle det egentliga gagnet av nämnda åtgärder, såsom ovan antytts, vara att sätta byggnadsstyrelsen medel i händerna att så utföra den på styrelsen lagda förberedande utredningen, granskningen och inspektionen av byggnadsföretag för statens räkning, att denna styrelsens verksamhet bleve av åsyftad effekt för statens husbyggnadsväsende.

Ändamålet med den omläggning av statens byggnadsväsen, som sålunda ifrågasattes, var att skapa ett enande och sammanhållande band mellan statens samtliga husbyggande organ. Detta skulle ske genom den principiella förändringen i byggnadsstyrelsens ställning till statens husbyggnadsväsen i allmänhet, att verket, som dessförinnan i regel endast i sär-

skilda fall och då efter befallning av Kungl. Maj:t eller hänvändelse från annan vederbörande myndighet befattat sig med byggnadsföretag för statsverkets räkning, därefter skulle som regel i större eller mindre grad deltaga i varje statens husbyggnadsföretag, särskilt i den för företaget grundläggande förberedande utredningen.

En annan fråga, som behandlades i Kungl. Maj:ts förslag och som jämväl hade stor inverkan på byggnadsstyrelsens organisation, var den sedan länge aktuella frågan om en förbättrad kulturhistorisk byggnadsvård. Den omfattning, vari staten vid tiden för omorganisationen befattade sig med byggnadsminnesmärken såsom sådana, var tämligen inskränkt. Bortsett från ruinerna, var det egentligen endast kyrkor, vid vilkas vård de kulturhistoriska synpunkterna kommo till sin rätt, i den mån omständigheterna det medgävo. Kungl. Maj:ts förslag i ämnet avsåg att åstadkomma ett fördjupande av byggnadsminnesvården, dels genom dess utsträckande till nya föremål och dels genom förbättrande av själva beskaffenheten av samma vård. Statens funktioner beträffande dessa uppgifter skulle utövas av byggnadsstyrelsen och riksantikvariern under ett intimt och i fasta former ordnat samarbete.

I Kungl. Maj:ts förslag upptogs även åtskilliga andra spörsmål, som rörde byggnadsstyrelsens verksamhetsområde och följaktligen, ehuru i mindre grad än de ovan berörda, inverkade på verkets organisation. Sålunda ifrågasattes, bland annat, att befattningen med statens tomtförsäljningar, vari för det dåvarande enhetlighet fullständigt saknades, skulle överlämnas till byggnadsstyrelsen samt att styrelsen skulle omhänderhava de ofta förekommande förhyrningarna av lokaler för statsändamål (för ämbetsverk och kommittéer etc.).

Vid tiden för omorganisationen bestod överintendentensämbetet av en teknisk och en administrativ avdelning. Verkets styrelse utgjordes av en överintendent, chef för verket, samt, såsom ledamöter, två förste intendent, den ene för den tekniska och den andre, tillika sekreterare, för den administrativa avdelningen. Enligt Kungl. Maj:ts ifrågasatt förslag skulle ämbetsverket utvidgas så, att detsamma komme att bestå av fem byråer, benämnda byggnadsbyrån, intendentsbyrån, kulturhistoriska byrån, stadsplanebyrån och administrativa byrån. Verkets styrelse skulle utgöras av en generaldirektör såsom chef samt, såsom ledamöter, fem byråchefer.

Ämbetsverkets åligganden skulle fördelas mellan byråerna på huvudsakligen följande sätt:

Byggnadsbyrån, vilken byrå skulle omfatta två avdelningar, en byggnadsavdelning och en utredningsavdelning, skulle tilldelas dels de ärenden, som avsåge utredning av byggnadsfrågor, och dels de ärenden, som avsåge granskning av upprättade förslag till byggnadsföretag och utförande av sådana företag. Å denna byrå skulle falla så gott som alla de nya uppgifter, vilka tillfördes verket i fråga om statens byggnadsverksamhet.

Vården av statens under ämbetsverkets inseende ställda hus och byggnader skulle bliva *intendentsbyråns* egentliga uppgift. Härtill skulle komma verkets befattning med förhyrningar för statsändamål samt förvaltningen av vissa statens möbler och andra inventarier. Byrån skulle till sin huvudsakliga karaktär bliva en ny form av den tekniska delen av den dåvarande administrativa avdelningen med dess två underavdelningar för vården av statens byggnader i Stockholm och i landsorten.

Den *kulturhistoriska byrån* och *stadsplanebyrån* skulle, den förra övertaga överintendentensämbetets dåvarande befattning med kyrkobyggnadsfrågor samt därtill de nya åligganden, som genom den föreslagna organisationen av den kulturhistoriska byggnadsvården skulle tilläggas verket, och den senare utöva det på verket ankommande inseendet över stadsplaneväsendet i riket.

Den *administrativa byrån* slutligen skulle hava att svara för den formella och rättsliga sidan av ämbetsverkets verksamhet samt förrätta kansli- och kamerala göromål, däribland sekreteraregöromål för hela verket. Av verkets nya uppgifter var det huvudsakligen befattningen med försäljning och inköp av tomtmark, som skulle tillkomma byrån.

Ett för överintendentensämbetet karakteristiskt drag var, att verket bestod av, utom den ordinarie eller extra personalen med regelbunden tjänstgöring, ett antal vid verket fästade arkitekter utom stat. Dessa arkitekter, som i regel voro fritt praktiserande, voro huvudsakligen avsedda för sådana särskilda uppdrag, för vilka den nyssnämnda personalen icke beräknats, såsom exempelvis upprättande av ritningsförslag till byggnadsföretag för statens räkning, uppgörande av förslag till stadsplan å staten tillhörigt område samt vissa granskningsuppdrag m. m. Ersättning till dessa arkitekter utgick i regel för varje särskilt uppdrag. Nu berörda för överintendentensämbetet säregna drag skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag bibehållas, dock med den jämkning beträffande användningen av dessa arbetskrafter, att en del ärenden, särskilt mindre sådana, vilkas handläggning på grund av bristen på arbetskrafter inom det egentliga överintendentensämbetet överlämnats till arkitekter utom stat, skulle överflyttas till ämbetsverkets regelbundet tjänstgörande personal.

Kungl. Maj:ts förslag innebar slutligen, att ämbetsverket, som tidigare saknat tekniskt förfarna lokala organ och därför för tillsyn å företag i landsorten måst vid behov anlita helt och hållet utom verket stående och mången gång för uppdragen mindre lämpliga personer, skulle beredas tillgång till dylika lokala organ genom anställande av en kategori nya befattningshavare, länsarkitekter. Dessa arkitekter skulle emellertid erhålla sin egentliga karaktär av sin ställning till länsstyrelserna. Deras främsta uppgift skulle nämligen bliva att vara byggnadstekniska biträden åt länsstyrelserna.

De riktlinjer, som sålunda i Kungl. Maj:ts proposition uppdragits för överintendentensämbetets omorganisation och lösning av i samband därmed stående frågor, föranledde ej erinran från riksdagens sida.

Nu gällande instruktion m. m.

Byggnadsstyrelsens verksamhetsområde och organisation m. m. äro angivna i den för verket utfärdade instruktionen av den 31 december 1917 (nr 986) med däri genom kungörelse den 31 december 1921 (nr 799) vidtagna ändringar.

Härutöver regleras byggnadsstyrelsens uppgifter i vissa avseenden genom särskilda författningar. Sålunda återfinnas i kungörelsen den 26 november 1920 (nr 744), med föreskrifter rörande det offentliga byggnadsväsendet, sådan densamma lyder enligt kungörelsen den 21 oktober 1921 (nr 651), bestämmelser rörande styrelsens befattning med byggnadsminnesmärken, kyrkor samt statistik över statens husbyggnadsväsen m. m. Dessa bestämmelser äro emellertid i vissa avseenden tills vidare upphävida genom kun-

görelsen den 4 maj 1923 (nr 201) angående anläggning, utvidgning eller annan förändring av kyrkogård eller begravningsplats.

Bland byggnadsstyrelsens verksamhet reglerande författningar må vidare här nämnas dels kungörelsen den 23 mars 1917 (nr 147) angående ett centralt möbelförråd för statsändamål, dels kungörelsen den 26 november 1920 (nr 746) angående förfarandet vid avyttringar av staten tillhörig tomtmark av visst slag, dels ock Kungl. Maj:ts reglemente den 30 december 1922 (nr 626) angående tjänstebostäder i vissa statsverket tillhöriga byggnader.

Byggnadsstyrelsens uppgifter ifråga om granskning av förslag till kommunala byggnadsföretag, för fångvårdens behov, hälsovårds- och undervisningsändamål m. m. finnas närmare angivna i åtskilliga dylika företag rörande specialförfattningar.

1921 års lönereglering för byggnadsstyrelsen.

I samband med den allmänna lönereglering, som för civiltjänstens del år 1921 beslutades av Kungl. Maj:t och riksdagen, kom jämväl beträffande byggnadsstyrelsens ordinarie befattningshavare en reglering av lönerna till stånd. Avlöningsförmånerna för nämnda befattningshavare finnas angivna i avlöningsreglementet den 22 juni 1921 för statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, vilket reglemente trädde i tillämpning från och med år 1922.

Byggnadsstyrelsens icke-ordinarie befattningshavare äro underkastade bestämmelserna i Kungl. Maj:ts kungörelse den 31 december 1921 (nr 778) med avlöningsbestämmelser för icke-ordinarie befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk.

Därjämte har Kungl. Maj:t beträffande avlöningarna till vissa icke-ordinarie befattningar hos styrelsen årligen meddelat beslut i samband med frågan om användningen av det extra anslaget till byggnadsstyrelsens verksamhet.

Sakkunnigas uppdrag m. m.

Den utredning rörande byggnadsstyrelsens organisation och därmed sammanhängande spörsmål, som uppdragits åt byggnadsstyrelsesakkunniga, har föränletts dels av vissa anmärkningar, som jämväl under senare år framkommit mot bristande planmässighet och sparsamhet vid bedrivandet av statens husbyggnadsverksamhet, dels ock av vissa spörsmål, som stå i samband med avvecklingen av arméns kasernbyggnadsnämnd.

Motioner
vid 1921
års riksdag.

Uti en vid 1921 års riksdag av herr Lindman m. fl. i riksdagens andra kammare avlämnad motion (nr 72) om ändring av Kungl. Maj:ts då föreliggande förslag till lönereglering för chefen för byggnadsstyrelsens byggnadsbyrå m. m. påtalades den tendens till stegring i anspråk på byggnadernas utrymmen och beskaffenhet, den »byggnadslyx», som enligt motionärerna tillhandakomna uppgifter från skilda delar av landet skulle hava gjort sig gällande icke blott vid statens utan även vid kommuners och enskildas byggnadsverksamhet. För statens vidkommande ansågs denna fråga böra sorgfälligt prövas i samband med beviljande av anslag till de olika byggnadsföretagen.

Enligt motionärernas mening kunde *sparsamhet vid byggnadsarbeten* utövas dels genom uppskov med nybyggnader eller inskränkningar av deras

utrymmen, dels genom planmässighet, enkelhet och ekonomisering i utförandet. Efter att vidare hava erinrat om den år 1917 beslutade omorganisationen av överintendentsämbetet, numera byggnadsstyrelsen, framhöllo motionärerna, att de synpunkter och strävanden till planmässighet och sparsamhet vid statens byggnadsföretag, som tagit sig uttryck vid omorganisationen, fortfarande ägde sin fulla giltighet. Emellertid kunde ifrågasättas i vad mån dessa strävanden blivit tillgodosedda. De alltjämt hörda anmärkningarna om bristande sparsamhet gjorde det angeläget att så vitt möjligt vinna upplysning om verkningarna av reformen och utsikterna för uppnående av det åsyftade resultatet. Motionärerna ansågo icke uteslutet, att brister i organisationen redan framträtt, exempelvis genom att man möjligen icke kunnat förfoga över tillräckligt högt kvalificerade, jämväl praktiskt och ekonomiskt erfarna arbetskrafter för det synnerligen makt-påliggande initiativ- och organisationsarbete, som påvilade styrelsens byggnadsbyrå. Skulle så vara förhållandet borde dessa brister snarast utredas och avhjälpas, även om därigenom skulle vållas någon ökning i löne-staten, som dock bleve av underordnad betydelse med hänsyn till de mycket betydande värden det gällde att hushålla med.

Motionärerna, vilka jämväl påyrkade förbättrad löneställning för byggnadsbyråns chef, — i vilket hänseende motionen kommer att i det följande vidare beröras — hemställde med anledning av det anförda, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning, bland annat, i vad mån den genomförda omorganisationen av byggnadsstyrelsen medförde eller kunde väntas medföra åsyftad planmässighet och sparsamhet i utförandet av statens husbyggnadsarbeten, jämte de förslag, som möjligen av utredningen kunde föranledas.

En motion (nr 104) i liknande syfte väcktes vid samma riksdag i första kammaren av herr J. B. Johansson.

Beträffande det sålunda motionsvis framförda spörsmålet om behovet av vissa organisatoriska förändringar i fråga om byggnadsstyrelsen, närmast avseende dess byggnadsbyrå, anförde riksdagen i skrivelse den 17 juni 1921, nr 6 A, att, enligt vad riksdagens vederbörande utskott inhämtat, insikten om nödvändigheten av åtgärders vidtagande i angivet syfte redan föranlett byggnadsstyrelsen att själv igångsätta utredning härom, samt att vid sådant förhållande någon särskild framställning från riksdagens sida i detta hänseende icke då borde ifrågakomma. I anslutning till vad motionärerna anført rörande angelägenheten av att vid bedrivandet av statens byggnadsverksamhet planmässighet och sparsamhet iakttoges ville riksdagen emellertid framhålla vikten av, att intet underlåtes till vinnande av angivna syften och att vid utarbetande av de organisationsförslag, vartill ovannämnda utredning kunde giva anledning, de av motionärerna anförda synpunkterna vunne tillbörligt beaktande.

I sin år 1921 avgivna berättelse framställde riksdagens revisorer vissa anmärkningar beträffande byggnadsstyrelsens förvaltning.

Revisorerna förklarade därvid, bland annat, att de icke kunnat undgå att lägga märke till den tendens, som hos byggnadsstyrelsen i flera fall syntes hava gjort sig gällande att vid prövning av styrelsen underställda ärenden ångående ny- eller ombyggnader påkalla mera omfattande och följaktligen också mera kostsamma åtgärder än de ursprungligen förslagsställande myndigheterna. Efter att i detta hänseende hava hänvisat till vissa byggnadsföretag, som varit föremål för särskilt omnämnande i revisions-

Anmärkningar av riksdagens revisorer.

berättelsen, yttrade revisorerna, att den påpekade tendensen syntes innebära en fara att de kostnadsberäkningar, som för riksdagen framlades, kunde komma att ställa sig högre än som vore oundgängligen nödvändigt eller med hänsyn till det statsfinansiella läget lämpligt. Då byggnadsstyrelsen vid behandlingen av frågor som dessa hade att företräda statens intressen och icke de särskilda institutionerna, vilka, enligt vad erfarenheten visade, själva plögade i tillbörlig grad lägga sig vinn om att deras behov icke underskattades, syntes man hava rätt fordra, att styrelsen, givetvis under iakttagande av att kostnadsberäkningarnas tillförlitlighet icke minskades, i högre grad än vad dittills varit fallet beaktade vikten av att statsverkets utgifter för hithörande ändamål hölles inom rimliga gränser.

I detta sammanhang ville revisorerna jämväl ifrågasätta lämpligheten av de beräkningsgrunder, vilka av byggnadsstyrelsen tillämpades vid bestämmande av arvoden åt styrelsens utom stat anställda arkitekter, då dessa anförtroddes uppdrag för styrelsens räkning.

De sålunda framförda anmärkningarna bemöttes av byggnadsstyrelsen i avgiven förklaring och föranledde ej heller uttalande från riksdagens sida.

Frågan om arkitekt- och kontrollantarvodena vid byggnadsstyrelsens arbeten återupptogs i den av riksdagens revisorer år 1922 avgivna berättelsen. Med avseende särskilt å beräkningen av dessa arvoden framhölls därvid, hurusom svenska teknologföreningens arkitekttaxa i regel härvid lades till grund, icke sällan utan att någon större reduktion i de däri angivna procentsatserna förekommit. Detta förhållande, och då nämnda taxa allmänt betraktades såsom maximitaxa, tydde enligt revisorernas mening på, att de inom statens byggnadsverksamhet utbetalade arkitektarvodena i vissa fall överskridit vad som efter sedvanliga grunder bort ifrågakomma. Den omständigheten, att arvodet i regel utgått i proportion efter den beräknade byggnadskostnaden hade jämväl i viss mån bidragit till att motarbete det intresse för förenklingar och besparingar, vars förekomst hos arkitekten det borde ligga i statens intresse att söka befrämja. Härjämte ifrågasatte revisorerna, vilka gjorde gällande, att de byggnadsföretag, som utförts av byggnadsstyrelsen, i allmänhet dragit mycket höga kostnader, huruvida icke en ändring härutinnan till det bättre kunde vinnas genom att i större utsträckning, än som dittills varit fallet, inom styrelsen bereda plats för den praktiska erfarenheten.

Sedan byggnadsstyrelsen avgivit förklaring med anledning av revisorernas anmärkningar, uttalade riksdagen i skrivelse den 23 maj 1923 (nr 192) sin anslutning till vad revisorerna anfört ifråga om de höga arkitektarvodena; och anhöll riksdagen på anförda skäl, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga sådana åtgärder, som kunde bidraga till nedbringande av arkitektarvodena vid statens byggnadsföretag.

Arméns
kasern-
byggnads-
nämnd.

Beträffande arméns kasernbyggnadsnämnd kommer i fortsättningen en mera utförlig redogörelse att lämnas. I detta sammanhang må allenast erinras följande.

Det härordningsförslag, som antogs vid 1901 års riksdag, förutsatte uppförandet av ett betydande antal nya kasernetablissemang. De kasernbyggnadsarbeten, som för fullföljandet av denna plan beslutades av Kungl. Maj:t och riksdagen, omhänderhades till en början av chefen för fortifikationen. Emellertid framkommo åtskilliga anmärkningar beträffande de i denna ordning utförda arbetena. Dessa anmärkningar föranledde jämväl 1906 års riksdag att i samband med beslut om uppförande av femton då

återstående, ännu icke påbörjade etablissemang för infanteriet hos Kungl. Maj:t göra framställning om ändrat förfaringssätt beträffande ledningen av ifrågavarande byggnadsverksamhet för arméns räkning, därvid riksdagen uttalade sig för att civila element borde anlitas i större utsträckning än hittills skett. Sedan vissa utredningar på grund därav verkstälts, framlade Kungl. Maj:t för 1907 års riksdag förslag om tillsättande av en särskild kasernbyggnadskommission med uppdrag att enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t meddelade, såväl tekniskt som ekonomiskt omhändervärd de arbeten, som voro förenade med planläggningen och utförandet av nyssnämnda femton kasernetablissemang, ävensom av andra byggnader för armén, vilkas utförande av Kungl. Maj:t överlämnades till kommissionen under den tid kommissionens verksamhet för utförandet av nämnda kasernetablissemang fortginge.

Vad Kungl. Maj:t sålunda föreslagit, blev av riksdagen bifallet. Kungl. Maj:t beslöt i enlighet härmed genom brev den 14 juni 1907 att tillsätta en dylik kasernbyggnadskommission, som under benämningen »arméns kasernbyggnadsnämnd» skulle träda i verksamhet den 1 juli samma år. Närmare bestämmelser rörande nämndens organisation och verksamhet meddelades dels i nyssnämnda brev, dels ock i en samma dag utfärdad instruktion.

Från och med den 1 januari 1914 genomfördes en förändrad organisation av nämnden i huvudsakligt syfte att nedbringa nämndens administrationskostnader. Närmare bestämmelser härom finnas meddelade dels i Kungl. Maj:ts brev den 19 december 1913, dels ock i en samma dag utfärdad ny instruktion för nämnden. Sistnämnda instruktion har sedermera i vissa delar ändrats genom särskilda kungörelser den 16 oktober 1914 och den 29 juni 1917.

Nämndens ursprungliga uppdrag omfattade uppförande av kasernetablissemang för följande femton infanteriregementen, nämligen: Livregementets grenadjärer invid Örebro, Första och Andra livgrenadjärregementena invid Linköping, Västgöta regemente invid Vänersborg, Upplands infanteriregemente invid Uppsala, Skaraborgs regemente invid Skövde, Södermanlands regemente invid Strängnäs, Kronobergs regemente invid Växjö, Jönköpings regemente invid Jönköping, Älvsborgs regemente invid Borås, Bohusläns regemente invid Uddevalla, Kalmar regemente invid Eksjö, Värmlands regemente invid Karlstad, Norra skånska infanteriregementet invid Kristianstad samt Södra skånska infanteriregementet invid Lund.

Härutöver har nämnden genom Kungl. Maj:ts särskilda beslut erhållit uppdrag att utföra följande arbeten:

- 1) uppförande av sjukhus för Västernorrlands regemente och Norrlands trängkår i Sollefteå;
- 2) återuppförande efter eldsvåda av ammunitionsfabriken vid Marieberg med tillhörande bostadshus;
- 3) uppförande av sjukhus för Upplands artilleriregemente i Uppsala;
- 4) uppförande av tvenne paviljonger m. m. för oroliga sjuka vid Västerviks hospital;
- 5) om- och tillbyggnad av garnisonssjukhuset i Boden;
- 6) återuppbyggnad av en genom eldsolycka skadad ekonomibygnad vid Kalmar regementes kasernetablissemang i Eksjö; och
- 7) utförande av grundläggningsarbeten m. m. för hospitalet i Hälsingborg.

De åt kasernbyggnadsnämnden anförtrodda arbetena utfördes till en

början med anlåtande av entreprenadssystem. Sedan emellertid under senare delen av år 1916 förhållandena på material- och arbetsmarknaden blivit sådana, att tillfredsställande entreprenadanbud icke längre kunde erhållas, medgav Kungl. Maj:t genom beslut den 29 juni 1917, på framställning av nämnden, att densamma finge utföra återstående arbeten under egen arbetsledning (egen regi). Ett sådant förfaringssätt hade jämväl riksdagens revisorer år 1916 alternativt förutsatt.

De företag, där entreprenadssystem helt eller i huvudsak tillämpats, äro kasernbyggena invid Örebro, Vänersborg, Uppsala, Skövde, Jönköping, Borås, Uddevalla och Karlstad. Övriga arbeten hava däremot utförts under egen arbetsledning.

De arbeten, vilka uppdragits åt kasernbyggnadsnämnden, äro numera till huvudsaklig del fullbordade.

Redan i slutet av år 1922 hade nämndens verksamhet minskats så, att frågan om nämndens avveckling blivit aktuell. Denna fråga berördes jämväl av chefen för försvarsdepartementet i den till 1923 års riksdag avlätna statsverkspropositionen (fjärde huvudtiteln s. 193 och 194). Efter en redogörelse för de särskilda arbeten, nämnden fått i uppdrag att utföra, framhöll departementschefen därvid, att nämnden, som komme att bliva sysselsatt utöver ursprungligen beräknad tid, icke borde upplösas, utan att dess förrinnan en noggrann omprövning ägt rum, huruvida även för framtiden behov kunde anses föreligga av ett sådant organ för byggnadsverksamhet, som staten under mer än femton år ägt i nämnden. Enligt departementschefens mening vore det nämligen klart, att man, om ett sådant behov förelåge, borde hava möjlighet att tillgodogöra sig nämndens organisation och erfarenheter. Emellertid förutsattes, att i avvaktan på denna frågas slutliga prövning nämndens organisation och administration noga anpassades till omfattningen av dess arbetsuppgifter.

I skrivelse den 27 april 1923, nr 4 A, punkten 51, uttalade riksdagen sin anslutning till vad departementschefen anförde i fråga om kasernbyggnadsnämndens fortsatta verksamhet.

Riktlinjer
för bygg-
nadsstyrel-
sesakkun-
nigas upp-
drag.

Sedan riksdagens skrivelse i berörda del för vidare handläggning överlämnats till kommunikationsdepartementet, anmäldes frågan av chefen för sistnämnda departement inför Kungl. Maj:t den 29 juni 1923, därvid beslut fattades om igångsättandet av den åt de sakkunniga anförtrödda utredningen.

I sitt anförande till statsrådsprotokollet förordade föredragande departementschefen till en början igångsättandet av den av chefen för försvarsdepartementet i 1923 års statsverksproposition ifrågasatta utredningen samt framhöll, att denna fråga stode i nära samband med vissa spörsmål, berörande byggnadsstyrelsens organisation och verksamhet.

Efter att vidare hava erinrat om riksdagens uttalande i förenämnda skrivelse den 17 juni 1921, nr 6 A, samt om den däri omnämnda av byggnadsstyrelsen igångsatta utredningen rörande verkningarna av 1917 års omorganisation, anförde departementschefen bland annat följande:

»Enligt vad jag från byggnadsstyrelsen inhämtat, har den inom styrelsen sålunda igångsatta utredningen ännu icke blivit slutförd. Frågan om verkningarna av styrelsens omorganisation och vad som kan vara att ytterligare åtgöra för vinnande av större planmässighet och sparsamhet vid bedrivandet av statens byggnadsverksamhet står emellertid uppenbarligen i nära samband med spörsmålet, huruvida behov finnes att för framtiden tillgodogöra sig kasernbyggnadsnämndens organisation och erfarenheter.

Om ett dylikt behov kan anses föreligga, synes det nämligen ligga närmast till hands att vidtaga vissa organisatoriska ändringar i fråga om byggnadsstyrelsen, närmast avseende styrelsens byggnadsbyrå, varvid även den omständigheten påkallar uppmärksamhet, att kasernbyggnadsnämnden i stor omfattning utfört sina arbeten i egen regi. Vid bedömande av föreliggande spörsmål bör i övrigt särskilt övervägas dels den ställning i avlöningshänseende, som bör tillkomma chefen för nämnda byrå i byggnadsstyrelsen, och de kompetenskrav, som skola ställas på denne befattningshavare, dels ock huruvida den ordning, som utvecklats sig i fråga om utförandet av större byggnadsföretag för statens räkning genom andra myndigheters försorg, kan anses tillfredsställande. Att sålunda berörda frågor nu bringas till sin lösning finner jag desto mer angeläget, som under den närmaste framtiden befattningen som chef för byggnadsbyrån skall förses med ny innehavare.

I samband med nyss berörda organisatoriska spörsmål synes även frågan om beredande av mera ändamålsenliga lokaler åt byggnadsstyrelsen påkalla uppmärksamhet.

Slutligen vill jag erinra, att 1923 års riksdag, med anledning av 1922 års statsrevisorers berättelse, i skrivelse den 23 maj 1923, nr 192, anhållit, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga sådana åtgärder, som kunde bidra till nedbringande av arkitektarvodena vid statens byggnadsföretag. Även om de i detta hänseende påtalade förhållandena i viss omfattning synes sammanhänga med den senaste tidens hastiga växlingar i byggnadskostnader och därpå grundade arvodesdebiteringar, torde utredning jämväl i den av riksdagen sålunda framförda frågan böra i nu förevarande sammanhang verkställas.

Utredningen beträffande samtliga nu berörda spörsmål torde lämpligen böra verkställas inom departementet med tillkallande av särskilda sakkunniga, som under fullgörande av sitt arbete böra samråda med departementschefen. De sakkunniga torde böra avlämna sitt förslag i så god tid, att framställning i ämnet kan avlätas till nästkommande års riksdag. Emellertid torde de sakkunniga böra i första hand överväga, huruvida i avvaktan på framläggande av dylikt förslag provisoriska åtgärder kunna vidtagas för nedbringande av kostnaderna för kasernbyggnadsnämndens verksamhet samt, därest sådant finnes påkallat, inkomma med särskild framställning härutinnan.»

Av sakkunniga verkställda utredningar m. m.

Förberedande utredningar och förslag m. m.

Enligt de direktiv, som sålunda givits för sakkunnigas utredningsarbete, hade sakkunniga att i första hand överväga frågan om *provisoriska åtgärder för nedbringande av kostnaderna för kasernbyggnadsnämndens verksamhet*. I skrivelse den 20 oktober 1923 till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet framlade sakkunniga förslag i berörda fråga, därvid sakkunniga, med hänsyn till de begränsade arbetsuppgifter, som dåvarande åvilade nämnden, förordade viss inskränkning av nämndens dåvarande organisation. I enlighet med sakkunnigas förslag utfärdade Kungl. Maj:t genom brev den 12 november 1923 bestämmelser rörande ändrad

sammansättning av nämnden, att tillämpas från och med den 1 januari 1924.

Beträffande övriga sakkunnigas prövning underställda spörsmål, så hade, enligt samma direktiv, sakkunniga bort avlämna sitt förslag i så god tid att framställning i ämnet kunnat avlåtas till 1924 års rikslag. Redan i slutet av år 1923 funno emellertid sakkunniga, att vissa svårigheter skulle möta mot uppdragets fullgörande inom från början beräknad tid. Sedan detta förhållande anmälts för chefen för kommunikationsdepartementet samt förhandlingar ägt rum mellan honom och sakkunniga rörande beräkandet av anslagen till byggnadsstyrelsen för budgetåret 1924—1925, upptogs i statsverkspropositionen till 1924 års riksdag nämnda anslag utan hänsyn därtill, att utredningsarbetet skulle kunna komma att medföra ökning av byggnadsstyrelsens arbetskrafter. Departementschefen anförde härom, att han efter nyssnämnda förhandlingar ansett sig kunna utgå från, att även om en omläggning av sättet för bedrivande av statens byggnadsverksamhet komme till stånd i sådan riktning, att därav påkallades en utvidgning av byggnadsstyrelsens fasta organisation, en dylik omläggning i varje fall icke behövde träda i tillämpning å sådan tid, att anslagen till byggnadsstyrelsen för budgetåret 1924—1925 därav påverkades. Oavsett huruvida beslut om en förändring av styrelsens organisation i antydd riktning kunde komma att fattas vid 1924 års riksdag, kunde därför, enligt departementschefens mening, anslagen till byggnadsstyrelsen redan då bestämmas med hänsyn till den nuvarande organisationen; och fann sig departementschefen böra tillstyrka att så skedde. Departementschefen hade därvid även tagit hänsyn till att vissa svårigheter kunde möta att till 1924 års riksdag hinna framlägga ett slutligt förslag i föreliggande frågor.

Kasernbyggnadsnämndens ställning i händelse av uppskov med framläggandet av ett dylikt förslag berördes jämväl av departementschefen. Efter en redogörelse för nämndens ännu återstående arbetsuppgifter samt under erinran, att en upplösning av nämnden icke kunde ske utan riksdagens prövning, anförde departementschefen därvid, att, därest av skäl, som ovan antytts, ett uppskov till 1925 års riksdag med framläggandet av förslag i de frågor, som voro föremål för sakkunnigas utredning, bleve nödvändigt, ett dylikt uppskov förutsatte, att nämnden under mellantiden erhöle lämpliga arbetsuppgifter, vilka kunde motivera ett bibehållande i motsvarande omfattning av dess organisation. Därvid borde emellertid Kungl. Maj:t vara oförhindrad att antingen tilldela nämnden ytterligare självständiga uppgifter eller ock att, där så prövades lämpligt, i en eller annan form provisoriskt anknyta dess organisation till byggnadsstyrelsens verksamhet. Mot vad sålunda anförts framställdes från riksdagens sida ingen erinran.

Beträffande byggnadsstyrelsens lokalfråga, så är, som bekant, verket för närvarande splittrat på två olika ställen. Huvuddelen av styrelsen är sålunda förlagd till det statsverket tillhöriga Preisiska huset, nr 36 vid Drottninggatan, under det för två av styrelsens byråer, nämligen byggnadsbyrån och kulturhistoriska byrån, vilka icke kunnat beredas utrymme inom nämnda fastighet, lokaler förhyrts i huset nr 18 vid Klara Södra Kyrkogata. Utredning rörande lämpligaste sättet för beredande av tillfredsställande lokaler åt styrelsen har sedan länge pågått och åtskilliga förslag till lösande av denna fråga hava framkommit. Sålunda kan erinras, att byggnadsstyrelsen i en till sakkunniga för yttrande överlämnad

skrivelse den 13 september 1923 framlagt förslag, avseende styrelsens inrymmande i den staten tillhöriga fastigheten Fredrikshov i Stockholm. Sedermera har styrelsen emellertid, i samband med förslag om ändrad planläggning av den under uppförande varande ämbetsbyggnaden å tomen nr 3 i kvarteret Murmästaren i Stockholm, föreslagit byggnadsstyrelsens inrymmande i nämnda nybyggnad, och har Kungl. Maj:t genom beslut den 18 juli 1924 godkänt detta förslag. Härigenom torde byggnadsstyrelsens lokalfråga för närvarande vara löst; och hava sakkunniga därför icke ansett sig behöva göra denna fråga till föremål för ytterligare utredning.

För bedömande av återstående spörsmål hava sakkunniga dels införskaffat närmare upplysningar rörande byggnadsstyrelsens och kasernbyggnadsnämndens organisation och verksamhet, dels efter departementschefens medgivande från vissa andra statsmyndigheter, vilka bedrivit byggnadsverksamhet i mera betydande omfattning, införskaffat uppgifter rörande kostnaderna för av dessa myndigheter utförda byggnadsföretag, dels ock inhämtat upplysningar rörande ledningen av den statliga byggnadsverksamheten i vissa andra länder, i vilket sistnämnda avseende hänvisas till en såsom bilaga till utlåtandet fogad, av sekreteraren gjord sammanställning.

Vidare har jämlikt medgivande av chefen för kommunikationsdepartementet för sakkunnigas räkning inom byggnadsstyrelsen igångsatts en utredning angående ifrågasatt nytt system för beräkning av arkitektarvodena vid statliga byggnadsföretag. I denna del komma sakkunniga att framdeles avgiva särskilt yttrande.

Sakkunniga övergå härefter till en redogörelse för byggnadsstyrelsens uppgifter, organisation och verksamhet, så vitt sammanhänger med nu föreliggande spörsmål.

Byggnadsstyrelsen.

Byggnadsstyrelsens allmänna ämbetsbefattning anges i den för styrelsen gällande instruktionen sålunda:

Byggnadsstyrelsen, som är den centrala statsmyndigheten på husbyggnadsväsendets, däri inbegripet stadsplaneväsendets, område och därför till främsta uppgift har att verka för en sund utveckling av husbyggnadsväsendet, åligger att, i enlighet med instruktionen och i övrigt gällande föreskrifter samt i den mån meddelade bestämmelser angående särskilda grenar av det offentliga byggnadsväsendet i riket ej annat föranleda, öva högsta inseende över det offentliga husbyggnadsväsendet i riket, särskilt i de avseenden, varom i instruktionen närmare förmäles, samt uppgöra eller granska förslag och i övrigt handlägga ärenden, som därmed äga sammanhang. Styrelsen bör med uppmärksamhet följa företeelserna och utvecklingen på dess verksamhetsområde såväl inom landet som ock, i den mån det är möjligt, i utlandet samt själv vidtaga eller hos Kungl. Maj:t föreslå de åtgärder, som styrelsen finner påkallade.

Styrelsen skall vidare tillhandagå offentliga myndigheter, menigheter och institutioner med av dem önskade råd och upplysningar, som ligga inom området för styrelsens verksamhet, ävensom i övrigt, i den mån så lämpligen kan ske, till myndigheter och institutioner lämna meddelanden uti under styrelsens verksamhet fallande spörsmål.

Det åligger ock styrelsen att, med iakttagande av de särskilda författ-

Byggnads-
styrelsens
allmänna
ämbets-
befattning

ningar och föreskrifter i övrigt, som därom äro eller bliva utfärdade, förvalta kronans för civilt ändamål anslagna hus och byggnader, vilka icke äro ställda under annan myndighets inseeende, förvalta eller taga befattning i särskilda avseenden med annan kronans egendom, fast eller lös, samt handlägga administrationsfrågor angående ifrågavarande statsegendoms vård och underhåll eller densamma eljest rörande förhållanden.

Byggnadsstyrelsens åligganden äro beträffande vissa grenar av dess verksamhetsområde genom instruktionen närmare angivna. Så är fallet i fråga om styrelsens befattning med dels nybyggnads- och dit hänförliga frågor samt statistik över statens husbyggnadsväsende, dels förvaltning m. m. av staten tillhörig egendom, dels den kultur- och konsthistoriska byggnadsvården, dels stadsplaneväsendet, dels ock frågor rörande förhyrningar av lokaler för statsmyndigheter m. m. samt avyttring av kronan tillhörig tomtmark.

Byggnads-
styrelsens
allmänna
organisa-
tion.

Byggnadsstyrelsen utgöres av en generaldirektör och chef samt, såsom ledamöter, fem byråchefer.

Byråcheferna förestå var sin byrå, nämligen: byggnadsbyrån, intendentsbyrån, kulturhistoriska byrån, stadsplanebyrån och administrativa byrån. Med undantag för chefen för administrativa byrån benämnas byråcheferna byggnadsråd. Ett av byggnadsråden förordnas att tjänstgöra såsom generaldirektörens ställföreträdare.

Hos byggnadsstyrelsen äro anställda ordinarie befattningshavare i enlighet med vad gällande personalstat anger samt, i mån av behov, icke-ordinarie personal.

Den ordinarie personalen utgöres enligt nu gällande personalstat av — förutom generaldirektören och förenämnda fem byråchefer — sex intendent, en sekreterare, en kamrerare, två kvinnliga kanslibiträden, två kvinnliga kontorsbiträden, en förste expeditionsvakt och en expeditionsvakt.

Sekreteraren och kamreraren äro placerade på administrativa byrån. Av intendenterna äro två placerade på vardera av byggnads- och intendentsbyråerna samt en på vardera av kulturhistoriska och stadsplanebyråerna.

Å de särskilda byråerna skola i allmänhet handläggas följande ärenden:
å *byggnadsbyrån*: ärenden, som röra nybyggnads- och dit hänförliga frågor, byggnadsstatistiken och den genom styrelsen utövade upplysningsverksamheten å husbyggnadsområdet;

å *intendentsbyrån*: ärenden angående förvaltning m. m. av staten tillhörig egendom samt angående förhyrning av lokaler och tillsyn över förhyrda sådana;

å *kulturhistoriska byrån*: ärenden rörande den kultur- och konsthistoriska byggnadsvården och därmed sammanhängande ämnen;

å *stadsplanebyrån*: ärenden angående stadsplaneväsendet med vad därmed sammanhängar; samt

å *administrativa byrån*: ärenden, som röra styrelsens medelsförvaltning, avyttring och förvärf av tomtmark, styrelsens organisation och personal samt redigeringen av meddelanden och berättelser ävensom administrativa ärenden, som ej tillhöra annan byrå.

Samtliga byråerna skola, var i vad dess verksamhetsområde angår, verkställa den sakliga granskningen (attestering) av inkomna räkningar samt

lämna bidrag till styrelsens årsberättelse och deltaga i styrelsens upplysningsverksamhet.

Generaldirektören äger ensam beslutanderätt i de ärenden, i vilkas prövning han deltagit, dock med undantag för vissa ärenden, som skola avgöras kollegialt, nämligen ärenden rörande fel eller försummelse i tjänsten, föreläggande av vite eller utdömande av förelagt vite eller rörande återkallande av behörighet att utöva verksamhet, som står under byggnadsstyrelsens inseende.

I de fall generaldirektören ensam beslutar, åligger det föredragande eller annan tillstådesvarande ledamot av styrelsen, vilkens mening icke överensstämmer med fattat beslut, att låta i protokollet anteckna sin skiljaktiga mening.

I ärenden av beskaffenhet, att de icke skäligen böra i varje fall underställas byggnadsstyrelsens prövning, äga vederbörande byråchefer, var inom sitt verksamhetsområde, utan föregående föredragning i styrelsen, fatta beslut. Närmare föreskrifter om de ärenden, vilka få behandlas i nu nämnd ordning, meddelas i instruktionen, i styrelsens arbetsordning eller i särskilda tjänsteföreskrifter eller ock av generaldirektören.

Generaldirektören förordnas av Kungl. Maj:t för en tid av högst sex år. Generaldirektörens ställföreträdare förordnas, efter anmälan av generaldirektören, av Kungl. Maj:t för en tid av högst tre år. Byråchefer utnämnas eller, om befattningen är upptagen å extra stat, förordnas av Kungl. Maj:t efter anmälan av generaldirektören. Sekreteraren, kamreraren och intendenterna tillsättas av Kungl. Maj:t efter förslag av styrelsen.

Övriga ordinarie befattningar tillsättas av styrelsen, som jämväl antager den icke-ordinarie personalen.

Beträffande kompetensfordringar för styrelsens befattningshavare stadgas i instruktionen bland annat, att generaldirektören och byggnadsråden skola hava förvärvat grundliga insikter samt framstående praktisk skicklighet i husbyggnadskonsten i allmänhet och envar av byggnadsråden särskilt beträffande de områden därav, han inom styrelsen skall representera. Av intendenterna böra minst tre hava fullständig arkitektutbildning och en av dessa därjämte ingående kunskaper och praktisk erfarenhet beträffande den kulturhistoriska byggnadsvården. Intendenterna i övrigt skola hava genomgått tekniska högskolans fackskola för arkitektur eller för väg- och vattenbyggnadskonst eller på annat sätt hava förvärvat för husbyggnadsverksamheten likvärdig utbildning, dock att för en av intendenterna genomgången kurs i teknisk skolas byggnadsavdelning må vara tillräcklig under förutsättning, att han ådagalagt stor praktisk erfarenhet och duglighet under utövningen av husbyggnadsyrket.

Avlöningarna till byggnadsstyrelsens ordinarie befattningshavare samt till icke-ordinarie personal med regelbunden tjänstgöring i verket bestridas från de i riksstaten uppförda anslagen till byggnadsstyrelsen. Från nämnda anslag bestridas jämväl i viss omfattning gratifikationer och ersättningar till av styrelsen anlitade tillfälliga biträden och arkitekter utom stat.

Anslag till byggnadsstyrelsen.

För berörda ändamål uppfördes i riksstaten för år 1918 ett bestämt ordinarie anslag till byggnadsstyrelsen med 157,200 kronor. Detta anslag upptogs sedermera i riksstaten för år 1919 med oförändrat belopp, för år 1920 med 159,600 kronor samt för år 1921 med 161,400 kronor.

Enligt av Kungl. Maj:t och riksdagen fastställd stat för byggnadsstyrelsen avsågs av detta anslag ett belopp å 36,800 kronor till vikariatsersättningar samt arvoden åt arkitekter utom stat och extra biträden m. m. Detta belopp visade sig emellertid redan under styrelsens första verksamhetsår för knappt tilltaget, varför det blev nödvändigt att till anslaget förstärkning anvisa medel å extra stat. Sålunda anvisades för ändamålet å tilläggsstat för år 1919 15,000 kronor, å riksstaten för år 1920 ett extra anslag å 30,000 kronor samt å tilläggsstat för samma år 7,000 kronor, å riksstaten för år 1921 ett extra anslag å 44,000 kronor samt å tilläggsstat för samma år 15,000 kronor.

Med anledning av den år 1921 beslutade löneregleringen för civilförvaltningen förändrades från och med 1922 det tidigare i riksstaten till byggnadsstyrelsen uppförda bestämda ordinarie anslaget till ordinarie förslagsanslag, och uppfördes detta anslag för samma år med 238,000 kronor.

Samtidigt godkände riksdagen följande stat för byggnadsstyrelsen att tillämpas från och med år 1922:

Stat:

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsanslag</i>	168,000 kronor
Vikariatsersättningar, <i>förslagsanslag</i>	4,500 »
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m., <i>förslagsanslag</i> , högst	65,500 »
	Förslagsanslag 238,000 kronor.

Det ordinarie förslagsanslaget till byggnadsstyrelsen har sedermera i riksstaten för första halvåret 1923 upptagits med 119,000 kronor samt för budgetåren 1923—1924 och 1924—1925 med 238,000 kronor.

Utöver nu berörda ordinarie förslagsanslag har riksdagen för upprätthållande av byggnadsstyrelsens verksamhet såsom extra anslag anvisat för år 1922 90,000 kronor, för första halvåret 1923 48,000 kronor, för budgetåret 1923—1924 75,000 kronor samt för budgetåret 1924—1925 85,000 kronor. Dessa å extra stat anvisade anslag hava avsetts till avlöning, i den mån det ordinarie anslaget till byggnadsstyrelsen ej förslår, av extra tjänstemän och tillfälliga biträden.

Beträffande beloppet av det extra anslaget för budgetåret 1923—1924 må erinras, att byggnadsstyrelsen i sin framställning i ämnet ifrågasatt, att anslaget skulle bestämmas till 145,400 kronor. Den sålunda i förhållande till föregående år begärda ökningen av anslaget var avsedd dels för uppflyttning i högre löneklass av vissa icke-ordinarie befattningshavare hos styrelsen och dels för anställande av vissa ytterligare extra arbetskrafter därstädes.

Vid anmälan av denna framställning den 8 januari 1923 förklarade sig chefen för kommunikationsdepartementet på anförda skäl icke kunna tillstyrka, att ifrågavarande extra anslag upptoges till högre belopp, än som motsvarade det för första halvåret 1923 beviljade anslaget eller sålunda, för helt år räknat, 96,000 kronor. Departementschefen förutsatte därvid, att kostnaderna för avlöningsförhöjningar åt sådana hos styrelsen anställda icke-ordinarie befattningshavare, för vilka Kungl. Maj:t fastställt lönegrad, skulle bestridas från särskilt anslag. Departementschefen framhöll emellertid, att det för styrelsen måste bliva förenat med vissa svårigheter att begränsa sitt anslagsbehov inom föreslagen ram och att det där-

för måhända bleve nödvändigt, liksom vid vissa andra verk, att söka begränsa själva arbetsuppgifterna, därvid i främsta rummet syntes kunna ifrågakomma en, eventuellt provisorisk, inskränkning i vissa av de åligganden, som tillkomme styrelsen enligt kungörelsen den 26 november 1920 med föreskrifter rörande det offentliga byggnadsväsendet. I enlighet med departementschefens förslag upptogs jämväl i statsverkspropositionen till 1923 års riksdag det extra anslaget till upprätthållande av byggnadsstyrelsens verksamhet med 96,000 kronor.

Vid frågans behandling i riksdagen blev emellertid, med hänsyn till den allmänna depressionen, anslaget nedsatt till det belopp, som ovan angivits, eller 75,000 kronor.

Under återopande av den sålunda verkställda nedsättningen av byggnadsstyrelsens anslag hemställde styrelsen i skrivelse den 16 april 1923, att Kungl. Maj:t måtte medgiva ett provisoriskt undanskjutande av vissa av styrelsens arbetsuppgifter. Kungl. Maj:t beslöt i anslutning härtill den 4 maj 1923, att byggnadsstyrelsen finge, i den mån så med hänsyn till tillgängliga anslag funnes oundgängligen erforderligt, tills vidare under budgetåret 1923—1924 undanskjuta styrelsen åliggande uppgifter i avseende å förande av statistik över statens husbyggnadsväsende eller andra arbetsuppgifter, beträffande vilka en tillfällig inskränkning av styrelsens verksamhet prövades utan väsentliga olägenheter kunna ske. Därjämte utfärdade Kungl. Maj:t samma dag kungörelse angående anläggning, utvidgning eller annan förändring av kyrkogård eller begravningsplats, varigenom byggnadsstyrelsen tills vidare befriades från handläggning av ärenden rörande dylika anläggningar.

I skrivelse den 7 september 1923 gjorde byggnadsstyrelsen framställning om anslag till styrelsens verksamhet för budgetåret 1924—1925 samt meddelade därvid, att styrelsen med stöd av Kungl. Maj:ts ovannämnda bemyndigande den 4 maj 1923 beslutat att tillsvidare under budgetåret 1923—1924 undanskjuta förändret av statistik över statens husbyggnadsväsende. Genom denna åtgärd samt upphörandet av styrelsens handläggning av kyrkogårdsärenden beräknade styrelsen sig kunna inbespara i det närmaste 21,000 kronor eller alltså skillnaden mellan det av Kungl. Maj:t äskade och det av riksdagen beviljade anslaget för nämnda budgetår. Styrelsen funne emellertid av största vikt, att styrelsen inom kort sattes i tillfälle att återupptaga de tillsvidare undanskjutna arbetsuppgifterna, och hade jämväl haft under övervägande att redan nu göra framställning om anvisande av för sådant ändamål erforderliga medel. Styrelsen hade emellertid funnit lämpligheten bjuda att avvakta resultatet av byggnadsstyrelsesakkunnigas utredning, innan någon ändring ifrågasattes i styrelsens nuvarande verksamhet. Vid sådant förhållande hade styrelsen icke för det dåvarande haft anledning föreslå någon ökning av det extra anslaget till styrelsens verksamhet. Styrelsen förutsatte emellertid därvid, att löneförhöjningar till sådana hos styrelsen anställda icke-ordinarie befattningshavare, för vilka Kungl. Maj:t fastställt lönegrad, finge såsom dittills bestridas från särskilt anslag.

I statsverkspropositionen till 1924 års riksdag upptogs det extra anslaget till byggnadsstyrelsens verksamhet för budgetåret 1924—1925 med ovan angivna, av riksdagen sedermera beviljade belopp 85,000 kronor. Denna höjning av det extra anslaget föranleddes därav, att de avlöningsförhöjningar till vissa icke-ordinarie befattningshavare hos styrelsen, som under budgetåret 1923—1924 bestritts från ett under sjunde huvudtiteln

uppfört anslag till avlöningsförhöjningar åt vissa icke-ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen, ansågos hädanefter böra utgå direkt av byggnadsstyrelsens anslag.

Efter framställning av byggnadsstyrelsen har Kungl. Maj:t genom beslut den 18 juli 1924 lämnat medgivande för styrelsen att vidtaga samma inskränkningar i styrelsens verksamhet under budgetåret 1924—1925, som genom ovannämnda brev den 4 maj 1923 medgivits beträffande föregående budgetår.

I detta sammanhang må erinras, att ersättningarna till av byggnadsstyrelsen anlitate arkitekter utom stat till väsentlig del utgå av andra medel än anslagen till byggnadsstyrelsen. Enligt de riktlinjer, som av föredragande departementschefen vid framläggande av förslag till byggnadsstyrelsens stat för år 1918 i berörda hänseende förordades och av riksdagen lämnades utan erinran, skulle sålunda ersättning till dessa arkitekter för uppdrag att uppgöra förslagsritningar till byggnadsföretag för statsverkets räkning eller förslag till stadsplan å kronan tillhörigt område, beredas av särskilda medel. Av byggnadsstyrelsens anslag borde däremot utgå gottgörelse för vissa närmare angivna gransknings- eller kontrolluppdrag. Dessa riktlinjer hava allt sedermera följts, och hava på grund därav de anslag, som beviljats till byggnadsstyrelsen, icke beräknats till täckande av kostnader för uppdrag, hänförliga till den förra gruppen. Uppdrag tillhörande den senare gruppen förekomma huvudsakligen inom den kulturhistoriska byråns och stadsplanebyråns arbetsområden.

Till täckande av kostnaderna för genom byggnadsstyrelsen verkställda utredningar eller andra förberedande åtgärder, vilka enligt ovanberörda riktlinjer icke skola bekostas från styrelsens anslag eller med särskilt för ändamålet anvisade medel, har riksdagen för vart och ett av budgetåren 1923—1924 samt 1924—1925 anvisat ett extra reservationsanslag å 25,000 kronor. Det har därvid förutsatts, att, därest byggnadsanslag beviljas till företag, för vilka förberedande åtgärder vidtagits med anlitande av ifrågavarande anslag, till sistnämnda anslag bör återföras vad därav för ändamålet utgivits.

Byggnadsstyrelsens uppgifter beträffande nybyggnads- och dit hänförliga frågor. Med avseende på *nybyggnads- och dit hänförliga frågor* åligger det byggnadsstyrelsen enligt instruktionen:

att verkställa utredningar om plan och ordningsföljd, varefter nybyggnader av hus för statens räkning böra företagas;

att utfärda allmänna bestämmelser i fråga om organisering av statens husbyggnadsföretag samt rörande avtal, arbetsbeskrivningar, materialier, arbete och kontroll m. m. vid sådana företag;

att efter vederbörligt uppdrag verkställa utredningar med skissritningar, kostnadsförslag, eventuella uppgörelser om tomtplats m. m. rörande anskaffande av lokaler för statsverkets räkning;

att, om enligt intyg av vederbörande länsstyrelse förslagsritningar ej kunna åstadkommas inom länet, tillhandagå offentliga myndigheter och menigheter med upprättande av sådana; dock, därest ritningarna utarbetats av annan än befattningshavare å styrelsens stat, mot den gottgörelse till ritningsförfattaren, som av styrelsen bestämmes;

att efter vederbörligt uppdrag låta med användande av för ändamålet anvisade medel utföra byggnadsföretag för statens räkning, därvid styrelsen har att organisera desamma, träffa uppgörelse med arkitekter, ar-

betsledare och kontrollanter, granska entreprenadhandlingar, sluta avtal med entreprenörer och leverantörer, öva tillsyn vid verkställigheten av företagen, föranstalta erforderliga besiktningar m. m.;

att granska och, om så visar sig erforderligt, omarbета sådana ritnings- och kostnadsförslag, som icke utarbetas inom styrelsen, men, enligt meddelade bestämmelser, skola av styrelsen granskas med eller utan Kungl. Maj:ts efterföljande prövning; börande i förra fallet, innan förslagen insändas till Kungl. Maj:t, vederbörande lämnas tillfälle att yttra sig över nya ritningar och sådana förändringar i till styrelsens granskning överlämnade ritningar, varigenom kostnaden ökas eller byggnadsformen väsentligen förändras;

att avgiva utlåtanden i fråga om författningar rörande statens byggnads-, upphandlings- och entreprenadväsende samt angående spörsmål av byggnadsteknisk innebörd m. m.;

att, i fall av uppdrag eller när anledning därtill eljest förekommer, uppätta normaltyper för särskilda slag av husbyggnader;

att införskaffa uppgifter till och föra den statistik över statens husbyggnadsväsende, varom särskilt stadgas, ävensom att utarbета de förslag och ombesörja de publikationer, som härav kunna föranledas;

att verkställa undersökningar och provningar av byggnadsmaterialier och konstruktioner;

att anordna och vidmakthålla en typsamling av förekommande byggnadsmaterialier;

att ordna och bearbeta av byggnadsstyrelsen införskaffade eller för styrelsen eljest tillgängliga uppgifter rörande av styrelsen, andra myndigheter eller enskilda gjorda prov, undersökningar, erfarenheter och rön beträffande byggnadsmaterialier och -konstruktioner samt övriga husbyggnadsväsendet rörande förhållanden;

att insamla från landets skilda delar, ordna och bearbeta uppgifter å pris på förekommande byggnadsmaterialier och arbete inom husbyggnadsfacket; samt

att genom besök av sakkunniga personer på arbetsplatserna inhämta kännedom om huru husbyggnader för statens räkning utföras och huru av styrelsen utfärdade allmänna bestämmelser rörande statens husbyggnadsföretag tillämpas och motsvara sin bestämmelse.

Vidare åligger det byggnadsstyrelsen att på grundvalen av det kunskapsmateriel på husbyggnadsväsendets område, som samlas hos styrelsen, under formen av »meddelanden från byggnadsstyrelsen» utöva en upplysningsverksamhet, omfattande nyare erfarenheter och rön, som gjorts vid husbyggnadsföretag. Ifrågavarande meddelanden avses att tryckas samt tillställas de statens och andra offentliga myndigheter, som handlägga byggnadsärenden, ävensom de statens och andra mera betydande undervisningsanstalter, vari undervisning i byggnadskonsten meddelas. Meddelandena skola vidare tillhandahållas envar, som därom framställer begäran, utan annan ersättning än, i förekommande fall, för belöpande postbefordringsavgifter.

Nu berörda åligganden handläggas å *byggnadsbyrån*, vilken är organiserad på två avdelningar, *utredningsavdelningen* och *byggnadsavdelningen*. Å den förra avdelningen skola handläggas huvudsakligen de ärenden, som avse utredning av byggnadsfrågor med vad därmed äger samband, och å den senare avdelningen huvudsakligen de ärenden, som avse

Byggnads-
byråns
organisa-
tion.

utförande av byggnadsföretag och granskning av förslag till sådana företag.

Vardera avdelningen skall förestås av en intendent.

I nedanstående uppställning angivas de befattningar, som för närvarande finnas å byggnadsbyrån, samt å byrån utgående lönebelopp (oavsett dyrtidstillägg). Siffrorna inom parentes ange minimi- och maximilöner enligt för vederbörande befattningar gällande lönegrader. Att utgående lönebelopp beträffande vissa icke-ordinarie befattningar överstiga maximilönerna enligt vederbörandes lönegrad har sin grund i extra ordinarie tjänstemans rätt att under vissa förutsättningar uppflyttas i högre löneklass än som finnes upptagen i den för hans befattning gällande löneplanen:

	Kr.	Kr.
<i>Gemensam för båda avdelningarna:</i>		
Ordinarie befattning.		
1 byggnadsråd.....	(10,500—11,940)	vakant
<i>Utredningsavdelningen:</i>		
Ordinarie befattning.		
1 intendent	(8,580—10,020)	9,540
Icke-ordinarie befattningar:		
1 biträdande arkitekt	(5,304 — 5,676)	6,048
1 kvinnligt kanslibiträde	(2,040— 2,160)	2,160
<i>Byggnadsavdelningen:</i>		
Ordinarie befattningar:		
1 intendent	(8,580—10,020)	10,020
1 kvinnligt kontorsbiträde	(2,160— 2,574)	2,436
Icke-ordinarie befattningar:		
1 assistent (för kostnadsberäkningar).....	(6,048— 7,212)	6,816
1 assistent (för konstruktionsgranskning).....	(6,048— 7,212)	7,212
1 biträdande ingenjör (för kostnadsberäkningar)...	(4,596— 4,932)	6,048
1 biträdande ingenjör (för konstruktionsgranskning)	(4,596— 4,932)	4,932
1 manligt kontorsbiträde (för räkningsgranskning)	(4,104— 4,350)	4,350
1 bokhållare	(2,988— 3,144)	3,144
1 kvinnligt kontorsbiträde	(1,920— 2,040)	2,040

Avlöningsförmåner för ovannämnda två assistenter samt den biträdande arkitekten å utredningsavdelningen äro fastställda genom Kungl. Maj:ts beslut senast den 18 juli 1924 angående avlöning åt icke-ordinarie befattningshavare i byggnadsstyrelsen m. m. Avlöningarna till övriga icke-ordinarie befattningshavare å byrån äro fastställda av styrelsen med tillämpning av kungörelsen den 31 december 1921 med avlöningsbestämmelser för icke-ordinarie befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen.

Sakkunniga vilja härefter något närmare redogöra för byggnadsstyrelsens arbete å de områden, som för den föreliggande utredningen äro av största intresse.

Såsom av det ovan anförda framgår, avsåg 1917 års omorganisation att i byggnadsstyrelsen skapa ett centralt organ för frågor rörande statens byggnadsverksamhet. En ofrånkomlig förutsättning för att verket skulle kunna på ett tillfredsställande sätt fullgöra de nya uppgifter, som härigenom tillföres verket, ansågs emellertid vara, att styrelsen städse hade tillgång till exakta uppgifter i erforderliga avseenden angående statens husbyggnadsverksamhet i hela dess omfattning, det vill säga att inom verket fördes en fortlöpande och ändamålsenligt inrättad byggnadsstatistik.

Beträffande innebörden av denna statistik anförde sakkunniga för överintendentsämbetets omorganisation i huvudsak följande:

Byggnadsstatistiken borde, med hänsyn till de syften densamma vore avsedd att tjäna, innefatta två huvudavdelningar, nämligen

en för de uppgifter, som avsågo ernåendet av planmässighet såväl i statsfinansiellt som i byggnadsekonomiskt avseende vid statens byggnadsverksamhet; och

en för de uppgifter, som avsågo ett rationellt tillgodogörande av erfarenheter och iakttagelser, som gjordes vid de särskilda statsbyggena.

Av dessa avdelningar borde den förstnämnda i formellt avseende lämpligen utdanas i överensstämmelse med övrig statistik i egentlig mening. Den senare avdelningen däremot, som vore att betrakta mera som en upplysningsverksamhet än statistik i egentlig mening, syntes därför också böra organiseras såsom en dylik upplysningsverksamhet.

Den egentliga byggnadsstatistiken skulle sålunda närmast åsyfta ett möjliggörande av större planmässighet vid statens byggnadsverksamhet särskilt i de två byggnadsverksamhetens allmänna planläggning rörande avseendena, nämligen tillgodoseendet av olika statsinstitutioners lokalbehov genom de särskilda byggnadsföretagen samt byggnadsverksamhetens lämpliga fördelning å olika tidsperioder. Statistikens ändamål skulle alltså vara att gagna statens framtida byggnadsverksamhet. Men för att över huvud taget kunna utnyttja de uppgifter, som avsågo framtida byggnadsbehov, vore det nödvändigt att alltid äga tillgång till fullständiga, överskådliga och tillförlitliga uppgifter om huru statens lokalbehov vid den innevarande tidpunkten vore tillgodosett. Härav gaves den ifrågavarande statistikens omfattning i stort sett samt uppdelning i två avdelningar, den ena avseende uppgifter om de för statens räkning redan disponerade eller redan tillgängliga lokalerna och den andra uppgifter angående statens ännu ej tillgodosedda lokalbehov.

I sammanhang härmed berörde de sakkunniga ett med inrättandet av en byggnadsstatistik besläktat önskemål, nämligen inrättandet av ett fullständigt centralt statsarkiv för ritningar, vilket syntes de sakkunniga vara av högt ej endast teoretiskt utan även praktiskt värde.

Till vad sakkunniga i detta hänseende anförde anslöt sig jämväl föredragande departementschefen. Beträffande omfattningen av de ifrågasatta åtgärderna samt kostnaderna härför anförde departementschefen därvid bland annat:

Inrättandet av en byggnadsstatistik skulle givetvis medföra ett avsevärt arbete, dels för införskaffande av primäruppgifterna, i vilket avseende det naturligen måste falla huvudsakligen å de särskilda byggnads-

Byggnads-
styrelsens
befattning
med stati-
stik.

myndigheterna, och dels för tillsynen över att nämnda uppgifter vederbörligen inflöte samt för uppgifternas statistiska bearbetande. I sistnämnda avseenden komme arbetet att drabba byggnadsstyrelsen, som till en av sina uppgifter skulle hava att verkställa utredningar i byggnadsfrågor med särskild hänsyn till den enskilda byggnadsfrågans ställning till statens byggnadsverksamhet i dess helhet. Sedan statistiken bringats i höjd med tillståndet hos statens husbyggnadsväsen, komme styrelsens befattning med densamma att tillföra ämbetet en tämligen jämn och fortvarande ström av göromål, som därför givetvis borde förrättas av ämbetets ordinarie arbetskrafter. Däremot komme det första uppläggandet av statistiken att förorsaka styrelsen ett tillfälligt, å en relativt kort tidsperiod koncentrerat, men dock mycket drygt arbete, vilket därför icke torde kunna helt påbördas ämbetets fasta arbetskrafter utan vartill följaktligen extra biträde måste anlitas.

I enlighet med av de sakkunniga gjord hemställan förordade departementschefen, att ett engångsanslag av 15,000 kronor borde ställas till styrelsens förfogande för bestridande av kostnaderna för statistikens första uppläggande. Vid beräkning av anslagsbehovet för nämnda ändamål togs särskild hänsyn till att vad Stockholm beträffar ett för statistiken särdeles värdefullt material hopsamlats av de utav chefen för finansdepartementet jämlikt bemyndigande den 29 juni 1912 tillkallade sakkunniga för uppgörande av en allmän plan för statens byggnadsverksamhet i Stockholm (byggnads-sakkunniga). Å extra stat för år 1918 anvisades jämväl för bestridande av de med uppläggandet av en byggnadsstatistik förenade särskilda kostnaderna såsom reservationsanslag ett belopp av 15,000 kronor, vilket sedermera ställts till byggnadsstyrelsens disposition.

Byggnadsstyrelsens uppgifter rörande byggnadsstatistiken hava närmare angivits genom bestämmelser i § 3 av styrelsens instruktion.

Statistiken skall enligt dessa bestämmelser omfatta vissa detaljuppgifter dels beträffande staten tillhöriga tomter, dels beträffande staten tillhöriga hus och dels beträffande av staten förhyrda eller annorledes utan äganderätt disponerade lokaler.

Slutligen skall byggnadsstatistiken avse, dels huruvida och när i staten tillhörigt hus belägna eller eljest av staten disponerade lokaler kunna antagas bliva lediga att användas för annat ändamål, dels ock huruvida för något statsändamål nya lokaler behövas, när de behövas samt deras önskvärda läge, storlek och beskaffenhet i övrigt.

Ytterligare föreskrifter rörande byggnadsstatistiken och det centrala ritningsarkivet äro meddelade i kungörelsen den 26 november 1920 med föreskrifter rörande det offentliga byggnadsväsendet. Enligt § 40 i denna kungörelse skall sålunda inom byggnadsstyrelsen enligt de närmare bestämmelser, som därom äro eller varda meddelade, föras statistik över statens husbyggnadsväsen i vad det avser *dels* i städer och stadsliknande samhällen samt deras omedelbara närhet belägna, staten tillhöriga eller av staten helt eller delvis disponerade fastigheter, såväl bebyggda som obebyggda, *dels ock* statens annorstädes belägna fastigheter, såväl bebyggda som obebyggda, i den mån desamma ej äro uteslutande avsedda för jordbruk eller skogsbruk. Hus eller mark, vars läge eller beskaffenhet av en eller annan orsak bör hemlighållas, skall dock icke inbegripas i nämnda statistik.

Därjämte stadgas i § 41 skyldighet för vederbörande myndigheter att

tillhandahålla byggnadsstyrelsen för ifrågavarande statistik erforderligt material.

I § 6 av samma kungörelse meddelas vidare föreskrift om skyldighet för vederbörande byggande myndigheter att till byggnadsstyrelsen insända kopior av fastställda huvudritningar jämte tillhörande situationsplaner och tomtkartor rörande husbyggnadsföretag, vartill förslag godkänts av Kungl. Maj:t eller av byggnadsstyrelsen, eller som utan godkännande i sådan ordning utföres för statens räkning.

Genom brev den 30 september 1921 har Kungl. Maj:t sedermera medgivit vissa inskränkningar i de järnvägsstyrelsen enligt sistnämnda kungörelse åliggande skyldigheter i fråga om insändande av ritningar m. m.

För arbetet med byggnadsstatistiken, vilken ankommer på utredningsavdelningens handläggning, upptogs i den från och med 1918 gällande staten för byggnadsstyrelsen en statistiker med ett arvode av 4,000 kronor. Sedan ny stat fastställts att gälla från och med år 1922, medgav Kungl. Maj:t genom brev den 24 februari samma år, att hos styrelsen finge, räknat från och med årets ingång, finnas anställd, förutom vissa andra icke-ordinarie befattningshavare, en statistiker, vilken i lönehänseende likställdes med de i det föregående omnämnda assistenterna.

Det må här anmärkas, att den manliga personalen å utredningsavdelningen intill den 15 september 1921 endast utgjordes av intendenten och statistikern. Då de löpande ärendena hastigt så stego i antal, att de icke medhunnos av intendenten ensam, nödgades därför statistikern under denna tid i stor utsträckning biträda vid gransknings- och utredningsarbetet, varför han endast i jämförelsevis ringa utsträckning kunde ägna sig åt byggnadsstatistiken. Under år 1922 och första halvåret 1923 har statistikern såsom medhjälpare haft en biträdande ingenjör samt ett kvinnligt extra kontorsbiträde. Sedan, på sätt förut omnämnts, byggnadsstatistiken från och med den 1 juli 1923 tills vidare undanskjutits, har särskild personal för ändamålet icke varit anställd.

Vid byggnadsstatistikens uppläggande hava byggnadsstyrelsens åtgärd i främsta rummet avsett *dels* att erhålla en fullständig, dokumenterad förteckning över statens egendomar, företrädesvis i eller invid städer och stadsliknande samhällen med i möjligaste mån detaljerade uppgifter rörande de olika fastigheterna, *dels ock* att genom hopsamlande av ett centralt ritningsarkiv för alla statens husbyggnader erhålla nödigt material för besvarandet av en mängd viktiga frågor av ekonomisk och teknisk natur på husbyggnadsområdet.

Å förstnämnda uppgift har huvudparten av arbetet nedlagts. Resultatet föreligger *dels* i en förteckning över alla för styrelsen kända, staten tillhöriga fastigheter i eller invid städer och stadsliknande samhällen, *dels* i reproduktioner av kartor över samtliga de städer, över vilka kartor kunnat erhållas, å vilka reproduktioner statens egendomar blivit markerade, *dels ock* i detaljuppgifter rörande de olika i förteckningen upptagna fastigheterna, i den mån dessa uppgifter hunnit insamlas.

Samlandet av detaljuppgifter har huvudsakligen skett genom skriftliga förfrågningar och genom användande av förefintliga källor, exempelvis adresskalendrar över de större städerna, de affärsdrivande verkens berättelser, äldre och nyare kartor m. m. I åtskilliga fall hava jämväl upplysningar inhämtats genom personliga besök å orterna, därvid fastigheterna preliminärt besiktigats och bildmaterial (fotografier) i största möjliga utsträckning insamlats. För detta arbete har tidvis tillfällig hjälp anlitats.

Det centrala ritningsarkivet har bildats och kompletterats *dels* genom anskaffande i den mån det med tillgängliga medel eller eljest varit möjligt av ritningar till redan uppförda i förteckningen upptagna, staten tillhöriga husbyggnader och *dels* genom det till byggnadsstyrelsen på grund av bestämmelserna i ovanberörda kungörelse den 26 november 1920 efter hand inflytande rit- och kartmaterialet.

Vidkommande Stockholm har statistikarbetet pågått i samband med de jämlikt bemyndigande den 29 juni 1912 tillkallade byggnadssakkunnigas utredningar; och föreligger för huvudstaden detaljerade uppgifter i fråga om såväl kronans egna som av kronan förhyrda lokaler, dock är ritningsmaterialet ännu bristfälligt.

I detta sammanhang kan nämnas, att byggnadsstyrelsen i skrivelse den 13 oktober 1921 gjort framställning om anslag för komplettering av ritningsarkivet. Enligt styrelsens beräkning skulle kostnaderna för anskaffande av föreskrivna ritningar till alla då uppförda, staten tillhöriga byggnader, av beskaffenhet att bära införlivas med arkivet, draga en kostnad av 350,000 kronor, därvid räknades med en arbetstid av två år. I de sålunda angivna kostnaderna, vilka huvudsakligen avsågo kopiering och reproduktion, ingingo ej utgifter för mätningar av de byggnader, för vilka ritningar saknades.

Med hänsyn till det statsfinansiella läget föranledde denna framställning ej åtgärd.

Undersökningar av olika byggnadstyper, avseende förhållandet mellan, å ena sidan, nyttig golvyta samt, å andra sidan, korridorer, murar och dyligt, hava å utredningsavdelningen i viss utsträckning bedrivits. De byggnadstyper, som undersökts, avse byggnader, inrymmande tjänstelokaler, skolbyggnader, sjukhus samt i mindre utsträckning bostadshus. Dessa analyser hava, ehuru omfattningen av undersökningsmaterialet varit väl ringa, dock, enligt vad styrelsen meddelat, givit för utrednings- och granskningsarbetet praktiskt användbara resultat, i det att rent matematiska utgångspunkter erhållits för bedömning av, vid utredningar den erforderliga byggnadens ungefärliga storlek och kostnad utan tidsödande skissningsarbete, vid granskningar de underställda förslagens ekonomiska lösning.

Den rent ekonomiska statistiken, avseende insamlande av uppgifter och pris på förekommande byggnadsmaterialier och arbeten inom husbyggnadsfacket, faller enligt instruktionen utom den egentliga byggnadsstatistiken. Insamlandet av sådana uppgifter har dock i viss mån skett på byggnadsavdelningen.

Efter den 1 juli 1923 har fortlöpande arbete å byggnadsstatistiken ej ägt rum. Dock har, i den mån under styrelsens verksamhet i övrigt uppgifter av intresse för statistiken hopsamlats, en komplettering skett.

Byggnadsstyrelsens verksamhet i fråga om planläggning av statens husbyggnadsverksamhet, granskning och kontroll m. m.

Beträffande byggnadsstyrelsens uppgift att verkställa utredning om *plan och ordningsföljd, varefter nybyggnader av hus för statens räkning bära företagas*, har, såsom ovan antytts, vad Stockholm beträffar, en ingående utredning i detta hänseende verkstälts av de jämlikt bemyndigande den 29 juni 1912 tillkallade byggnadssakkunniga. Inom byggnadsstyrelsen sker dylik utredning i den mån de speciella byggnadsfrågor, varmed styrelsen kommer att taga befattning, därtill giva anledning, därvid utredningen givetvis i regel allenast avser den ort, där ifrågakommande byggnadsföretag planeras. Såsom exempel må anföras, att styrelsen med

anledning av frågan om en hovrätt för Norrland verkställt utredning rörande statens lokalförhållanden i Härnösand. En liknande utredning pågår för närvarande rörande lämpligaste sättet för tillgodoseende av vissa statens lokalbehov i Linköping.

Vid utredningar av ifrågavarande art utnyttjas i möjligaste mån den hos styrelsen förda byggnadsstatistiken. Det kan i detta sammanhang erinras, att § 42 av kungörelsen med föreskrifter rörande det offentliga byggnadsväsendet innehåller stadganden därom, att vid förberedande utredning för husbyggnadsföretag, som skall utföras för statens räkning eller vartill staten på ett eller annat sätt skall bidraga, bör myndighet, som handlägger utredningen, låta sig angeläget vara att av byggnadsstyrelsens statistik utvinna de upplysningar, som kunna vara av betydelse för den förevarande byggnadsfrågan såväl i och för sig som i dess förhållande till statens övriga husbyggnadsverksamhet. Vid dylik utredning har byggnadsstyrelsen skyldighet medverka.

Styrelsens uppgift att *granska, och, om så erfordras, omarbета ritnings- och kostnadsförslag, som icke utarbetas inom styrelsen*, omfattar icke blott statens egna utan även i vissa fall kommuners och landstings byggnadsföretag m. fl. Man har här att skilja mellan

a) förslag, som skola fastställas av styrelsen själv eller sidoordnad myndighet, nämligen förslag till:

allmänna läroverk och byggnader för kyrkliga ändamål, vilka, med undantag av förslag till kyrkor och kapell, fastställas av styrelsen;

häradshäkten, vilka fastställas av styrelsen tillsammans med fångvårdsstyrelsen;

länslasarett, epidemisjukhus, sjukstugor och tuberkulosanstalter, vilka fastställas av medicinalstyrelsen;

b) förslag, som skola prövas av Kungl. Maj:t, avseende i allmänhet byggnadsföretag för statens räkning eller byggnader, som skola uppföras med statsbidrag, exempelvis byggnader för telegrafverkets behov, hospital och större fängelsebyggnader.

Däremot plägar byggnadsstyrelsen i regel icke höras beträffande förslag till byggnader för statens järnvägar, statens vattenfallsverk eller lotsverket. Då fråga varit om byggnad av större betydelse ur estetisk synpunkt, exempelvis stationshus i större städer, har emellertid byggnadsstyrelsens yttrande ansetts böra inhämtas.

Den granskning av ritningar, som tidigare verkställt av överintendentsämbetet, hade till ändamål att undersöka, huruvida byggnadsförslaget ur såväl teknisk, konstruktiv och ekonomisk som estetisk synpunkt kunde anses tillfredsställande. Granskning av byggnadsprogram, d. v. s. undersökning, huruvida de i förslaget upptagna lokalerna motsvarade behovet, ansåg sig ämbetet däremot icke hava skyldighet eller ens befogenhet att utföra.

Beträffande den fördjupade granskning, som vid 1917 års omorganisation förutsattes, yttrade dåvarande sakkunniga, att det icke kunde bli fråga om någon principiell förändring av granskningsarbetet, endast den fördjupning därav, som kunde betingas av omständigheterna i varje särskilt fall och möjliggjordes av ökade arbetskrafter och den i byggnadsstatistiken samlade, lätt tillgängliga erfarenheten. Genom ett likformigt bearbetande av det statistiska materialet skulle man nämligen kunna erhålla normerande tal, vilka skulle underlätta granskning av kostnadsberäkningar, men vilka även för anslagsbeviljande myndigheter skulle tjäna

till ledning för bedömandet av beräknade byggnadskonstnader såväl med hänsyn till byggnadsmassa som till program eller, med andra ord, man skulle erhålla en norm för bedömandet av, huruvida byggnadskostnaden vore rimlig i förhållande till byggnadens storlek och till det avsedda ändamålet.

De sålunda uppdragna riktlinjerna för byggnadsstyrelsens granskningsarbete hava hittills av styrelsen tillämpats. Styrelsen har därför i regel icke ansett sig böra mera ingående pröva, huruvida de av vederbörande fackmyndigheter uppgjorda byggnadsprogrammen äro vidlyftigare än som för tillgodoseende av det föreliggande behovet kräves.

Enligt instruktionen åligger byggnadsstyrelsen att genom besök av sakkunniga personer å arbetsplatserna utöva viss *kontroll över husbyggnader, som utföras för statens räkning genom annan myndighet än styrelsen*. Denna bestämmelse utgör ett uttryck för den uppfattning, som vid 1917 års omorganisation gjorde sig gällande och som i en central kontroll å de statliga husbyggnadsarbetenas utförande såg ett av medlen mot då föreliggande missförhållanden vid statens husbyggnadsverksamhet. Beträffande innebörden av denna kontroll, vilken från åtskilliga myndigheters sida mötte motstånd, yttrade föredragande departementschefen, att den ifrågavarande uppgiften icke vore en kontroll i egentlig bemärkelse utan i främsta rummet en befogenhet för byggnadsstyrelsen att till varje byggnadsplats, där hus för statsverkets räkning uppfördes, för sin representant erhålla obehindrat tillträde för att kunna samla de iakttagelser, som voro till gagn för byggnadsstyrelsen i dess verksamhet såsom centralen för det statliga husbyggnadsväsendet, samt därjämte en skyldighet för styrelsen att, om vid något statsbygge felaktighet eller olämpligt förfarande eller dylikt observerades, på lämpligt sätt fästa vederbörandes uppmärksamhet därå.

På grund av bristande arbetskrafter m. fl. omständigheter torde kontroll i den bemärkelse, som nu angivits, icke i nämnvärd omfattning hava utövats av byggnadsstyrelsen.

Beträffande *normaltyper för särskilda slag av husbyggnader* må nämnas, att byggnadsstyrelsen utarbetat och till Kungl. Maj:t överlämnat förslag till normaltyp för prästgårdar på landet, varjämte inom styrelsen utredning verkställdts rörande normaltyper för vissa slag av byggnader för medicinalväsendets behov.

Vad angår instruktionens stadganden om skyldighet för styrelsen att *utfärda allmänna bestämmelser i fråga om organisering av statens husbyggnadsföretag samt rörande avtal, arbetsbeskrivningar, materialier, arbete och kontroll m. m.*, så har styrelsen icke ansett dessa bestämmelser innebära befogenhet för styrelsen att direkt ingripa i övriga husbyggande statsorgans byggnadsverksamhet. Allenast i den mån sådant av vederbörande påkallats, hava åtgärder härutinnan vidtagits. Styrelsen har emellertid, efter inhämtande av yttrande från vederbörande myndigheter, upprättat förslag till formulär rörande kontrakt med entreprenörer av olika slag m. m., avsedda att tillämpas vid statlig husbyggnadsverksamhet i allmänhet, vilka förslag underställts Kungl. Maj:ts prövning. I anledning av vissa anmärkningar, som framkommit mot förslagen, har sedermera en omarbetning därav igångsatts.

De uppgifter, som åligger byggnadsstyrelsen i fråga om *insamlandet av tekniska rön från husbyggnadsområdet, bearbetandet av inkommet material samt undersökningar och prov beträffande byggnadsmaterialier och*

konstruktioner m. m., hava på grund av bristande tillgång på personal endast i ringa utsträckning fullföljts. Åtskilliga prov å byggnadsmaterialier hava visserligen införskaffats för åstadkommande av en typsamling, men ett systematiskt ordnande härav har, bland annat på grund av brist på lämplig lokal, icke kunnat ske.

På grund av nu berörda omständigheter har jämväl den styrelsen åliggande *upplysningsverksamheten* kunnat utövas allenast i ringa omfattning. Av »meddelanden från byggnadsstyrelsen» har från trycket utkommit allenast ett nummer, innehållande en av professor H. Kreüger å styrelsens uppdrag verkställd utredning om klimatets inverkan på byggnader vid västkusten. I tryck föreligga vidare styrelsens årsberättelser för åren 1918 och 1919, innehållande åtskilliga upplysningar av mera allmänt intresse. Arbetet med årsberättelserna för följande år har efter samråd med kommunikationsdepartementet under några år undanskjutits men har nu ånyo återupptagits.

Byggnadsstyrelsens verksamhet ifråga om upprättande av förslag till byggnadsföretag för statsverkets räkning samt utförande av sådana företag, vilken verksamhet utövas genom byggnadsbyrån, har i huvudsak omfattat ämbetsbyggnader, folkskoleseminarier, landsstatshus, arkivbyggnader och posthus.

Då byggnadsstyrelsen låter utarbета förslag till byggnadsföretag för statens räkning, sker detta såsom regel efter uppdrag av Kungl. Maj:t men kan även undantagsvis ske på anmodan av något ämbetsverk. Dylikt uppdrag lämnas av Kungl. Maj:t antingen i form av remiss på av statsmyndighet gjord framställning om dylik utredning eller ock i form av direkt befallning. Dessa ärenden handläggas å utredningsavdelningen.

Uppgörandet av de för förslagens framläggande erforderliga skissritningarna överlämnas vanligen åt någon av styrelsens arkitekter utom stat. Undantagsvis har dock annan arkitekt anlåtits för ändamålet. I dylikt arkitektuppdrag ingår bland annat skyldighet att underhandla med byggnadens blivande utnyttjare angående byggnadsprogram samt att avgiva kostnadsförslag beträffande byggnadsarbetena. Arkitekten har att, om så erfordras, på egen bekostnad för konstruktionsberäkningar anlita fackmän. I uppdraget ingår däremot ej förberedande arbeten, såsom uppmätningar, avvägningar av byggnadsplatsen, grundundersökningar och dylikt. För sådant ändamål anlitas styrelsen i regel någon specialist. Likaledes anlitas utom verket stående specialister för erhållande av kostnadsförslag till värme-, vatten- och sanitärtekniska anläggningar. Eventuellt erforderliga underhandlingar rörande förvärvande eller upplåtande av tomplats föras genom styrelsens försorg.

Under sitt arbete skall arkitekten intimt samarbeta med vederbörande inom styrelsen för erhållande av direktiv. Arkitektens arvode utgår enligt arkitekttaxan med viss reduktion.

Nu berörda arvode till arkitekten liksom ersättningar till i övrigt anlidade fackmän utom verket, vilka utgifter intagas i den till förslaget hörande kostnadsberäkningen, förskotterades tidigare från för styrelsen tillgängliga medel för att sedermera, om byggnadsanslag beviljades, avföras därå. I annat fall hade styrelsen att hos Kungl. Maj:t göra framställning om medel för förskottets täckande. Numera har, såsom i det föregående omnämnts, ett anslag beviljats å extra stat, varifrån utgifter

Byggnadsstyrelsens verksamhet i fråga om upprättande av förslag till byggnadsföretag för statsverkets räkning samt utförande av dylika företag.

av ifrågavarande slag kunna bestridas i avvaktan på att byggnadsanslag kan komma att beviljas.

De av arkitekten samt övriga anlitade fackmän till styrelsen avgivna förslagen granskas i första hand av utredningsavdelningen. Avdelningen äger därvid för granskningen av konstruktions- och kostnadsberäkningar påkalla biträde av byggnadsavdelningens i dessa hänseenden sakkunniga personal. Ärendet föredrages sedermera av byggnadsbyråns chef inför generaldirektören, varefter förslagen, eventuellt efter erforderlig omarbetning, med styrelsens yttrande överlämnas till Kungl. Maj:ts prövning eller till det verk, på vars anmodan utredningen verkställts.

Utförandet genom byggnadsstyrelsens försorg av byggnadsföretag för statens räkning sker — fränsett på intendentsbyråns ankommande underhållsarbeten — endast på särskild befallning av Kungl. Maj:t och med för ändamålet anvisade medel. Dylika uppdrag avse i regel arbeten, vartill förslag utarbetats inom styrelsen, samt handläggas å byggnadsavdelningen. Vid arbeten av ifrågavarande slag har hittills i regel entreprenadsystem tillämpats.

Byggnadsstyrelsens första åtgärd för igångsättande av ett byggnadsföretag är att åt lämplig arkitekt — vanligen författaren av förslagsritningarna — uppdraga att utarbeta fullständiga ritningar och beskrivningar i huvudsaklig överensstämmelse med av Kungl. Maj:t godkänd plan samt att under styrelsen leda arbetenas utförande. Arkitektens åtaganden samt rätt till ersättning fastställas genom särskilt kontrakt.

Enligt vanligen tillämpade kontraktsbestämmelser åligger det arkitekten huvudsakligen:

att utarbeta huvudritningar och kostnadsberäkningar samt, med nedan angivna undantag, entreprenadhandlingar, omfattande fullständiga arbetsritningar, beskrivningar och konstruktionsberäkningar;

att utarbeta förslag till arbetsplan, avseende arbetenas uppdelande å olika entreprenader samt entreprenadernas fördelning å olika tider;

att under byggnadstiden utarbeta uppställnings- och detaljritningar, utöva arbetsledning i enlighet med av styrelsen utfärdade bestämmelser och hava konstnärlig tillsyn över arbetenas utförande; samt

att, där så påfordras, närvara i styrelsen vid behandlingen av byggnadsföretaget berörande ärenden.

För uppgörandet av statiska beräkningar och detaljkonstruktioner anlitas i regel särskild ingenjör eller ingenjörsfirma. Härmed förbundna kostnader åvila arkitekten, vilken jämväl själv ansvarar för alla sina kontorskostnader.

I arkitektens åtagande ingår däremot ej att tillhandahålla ritningar och beskrivningar för värme-, gas-, vatten-, avlopps- och elektriska anläggningar, hissar eller andra maskinella anordningar. För erhållande av dylika handlingar träffar byggnadsstyrelsen i regel avtal med särskilda konstruktionsfirmor. Däremot åligger det arkitekten att på byggnadsritningarna ävensom i arbetsbeskrivning i samråd med respektive konstruktörer införa bestämmelser om sådana delar av ifrågavarande anläggningar, som sammanhåra med byggnadens konstruktion och blivande byggnadsentreprenörens arbeten.

Sedan kontraktsuppgörelse träffats, åligger det arkitekten att i samråd med den eller de myndigheter, för vilka byggnaden avses, utarbeta huvudritning och arbetsbeskrivning och att inom viss i kontraktet bestämd tid till styrelsen inlämna fullständiga entreprenadhandlingar.

Arkitekten åligger jämväl att från de av styrelsen utsedda specialisterna införskaffa och efter granskning till styrelsen överlämna nödiga entreprenadhandlingar rörande anläggningar, vilka falla utom arkitektens uppdrag.

De sålunda inkomna handlingarna, vilka genom byggnadsavdelningens försorg granskas med hänsyn till de föreslagna åtgärdernas och materialets kostnad och ändamålsenlighet samt konstruktivt riktiga uppbyggnad, läggas sedermera till grund för infordrande av entreprenadanbud, eventuellt efter av granskningen föranledda ändringar.

Vid entreprenadanbudens infordrande uppdelas i regel arbetena i följande huvudgrupper:

- 1) grundgrävning och grundläggning;
- 2) stommen, bjälklag, yttertak samt inre och yttre puts;
- 3) värmelednings-, vatten- och avloppsledningar;
- 4) elektriska ledningar och hissar;
- 5) målnings- och inredningsarbeten.

Infordrande och prövning av anbud samt kontraktsuppgörelser med entreprenörer verkställas i enlighet med gällande upphandlings- och entreprenadförordning. Inkomna anbud skola i första hand granskas av arkitekten.

I regel igångsättes intet byggnadsföretag förrän styrelsen genom inkomna anbud å de ovan under 1—3 angivna arbeten erhållit viss garanti för att företaget skall kunna fullbordas för den beräknade kostnaden.

För det ständiga övervakandet av arbetet på byggnadsplatsen anställs en dagkontrollant, som under hela arbetstiden skall vaka över, att arbetena utföras i överensstämmelse med ritningar och kontrakt och att entreprenörerna i allo fullgöra sina åligganden. Genom månatliga arbetsrapporter från kontrollanten följer arkitekten och byggnadsavdelningen arbetets fortskridande. I övrigt övervakar avdelningen arbetet genom arkitekten och specialkonstruktörerna samt, där så anses erforderligt, genom inspektion å byggnadsplatsen av någon av styrelsens tjänstemän.

Uppkommer fråga om avvikelser från den ursprungliga arbetsplanen, vare sig de avse tillägg eller avdrag, åligger det arkitekten att utreda frågans ekonomiska, tekniska och estetiska innebörd. Alla dylika förändringar beslutas av styrelsen efter avgivna anbud.

Under arbetets gång föras å byggnadsavdelningen räkenskaper, så ordnade, att man vid varje tidpunkt kan erhålla en överblick över den ekonomiska ställningen. Dessutom är arkitekten skyldig att månatligen verkställa och till styrelsen insända ett sammandrag av byggets ekonomiska ställning. Inkomna räkningar å ersättning för utfört arbete granskas i första hand av kontrollanten och arkitekten samt därefter av byggnadsavdelningen, varefter räkningen föredrages för styrelsen och i händelse av godkännande likvideras genom administrativa byråns försorg.

Samtliga arvoden till arkitekt, kontrollanter samt konstruktörer av specialanläggningar påföras vederbörande byggnadsanslag. Detta anslag kommer sålunda att belastas med alla å byggnadsföretaget belöpande utgifter, fränsett dess andel i de hos styrelsen anställda tjänstemännens löner samt byggnadsavdelningens expensutgifter.

Sedan byggnadsarbetena avslutats, verkställs på anmälan av vederbörande entreprenör slutbesiktning. Befinnas därvid arbetena kontraktsenligt utförda, godkänner styrelsen arbetet i fråga samt låter utbetala slutlikvid. Därvid innehålles dock i regel visst belopp till ansvarstidens

utgång såsom säkerhet för att entreprenören vidtager på honom ankommande åtgärder för avhjälpande av under ansvarstiden uppkommande bristfälligheter.

Vid ansvarstidens utgång hålles ansvarsbesiktning. Befinnes därvid entreprenörens åtaganden fullgjorda, godkänner styrelsen arbetet slutgiltigt och byggnadsavdelningens befattning därmed upphör.

Enligt från byggnadsstyrelsen inhämtade uppgifter rörande dess byggnadsverksamhet har under åren 1918—1923 slutförts nedan angivna 22 byggnadsföretag för en sammanlagd kostnad av 17,810,800 kronor 80 öre, innefattande jämväl å företagen belöpande utgifter för styrelsens tjänstemän, expenser m. m., nämligen:

1) restaurering av Ulriksdals slott	kr.	566,171: 83
2) seminarium i Luleå	»	730,357: 33
3) patentverkets nybyggnad i Stockholm	»	2,595,543: 11
4) provningsanstaltens nybyggnad i Stockholm	»	1,758,860: 76
5) ombyggnad av posthuset i Trälleborg	»	83,053: 01
6) nybyggnad för Drottning Sofias stiftelse i Lund	»	2,034,639: 49
7) telegrafhus i Sundsvall	»	758,142: 49
8) grundförstärkningar under posthuset vid Lilla Nygatan i Stockholm	»	68,850: —
9) elektrisk anläggning inom Tomtebodas blindinstitut	»	15,598: —
10) blindskola i Kristinehamn	»	492,143: 88
11) om- och påbyggnad av vetenskapsakademiens gamla byggnad i Stockholm till ämbetslokaler	»	4,507,820: 90
12) posthus i Ludvika	»	388,263: —
13) seminarium i Karlstad	»	1,587,350: 80
14) om- och påbyggnad av pensionsstyrelsens fastighet i Stockholm	»	483,991: 55
15) om- och påbyggnad av posthus i Ystad	»	131,608: 09
16) landsstatshus i Göteborg	»	875,442: 40
17) om- och påbyggnad av landsstatshus i Luleå	»	273,485: 66
18) rättsmedicinska institutets nybyggnad i Stockholm	»	69,120: 66
19) till- och ombyggnad av länsresidens i Jönköping	»	190,525: 38
20) byggnads- och inredningsarbeten för seminarium i Murjek	»	34,583: 48
21) till- och ombyggnad av landsstatshus i Kalmar	»	138,804: 24
22) restaurering av gravmonument å John Ericssons grav i Filipstad	»	26,444: 74.

Vid 1923 års utgång pågingo följande byggnadsföretag under styrelsens ledning:

		Beräknad kostnad
1) grundförstärkningsarbeten under Kungl. slottet	kr.	875,000: —
2) ombyggnad av legationsbyggnad i Hälsingfors	»	600,000: —
3) ämbetsbyggnad i kvarteret Kandidaten i Stockholm	»	3,950,000: —
4) ämbetsbyggnad i kvarteret Murmästaren i Stockholm	»	3,400,000: —
5) om- och påbyggnad av länsresidens i Karlstad	»	442,500: —
6) seminarium i Umeå	»	1,925,000: —
7) » i Lycksele	»	640,000: —
8) posthus i Göteborg	»	7,790,000: —
9) posthus i Hudiksvall	»	246,000: —
10) nybyggnad för lantmäterikontor i Umeå	»	128,000: —.

Arméns kasernbyggnadsnämnd.

Beträffande kasernbyggnadsnämndens tillsättande samt arbetsuppgifter har i det föregående en redogörelse lämnats. Närmare bestämmelser rörande nämndens nuvarande organisation återfinnas i Kungl. Maj:ts instruktion för nämnden av den 19 december 1913 med däri sedermera vidtagna ändringar.

Kasernbyggnadsnämndens allmänna organisation.

Under den tid nämnden bedrivit sin byggnadsverksamhet under egen arbetsledning har, *intill utgången av år 1923*, beträffande nämndens centrala organisation i huvudsak gällt följande:

Nämnden har utgjorts av en ordförande och tre ledamöter, av vilka sistnämnda en tillika varit byggnadschef.

Byggnadschefen har varit chef för all personal hos nämnden samt för personalen å vederbörande byggnadsplatser.

Personalen hos nämnden har fördelats dels å en rit- och byggnadsbyrå, dels å ett kansli- och ekonomikontor. Rit- och byggnadsbyrån har föreståtts av en arkitekt eller en ingenjör, varjämte å byrån varit anställda tjänstemän och biträden i mån av behov. Kansli- och ekonomikontoret har föreståtts av en sekreterare. Å kontoret har varit anställd en kassaförvaltare, vilken i första hand varit ansvarig för nämndens kassa, samt tillfälliga skrivbiträden till erforderligt antal.

För beslutsmässighet har fordrats, att, förutom ordföranden, minst två av nämndens ledamöter varit tillstädes. Ärendena hava avgjorts genom enkel majoritet. Vid lika röstetal har den mening segrat, till vilken ordföranden anslutit sig. I vissa fall har dock ordföranden ensam beslutat, på förslag av byggnadschefen. Byggnadschefen har vid inspektioner å arbetsplatserna ägt rätt att ensam besluta i ärenden, som ej tålt uppskov.

Nämndens ordförande ävensom byggnadschefen och nämndens övriga ledamöter hava förordnats av Kungl. Maj:t. Arkitekt, ingenjör, sekreterare, kassaförvaltare och övrig personal hava tillsatts av nämnden.

Från och med 1924 års ingång har, såsom i det föregående omnämnts, viss inskränkning genomförts beträffande kasernbyggnadsnämndens centrala organisation. Då de vid denna tidpunkt återstående arbetena till huvudsaklig del voro av teknisk art, har denna inskränkning i främsta rummet avsett den administrativa personalen.

Enligt av Kungl. Maj:t i brev den 12 november 1923 meddelade bestämmelser utgöres nämnden från och med den 1 januari 1924 av allenast två ledamöter, därav den ene tillika ordförande och den andre tillika byggnadschef. Vid förfall för ordföranden skall byggnadschefen i hans ställe vara ordförande, därvid den ingenjör, som förestår nämndens rit- och byggnadsbyrå, ingår såsom ledamot av nämnden med skyldighet att fullgöra den på byggnadschefen eljest ankommande föredragningen.

För att nämnden skall vara beslutsmässig erfordras, att båda ledamöterna äro tillstädes. Uppstå skiljaktiga meningar, gäller den mening, som företrädes av ordföranden.

Vidare har föreskrivits, att de i nämndens instruktion omförmälda sekreterare- och kassaförvaltarebefattningarna skola, därest nämnden så finner utan olägenhet kunna ske, hållas obesatta, och äger nämnden för sådant fall meddela de föreskrifter rörande fullgörandet av med respektive befattningar förenade arbetsuppgifter, som kunna finnas erforderliga.

Enligt instruktionen skola de byggnadsarbeten, som handhavas av nämnden, utföras antingen på entreprenad, efter uppgörelse under hand eller, efter Kungl. Maj:ts medgivande, omedelbart genom nämndens försorg.

Genom Kungl. Maj:ts förenämnda beslut den 29 juni 1917 har kasernbyggnadsnämnden erhållit generellt bemyndigande att utföra då återstående arbeten under egen arbetsledning.

Vid varje arbetsplats, där arbeten på entreprenad pågått, har av nämnden tillsatts en fackkunnig kontrollant ävensom, om förhållandena därtill föranlett, ett biträde till honom. Vid byggnadsföretag, som utförts omedelbart genom nämndens egen försorg, har nämnden tillsatt en lämplig arbetsledare å platsen samt i övrigt erforderlig personal.

De medel, som erfordrats för utförande av de i nämndens ursprungliga uppdrag ingående kasernetablissemangen, har nämnden i mån av behov ägt rekvirera hos arméförvaltningens civila departement av de för ändamålet av Kungl. Maj:t anvisade belopp. Kostnaderna för utförande av andra arbeten, vilka uppdragas åt nämnden, hava bestritts av de för sådant ändamål anvisade medel enligt av Kungl. Maj:t i varje fall på förslag av nämnden meddelade beslut.

Avlönings- och omkostnadsstat för nämnden har av Kungl. Maj:t fastställts för ett år i sänder eller, beträffande år 1924, för halvår. Utgifterna enligt denna stat hava i första hand bestritts av anslaget till fullföljande av arbetena å kasernetablissemang för femton infanteriregementen. Sedermera har enligt Kungl. Maj:ts beprövande till detta anslag återförts den andel i nämndens organisationskostnader, som ansetts böra belöpa å anslagen för de övriga byggnadsföretag, som uppdragits åt nämnden.

Härmed följer en redogörelse för kasernbyggnadsnämndens organisation, sådan den gestaltat sig under nämndens verksamhet vid arbeten i egen regi, innan ännu på grund av arbetenas nedgång en avveckling påbörjats, eller alltså i huvudsak under åren 1917—1923.

Kasern-
byggnads-
nämndens
organi-
sation
under dess
arbeten i
egen regi.

Kasernbyggnadsnämnden har under sagda tid i regel sammanträtt en gång i veckan. Byggnadschefen, som är nämndens verkställande ledamot och vid sammanträdena varit föredragande, har av nämnden erhållit viss befogenhet att träffa avtal angående mindre omfattande inköp och arbeten, varom han sedermera haft att göra anmälan till nämndens protokoll. Likaså har byggnadschefen i regel ensam beslutit angående konstruktiva detaljer, arbetsbeskrivningar o. dyl., samt rörande fordringar å materialier m. m. för den händelse den av nämnden fastställda allmänna materialbeskrivningen icke kunnat tillämpas.

Kasernbyggnadsnämnden har vid olika tillfällen samfällt verkställt inspektioner å byggnadsplatserna. Byggnadsplatserna hava av byggnadschefen för inspektion besökts i regel en gång varje månad.

Inom huvudexpeditionen har i enlighet med instruktionen arbetet fördelats på *en rit- och byggnadsbyrå* under ledning av nämndens förste ingenjör (i instruktionen endast kallad ingenjör) och ett *kameral- och kassakontor*, som föreståtts av sekreteraren.

Rit- och byggnadsbyrån har varit uppdelad på följande avdelningar:
en arkitektavdelning,
en upphandlings- och entreprenadavdelning,
en konstruktionsavdelning,
en värme- och sanitärteknisk avdelning,

en elektrisk avdelning, samt
 en avdelning för kostnadsberäkningar, teknisk revision och byggnadsstatistik.

Arkitektavdelningen har stått under ledning av en högskolebildad arkitekt med en förste ritare som närmaste man, vilken under arkitekten svarat för ordningen inom kontoret och vid förfall varit arkitektens ersättare. Därjämte hava å avdelningen varit anställda ritbiträden efter föreliggande behov. På avdelningen hava utarbetats alla skiss-, huvud-, arbets- och detaljritningar, vilka erfordrats för nämndens byggnadsverksamhet. För detta ändamål hava utomstående arkitekter icke i något fall anlitats. Antalet ritbiträden har normalt uppgått till 12 å 13 och maximalt stigit till 20 (1915). Allt efter som nämndens arbeten avtagit, har ritbiträdenas antal minskats. Under senaste delen av år 1923 var allenast ett ritbiträde anställt.

Inom *upphandlings- och entreprenadavdelningen* hava handlagts de ärenden, som beröra nämndens direkta byggnadsverksamhet utåt, sålunda i förhållande till leverantörer, entreprenörer och arbetsbefäl.

Nämndens arbeten i egen regi hava i huvudsak omfattat grundläggnings- och byggnadsarbeten. Ledningsarbeten av olika slag samt maskinella anläggningar hava i regel utförts med tillämpning av entreprenadsystem. I åtskilliga fall har dock nämnden tillhandahållit materialier för arbeten, som utlämnats på entreprenad, samt även utfört utvändiga ledningsarbeten i egen arbetsledning. Rörgravsarbeten hava städse utförts med egna arbetare, i följd varav ledningsentreprenörerna befriats från dylika, utom deras egentliga verksamhetsfält liggande arbeten.

Efter beslut i varje fall av nämnden har upphandlingsavdelningen verkställt uppköp av större delen av de för arbetena behövlige materialier, maskiner och redskap. Arbetscheferna å respektive byggnadsplatser hava dock varit befogade att verkställa mindre inköp, till ett värde, för varje gång, av 300 kronor. Behövlige kontrakt och avtal hava ordnats genom avdelningen.

Nämnden har i vissa fall vidtagit särskilda åtgärder för anskaffande av materialier till rimliga priser. Sålunda har nämnden på sin tid själv drivit tegelbruksrörelse vid arrenderat bruk invid Kristianstad och därstädes tillverkat största delen av det för kasernbygget i sagda stad behövlige teglet. För nedbringande av kostnaderna för erforderligt tegel till kasernbygget i Linköping har nämnden tillhandahållit respektive tegelbruk behövlige bränsle, därvid huvudparten av bränslet anskaffats från statsverkets skogar. Virke har i flera fall inköpts från domänstyrelsen och även från statens järnvägar. Nämnden har dessutom inköpt vissa å staten tillhörig mark befintliga skogsbestånd, vilka avverkats och försågats genom nämndens försorg.

Ifrågavarande avdelning har jämväl haft att ombesörja erforderliga utbud och avtal rörande förekommande entreprenadarbeten. Vid dylika arbeten hava vederbörande arbetschefer varit kontrollanter och vederbörande tjänstemän inom nämndens huvudorganisation, sålunda värmelednings- och elektroteknikerna, överkontrollanter.

Slutligen hava de för nämndens grundläggnings- och byggnadsarbeten behövlige beskrivningarna upprättats inom ifrågavarande avdelning.

Konstruktionsavdelningen har ålegat att upprätta förslag, beräkningar och ritningar till grundläggningsarbeten, bjälklag, betongtak, trä- och

järnkonstruktioner, broar och kulvertar o. dyl. Avdelningens arbeten hava letts av en högskolebildad ingenjör.

Avdelningen för *värme- och sanitärtekniska* anläggningar har ombesörjt upprättandet av behövliga förslag till värme-, sanitärtekniska och maskinella anläggningar, dock med undantag för de byggnader, som utförts för medicinalstyrelsens och arméförvaltningens räkning. Dessa avdelningens arbeten hava letts av en högskolebildad ingenjör, vilken till sitt biträde haft två à tre fackutbildade ritare.

Det kan här nämnas, att under större delen av den tid, nämndens arbeten utfördes enligt entreprenadsystemet, eller till år 1915, förslag och ritningar till värme- och sanitärtekniska anläggningar utarbetades av utomstående experter. Nämnden fann emellertid sistnämnda system mindre tillfredsställande, särskilt då det gällde kontroll å anläggningarnas utförande och de städse under arbetenas fortgång ifrågakommande utredningarna inom expeditionen. Enligt vad nämnden meddelat har genom utrednings- och ritningsarbetenas ombesörjande genom nämndens egen personal väsentliga besparingar i administrationskostnaderna åstadkommits.

Förslag och ritningar till värme- och sanitärtekniska anläggningar inom ovanberörda byggnader för medicinalstyrelsens och arméförvaltningens räkning, nämligen hospitalsbyggnader i Västervik samt sjukhusbyggnader i Uppsala och Boden, hava utförts av utomstående experter och tillhandahållits nämnden av vederbörande ämbetsverk.

Avdelningen för *elektriska belysnings- och kraftanläggningar*, vilken ägt bestånd allt sedan nämndens verksamhet påbörjades år 1907, har utfört alla projekt för elektrisk belysning inom av nämnden uppförda byggnader — dock med undantag av förslag till dylika anläggningar inom hospitalsbyggnaderna i Västervik — ävensom till hissar, ring- och telefonledningar m. m. En högskolebildad ingenjör har upprättat förslagen till anläggningarna och övervakat ritarbetets utförande, för vilket arbete tidvis disponerats ett ritbiträde från arkitektavdelningen.

Avdelningen för *kostnadsberäkningar och teknisk revision m. m.* har ålegat att verkställa utredningar och kostnadsberäkningar för nämndens arbeten samt att revidera räkningar med hänsyn till mass- och prisuppgifter.

Beträffande kostnadsberäkningarna föreligger, enligt vad kasernbyggnadsnämnden framhållit, en väsentlig skillnad mellan förhållandena under den tid, nämnden begagnat entreprenadsystemet för dess byggnadsverksamhet, och under den tid, då nämnden utfört sina arbeten i egen regi. I förra fallet erhöles de för beräkningarna erforderliga prisuppgifterna i andra hand genom entreprenörerna, varför tillförlitligheten av dessa uppgifter i åtskilliga fall kunde vara tvivelaktig. Under den tid nämnden arbetat i egen regi hava behövliga prisuppgifter vunnits genom egen erfarenhet. De av nämnden upprättade kostnadsberäkningarna hava föregåtts av noggranna undersökningar beträffande materialanskaffningar inom respektive orter, sålunda beträffande föreliggande möjligheter att anskaffa tegel, sand, grus, makadam, virke, naturlig sten till grunder och murar, snickerier etc., rörande transporter, lossningsanordningar vid hamn och järnväg, möjlighet att framdraga spår till byggnadsplatsen, arbetarefrågor m. m. Vidare hava underhandlingar ägt rum med tekniska statsmyndigheter och kommunala organ på respektive arbetsplatser rörande möjligheten att anskaffa materialier till billigaste pris. På grund av dessa omständigheter hava kostnadsberäkningarna enligt nämndens

mening under den senare perioden blivit av väsentligt större tillförlitlighet och värde.

Den tekniska revisionen har omfattat inkomna räkningars granskning med hänsyn till upptagna massor och priser samt, där räkningarna avsett entreprenadarbeten, deras överensstämmelse med kontraktens betalningsföreskrifter. Den direkta siffergranskningen av räkningarna, vilken skett före den tekniska revisionen, har åvilat kassaavdelningen.

Kassaavdelningen har föreståtts av kassaförvaltaren med nämndens sekreterare som kassakontrollant. Alla räkningar hava attesterats av byggnadschefen och därefter föredragits vid nämndens sammanträden för godkännande.

För likvidering av arbetarnas tim- och ackordsarbeten samt för betalning av vissa mindre leveranser, huvudsakligen från leverantörer inom byggnadsorten, hava förskott utlämnats till arbetscheferna.

Arbetscheferna hava varit ålagda att månatligen inkomma med medelsredovisningar i enlighet med utställda formulär.

Av nämnden omhänderthavda penningemedel hava redovisats beträffande byggnadsföretag, tillhörande försvarsdepartementet, till arméförvaltningens civila departement och med avseende på hospitalsbyggena till riksräkenskapsverket.

Inom nämndens expedition har upplagts en bokföring, varigenom nämnden kunnat erhålla uppgifter om alla särkostnader vid de olika byggnadsföretagen. Härigenom har material erhållits för fortsatt utrednings- och beräkningsarbete, varjämte viss kontroll vunnits såväl över penningemedlens handhavande som beträffande verkställda kostnadsberäkningar.

Beträffande statistik i övrigt så har nämnden sökt att genom utnyttjande av det material, som härvidlag stått till buds, belysa vissa spörsmål, som för nämndens verksamhet varit av intresse. Så har nämnden exempelvis sökt utröna den verkliga arbetstidens förhållande till den teoretiska per år för olika fack, arbetsprestationer per timme för olika arbeten å skilda platser, inkomster per timme för arbetare på ackordsarbete o. dyl. Då emellertid särskild arbetskraft icke kunnat disponeras för ändamålet, har detta arbete fått anstå till tillfällen, då av någon orsak en tillfällig lättnad i övriga arbeten å nämndens expedition uppstått.

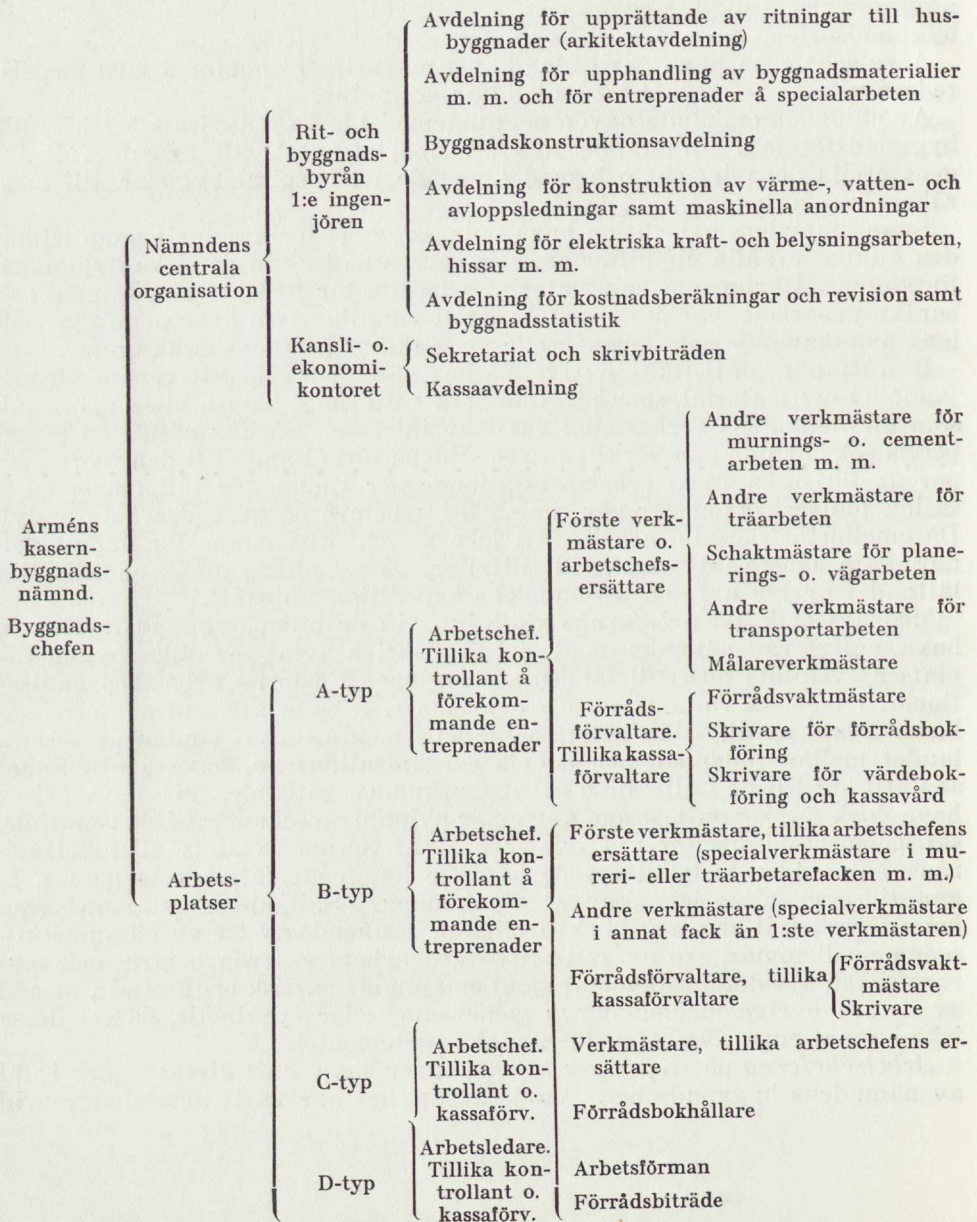
Med avseende på *arbetarnas ställning* vid de olika byggnadsföretagen, hava, enligt vad nämnden meddelat, kollektiva avtal för olika byggnadsplatser avslutats med till landsorganisationen anslutna arbetareorganisationer, i främsta rummet med grovarbetare, träarbetare, murare och målare. Dessa avtal, vilka enligt nämndens mening givit stadga åt förhållandet mellan nämnden och arbetareorganisationerna, hava i allmänhet anslutit sig till de i allmänna arbetsmarknaden gällande. Vissa avvikelser hava dock förekommit, såsom angående avlöningsveckan, giltighetsområde, skiljedomsbestämmelser vid tvister o. dyl. Såsom avtalets giltighetsområde har städse fastställts vederbörande byggnadsplats, varigenom s. k. gångtidsersättning icke kunnat förekomma. Skiljedomsbestämmelserna hava föreskrivit en särskild skiljenämnd, bestående av tre av nämnden utsedda medlemmar, tre av respektive grovarbetare-, träarbetare- och murarefacken utsedda medlemmar samt en sjunde opartisk ordförande, utsedd av de sex övriga medlemmarna gemensamt eller eventuellt, därest dessa icke kunnat enas, av chefen för socialdepartementet.

Arbetscheferna på respektive arbetsplatser hava stått direkt under befäl av nämndens byggnadschef. Varje arbetschef har varit arbetsledare vid

de arbeten, som vid ifrågavarande byggnadsföretag utförts under s. k. egen regi, samt kontrollant beträffande sådana arbeten, vilka utförts på entreprenad. Han har jämväl haft att svara för byggets förråd och kassa-förvaltning.

För arbetschefen och kontrollanten hava särskilda instruktioner utfärdats, varjämte detaljerade föreskrifter meddelats rörande materialvård och kassaförvaltning.

För belysande av kasernbyggnadsnämndens organisation under dess byggnadsverksamhet i egen regi återgives här nedanstående schema, avseende såväl den centrala organisationen som arbetsplatserna. Byggena äro i schemat med hänsyn till storleken uppdelade i fyra grupper, A-, B-, C- och D-typ.

Kostnaderna för av kasernbyggnadsnämnden utförda byggnadsarbeten — organisationskostnaderna inräknade — uppgå till i det närmaste 64 miljoner kronor, sålunda fördelade: Nämndens byggnads-kostnader.

Byggnad	Byggnadstid	Byggnadskostnad kronor
Kasernetablissemang i Örebro	1909—1912	2,320,223: 90
» i Karlstad	1909—1913	2,341,915: 08
» i Uppsala	1909—1913	2,094,300: 80
» i Uddevalla	1910—1913	2,313,753: 58
» i Skövde	1910—1913	1,996,269: 43
» i Jönköping	1911—1914	2,194,658: 06
» i Borås	1912—1915	2,226,524: 29
» i Vänersborg	1915—1917	2,663,339: 06
» i Växjö	1917—1921	6,532,053: 92
» i Eksjö	1917—1921	6,126,739: 62
» i Strängnäs	1918—1922	7,263,908: 39
» i Linköping	1919—1923	11,983,704: 49
» i Kristianstad	1918—1922	7,400,372: 52
» i Lund	1918—1919	1,668,823: 27
garnisonssjukhus i Sollefteå	1920—1921	679,905: 80
ammunitionsfabrik i Stockholm	1921—1922	835,498: 21
hospitalsbyggnader i Västervik	1922—1924	562,553: 48
militärsjukhus i Uppsala	1922—1923	211,441: 10
garnisonssjukhus i Boden	1922—1925	1,550,000: —
		(beräknade)
grundläggningsarbeten vid hospitalet i Häl- singborg	1922—1924	438,759: 64
återuppförande av ekonomibygnad i Eksjö...	1922—1924	265,009: 25.

Förestående byggnadstider avse de tidsperioder, under vilka byggnadsföretagen i allt väsentligt genomförts. Vissa kompletteringar hava utförts vid olika byggnadsföretag å andra tider. Så hava exempelvis sjukhus och marketenterier vid infanteriregementets etablissemang i Uppsala av vissa orsaker icke uppförts förrän åren 1915 och 1916, under det att huvuddelen av byggnadsföretaget genomfördes åren 1909—1912. Därjämte kan anmärkas, att byggnadsprogrammet för de senaste uppförda kasernetablissemangen ganska betydligt utvidgats, bland annat med hänsyn till 1914 års härordningsförslag.

Nämndens årsutgifter för byggnadsverksamheten hava varit sålunda fördelade:

år 1907.....	kr.	75,000: —	år 1916.....	kr.	2,173,737: 33
» 1908.....	»	80,271: 33	» 1917.....	»	3,676,555: 91
» 1909.....	»	362,286: 13	» 1918.....	»	8,407,954: 83
» 1910.....	»	2,480,296: 05	» 1919.....	»	9,307,193: 40
» 1911.....	»	2,732,024: 08	» 1920.....	»	8,194,437: 03
» 1912.....	»	3,462,610: 94	» 1921.....	»	8,332,856: 80
» 1913.....	»	3,519,476: 86	» 1922.....	»	3,608,623: 31
» 1914.....	»	1,712,666: 28	» 1923.....	»	1,713,175: 37
» 1915.....	»	1,535,386: 47	» 1924.....	»	1,434,050: 11.

Kasern-
byggnads-
nämndens
verksam-
het vid
årsskiftet
1924—
1925.

Arbetena med uppförande av de i nämndens ursprungliga uppdrag ingående femton kasernetablissemangen äro i huvudsak slutförda, utom så vitt avser kasernetablissemangent invid Lund. Sistnämnda byggnadsföretag har enligt statsmakternas beslut år 1919 tillsvidare inställts i avvaktan på försvarsrevisionens resultat. Vid etablissemangent är stommen till ett av kasernhusen uppförd samt grunder lagda till ytterligare tre kasernhus, varjämte sommarstall, vinterstall, halmbod och ammunitionsförråd äro uppförda under tak. Av det ursprungligen mycket omfattande byggnadsförrådet har större delen försålts, men ännu återstå i förrådet vissa mängder materialier och inventarier att realisera. Jämväl vid etablissemangent i Linköping finnes ett materialförråd, vilket ännu ej till fullo realiserats.

Beträffande övriga till kasernbyggnadsnämnden lämnade byggnadsuppdrag, så äro jämväl dessa fullbordade med undantag av garnisonssjukhuset i Boden. Vid senaste årsskiftet voro tvenne av de större nybyggnaderna, nämligen epidemi- och ekonomibyggnaderna, färdiga att tagas i anspråk för sjukvårdens behov. Byggnadsföretaget beräknas vara i sin helhet slutfört under förra delen av år 1925.

Kostna-
derna för
kasern-
byggnads-
nämndens
huvud-
expedition
och arbets-
ledning å
byggnads-
platserna.

De specificerade utgifterna för kasernbyggnadsnämndens expedition under det år dess verksamhet nådde sin största omfattning, nämligen år 1919, samt under åren 1923 och 1924 framgå av nedanstående redogörelse.

Kasernbyggnadsnämnden:

	1919	1923	1924
ordförande	kr. 4,500: —	4,500: —	3,000: —
byggnadschef	» 15,000: —	15,000: —	15,000: —
tvenne ledamöter	» 6,000: —	6,000: —	— —
	kr. 25,500: —	25,500: —	18,000: —

Kasernbyggnadsnämndens centrala expedition:

förste ingenjör	» 9,150: —	9,200: —	9,200: —
andre »	» 6,000: —	7,200: —	7,200: —
arkitekten	» 6,000: —	7,200: —	7,200: —
sekreteraren	» 5,000: —	5,000: —	— —
värme- och sanitärteknisk ingenjör	» 4,000: —	3,632: 40	800: —
elektroteknisk ingenjör	» 4,793: 50	2,400: —	1,200: —
kassaförvaltare (kassaförv. o. sekr.)	» 3,000: —	3,000: —	3,000: —
bokhållare	» 4,389: 15	4,200: —	4,200: —
ingenjörs- och ritbiträden	» 45,266: 26	4,993: —	4,500: —
skrivbiträden	» 4,074: 63	4,080: —	3,360: —
vaktmästare	» 3,240: —	3,420: —	2,220: —
lokal jämte belysning, eldning och städning	» 12,153: 24	8,289: 12	7,400: —
inventarier	» 65: —	— —	— —
ritmaterialier	» 8,112: 25	2,168: 79	500: —
diverse expenser	» 7,527: 85	6,337: 09	3,000: —
reseersättningar	» 8,291: 20	4,122: 70	2,750: —
	kr. 131,063: 08	75,243: 10	56,530: —
Summa	kr. 156,563: 08	100,743: 10	74,530: —

Antalet ingenjör- och ritbiträden utgjorde under år 1919 i medeltal 19 och under år 1923 ett å två. Under 1924 har ett biträde funnits anställt.

De kontrollanter, vilka voro anställda vid nämndens byggnadsföretag, då dessa uppfördes enligt entreprenadsystem, sålunda före år 1917, upp-
buro i allmänhet ett årligt arvode av 6,000 kronor.

Den befälspersonal, som varit anställd vid kasernbyggnadsnämndens byggnadsarbeten under egen regi, hava avlönats med följande belopp:

arbetschefer: 7,200, 8,200, 9,200 och 10,200 kronor per år allt efter kompetens och tjänsteår,

förste verkmästare: 5,100, 6,000 och 6,600 kronor, efter enahanda grunder, andre verkmästare och schaktmästare: 2,700 upp till 4,200 kronor, allt efter arbetenas omfattning och befattningshavarens tjänsteår, samt

förrådsförvaltare: 2,100 upp till 3,600 kronor efter enahanda grunder som andre verkmästare.

Övriga organ för statens husbyggnadsverksamhet.

Statens husbyggande verksamhet är allt fortfarande fördelad på ett flertal olika statsorgan. De myndigheter, vilka, förutom byggnadsstyrelsen och kasernbyggnadsnämnden, sedan år 1918 utövat dylik verksamhet i någon större omfattning äro:

fångvårdsstyrelsen: byggnader för fångvårdens behov;

arméförvaltningens fortifikationsdepartement: vissa byggnader för lantförsvarets räkning;

marinförvaltningens fortifikationsavdelning: byggnader för marinens räkning;

medicinalstyrelsen: hospital- och bostadsbyggnader för hospitalspersonal;

pensionsstyrelsen: sjukvårdsanstalt i Åre;

generalpoststyrelsen: bostadsbyggnader för verkets personal;

telegrafstyrelsen:

järnvägsstyrelsen:

vattenfallsstyrelsen:

lotsstyrelsens fyringenjörskontor:

domänstyrelsen: vissa byggnader för domänverkets räkning;

riksbanken: vissa byggnader för riksbankens behov.

} samtliga byggnader för verkens behov;

Till fullgörande av sitt uppdrag hava sakkunniga funnit erforderligt att taga närmare kännedom om den husbyggnadsverksamhet, som utövas av vissa av dessa myndigheter. Därvid hava sakkunniga ansett sig kunna lämna åsido den husbyggnadsverksamhet, som utövas av statens järnvägar, statens vattenfallsverk, domänverket och lotsverket. Denna byggnadsverksamhet torde i regel vara av speciell natur och intimt sammanhängande med verkens tekniska uppgifter samt med hänsyn härtill intaga en särställning i förhållande till statens husbyggnadsverksamhet i övrigt. Från följande myndigheter, vilka i förevarande avseende synts vara av största intresse, hava sakkunniga infordrat specificerade kostnadsuppgifter beträffande byggnadsföretag, som avslutats under åren 1913—1923, nämligen fångvårdsstyrelsen, arméförvaltningens fortifikationsdepartement, medicinalstyrelsen, pensionsstyrelsen, generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen, byggnadsstyrelsen (överintendentsämbetet) samt arméns kasernbyggnadsnämnd.

Vissa av dessa myndigheter hava jämväl på anmodan lämnat uppgifter rörande de husbyggnadsföretag, vilka av ämbetsverken planlades eller, så vitt vederbörande verks förvaltningsområde anginge, ansågos behöfliga att igångsättas under femårsperioden 1924—1928.

Beträffande riksbanken hava upplysningar inhämtats rörande omfattningen av dess byggnadsverksamhet under åren 1918—1924.

Till en början lämnas här en kortfattad redogörelse för byggnadsverksamhetens organisation hos vissa av ifrågavarande myndigheter samt uppgift å de större byggnadsföretag, som av samma myndigheter under senare tid blivit utförda.

Fängvårds-
styrelsen.

Fängvårdsstyrelsen är chefsmyndighet för statens fängvårdsanstalter och handlägger i sådan egenskap dessa anstalter angående byggnads- och underhållsfrågor. Som biträde härvid är hos styrelsen anställd en arkitekt med ett årligt arvode av 6,000 kronor jämte rätt till ersättning enligt rese-reglementet för tjänsteresor.

Ifrågavarande arkitekt åligger bland annat att i första hand taga befattning med frågor rörande de årliga underhålls- och förbättringsarbetena, och har han i detta hänseende att med ledning av de vid respektive anstalter verkställda syner utarbeta förslag till stater för byggnads- och reparationsarbeten beträffande fängelsebyggnaderna samt fängvårdens bostadslägenheter. Dessa stater fastställas numera av fängvårdsstyrelsen inom de för ändamålet av Kungl. Maj:t i vederbörande omkostnadsstat anvisade belopp. De arbeten, som upptagas i byggnads- och reparationsstaterna, utföras i regel genom de lokala fängvårdsmyndigheternas försorg men övervakas av styrelsen med biträde av arkitekten, vilken ofta meddelar detaljanvisningar under arbetets gång.

Utförandet av större ändrings-, ombyggnads- och nybyggnadsarbeten omhänderhaves i regel direkt av styrelsen med biträde av arkitekten. Upprättandet av förslag och ritningar m. m. till dylika företag åligger arkitekten, vilken dock kan för sådana uppdrag erhålla särskild ersättning, som av Kungl. Maj:t för varje gång bestämmes. Under senare år har emellertid arkitekten icke behövt anlitas för arbeten av sådan art och omfattning, att särskild ersättning ansetts böra utgå. Byggnadsarbetena utlämnas i regel på entreprenad. I vissa fall utföras dock arbetena helt eller delvis i egen regi med fångar som arbetskraft, därvid verkmästare eller annan sakkunnig person fungerar såsom arbetsledare.

I detta sammanhang må erinras, att statens tvångsarbetsanstalter, vilka tidigare stått under fängvårdsstyrelsen, från och med år 1921 undantagits från styrelsens förvaltning och ställts under särskilda styrelser, som tillsättas av Kungl. Maj:t. Dessa styrelser handlägga vederbörande anstalt berörande byggnadsfrågor, vilka dock i viss omfattning skola underställas Kungl. Maj:t. För de årliga underhålls- och reparationsarbetena anlitas i regel anstalternas personal. Vid nybyggnader eller större arbeten tillkallas, i den mån så erfordras, arkitekt mot ersättning, varom överenskomelse träffas i varje särskilt fall.

Under perioden 1913—1923 hava följande nybyggnadsarbeten verkställts under fängvårdsstyrelsens ledning.

Byggnadsföretag	Byggnadstid	Kostnad kronor
fem bostadshus vid centralfängelset i Härlanda	1911—1913	133,599: 50
nybyggnader för centralfängelset i Malmö	1911—1914	667,377: 46
kök och snickareverkstad vid Gävle straffängelse	1920	30,829: 62
hägnad kring straffängelset i Karlskrona	1921—1922	18,966: 90
logement och bostadshus i Singeshult-Vrå	1922—1923	37,177: 25
bostadshus å Långholmen	» »	164,217: 59
hägnad kring straffängelset i Uppsala	» »	25,737: 69
hägnad och promenadgårdar vid straffängelset i Karlstad	» »	46,617: 70
		eller tillhopa 1,124,523: 71.

Därjämte har en större ombyggnad av centralfängelset å Långholmen ägt rum. Detta arbete har emellertid till största delen utförts med fångar som arbetskraft.

Husbyggnadsverksamheten för arméns behov har sedan år 1907 till övervägande del handhåfts av arméns kasernbyggnadsnämnd. En betydande byggnadsverksamhet har dock vid sidan härav bedrivits av arméförvaltningens fortifikationsdepartement.

Ärenden rörande fortifikationsdepartementets husbyggnadsverksamhet handläggas å departementets kasernbyrå, som är organiserad på två sektioner, den ena avsedd för nybyggnader och större ändringsarbeten och den andra för underhållsarbeten. Chefen för byrån och sektionscheferna utgöras av officerare på fortifikationens stat.

Till kasernbyrån hör ett ritkontor med civilpersonal under en arkitekts ledning. Denne arkitekt uppbär ett fast arvode av 6,000 kronor. Därjämte finnes inom fortifikationsdepartementet en maskin- och värmebyrå med huvudsakligt åliggande att handhåva ärenden rörande värme-, vatten-, avlopps- och belysningsledningar samt maskinella anordningar. Denna byrå förestås av en maskiningenjör med ett arvode av 10,000 kronor.

Ritningar och kostnadsberäkningar för nybyggnads- och förändringsarbeten uppgöras å ritkontoret. Ritningar för lednings- och maskinella anläggningar utföras dock delvis å maskin- och värmebyrån. Inom kasernbyrån med tillhörande ritkontor verkställas utredningar angående erforderliga nybyggnader och andra ändringar i inkvarteringsplaner, varom uppdrag lämnats fortifikationsdepartementet av Kungl. Maj:t.

Större nybyggnads- och förändringsarbeten ävensom mera omfattande reparationsarbeten utföras i regel genom entreprenörer. Endast undantagsvis samt inom fästningarna, där fast byggnadsorganisation med verkstäder, maskiner och personal funnits, har fortifikationsdepartementet utfört sina byggnadsarbeten under egen byggnadsledning.

De större nybyggnadsföretag, vilka av fortifikationsdepartementet utförts under åren 1913—1922, äro följande:

Arméför-
valt-
ningens
fortifika-
tionsdepar-
tement.

Byggnadsföretag	Byggnadstid	Kostnad kronor
byggnad för krigshögskolan	1911—1913	440,000
fredsexpedition och bostadsbyggnad i Boden	1912—1913	136,000
nya lokaler för tygstation i Kristianstad	1914—1915	148,859
byggnader för arméns intendenturförråd i Boden	1916—1917	376,273
förrådsbyggnad i Tomelilla	1917—1918	130,150
elektrisk kraftstation i Boden	1915—1917	152,372
nybyggnader för Norrbottens regemente	1915—1918	1,274,149
nybyggnader för Norrbottens kavallerikår	1917—1919	721,500
nybyggnader för Bodens artilleriregemente	1917—1920	1,492,000
officersbyggnad vid Vaxholms grenadjärregemente	1920—1921	503,125
havremagasin i Östersund	1918—1921	641,290
nybyggnader för Norrlands artilleriregemente i Östersund	1917—1920	1,442,765
kasernetablissemang för Svea ingenjörkår i Stockholm	1916—1922	4,737,264
nybyggnader för Bodens ingenjörkår	1916—1920	744,450
sjukhus vid Göta artilleriregemente	1919—1921	395,000
sjukhus för Norrlands artilleriregemente	1920—1921	193,000
sjukhus vid Norrlands dragoner	1921—1922	315,000.

Kostnaderna för ovannämnda byggnadsföretag samt övriga av fortifikationsdepartementet under åren 1913—1922 uppförda byggnadsföretag med en byggnadskostnad av lägst 20,000 kronor hava uppgått till sammanlagt 22,369,573 kronor. Härutöver har under nämnda tidsperiod genom fortifikationsdepartementets försorg uppförts en mångfald mindre byggnader för arméns behov.

Medicinal-
styrelsen.

Medicinalstyrelsen handlägger å dess hospitalsbyrå byggnadsfrågor angående rikets hospital och asyler och har som biträde härvid en arkitekt. Denne är anställd mot ett årligt arvode av 5,000 kronor jämte rätt till ersättning vid tjänsteresor enligt resereglementet. Det åligger arkitekten att lämna styrelsen allt det biträde med tillsyn, utredningar och förslag i fråga om hospitalsbyggnader, som av styrelsen påfordras, dock att häri må efter Kungl. Maj:ts beprövande göras undantag för större ny- eller ombyggnad. Därest arkitekten, vilket torde vara regel, anlitas i sistnämnda avseende, äger han uppbära särskild ersättning.

Vid utförandet av nybyggnad eller större ombyggnadsföretag fungerar arkitekten i regel som byggnadschef. För detta bestyr uppbär arkitekten, utöver förut nämnd ersättning, visst belopp för år räknat, för närvarande bestämt till 6,000 kronor, avseende arbetsledning vid samtliga styrelsens i gång varande byggnadsföretag. Styrelsens arbeten utföras i regel genom entreprenad; vissa reparationer och smärre nybyggnadsarbeten utföras dock genom lokala hospitalsförvaltningar av egna arbetare och, i den mån sådant erfordras, av lejda arbetare. Dessutom hava, som förut omnämnts, tvenne byggnadsföretag utförts genom arméns kasernbyggnadsnämnd.

Följande byggnadsföretag hava av styrelsen utförts och avslutats under tiden från 1913 års ingång till den 1 november 1923.

Byggnadsföretag	Byggnadstid	Kostnad kronor
hospital vid Östersund	1911—1915	2,341,435: 05
bostadshus för personal vid Uppsala hospital och asyl	1913—1914	135,785: 54
utvidgning och ändring av elektrisk anlägg- ning vid Lunds hospital och asyl	1913—1914	106,778: 42
överläkarebostad och ekonomibyggnad m. m. vid Stockholms hospital	1914—1916	410,319: 08
hospital i Strängnäs	1915—1921	9,099,099: 46
bostäder för personal vid Vänersborgs hospital och asyl	1915—1916	62,824: 67
läkarebostad vid samma hospital	1915—1916	28,643: 14
bostäder för personal vid Kristinehamns hospi- tal	1915—1916	61,595: 04
bostäder för personal vid Lunds hospital och asyl	1915—1916	76,812: 99
om- och tillbyggnad av sistnämnda hospital och asyl	1918—1922	877,455: 26
ombyggnad av bro vid Lunds hospital och asyl	1921—1922	41,331: 70
bostadshus för personal vid Härnösands hospital	1922—1923	50,610: 65
påbyggnads- och ändringsarbeten vid Kristine- hamns hospital	1921	48,809: 73
bostäder för personal vid Uppsala hospital och asyl	1922—1923	278,268: 10
tillbyggnad av maskinhuset vid Stockholms hospital	1922—1923	44,305: 47
		eller tillhoppa 13,664,074: 30.

Härförutom har styrelsen uppfört en sjukpaviljong m. m. i Tomtebo inom Korsberga socken, för vilket ändamål beviljats ett anslag av 41,000 kronor. Då samtidigt med ifrågavarande byggnadsföretag annat bygg- nadsarbete utförts, har styrelsen icke kunnat specificera kostnaderna.

Den 1 november 1923 voro följande byggnadsföretag under utförande:
hospital vid Hälsingborg;

nya paviljonger vid Sätters och Västerviks hospital;

ny ekonomibyggnad och påbyggnadsarbeten vid Göteborgs hospital;

bostadshus för personal vid olika hospital;

vattenreningsverk vid Östersunds hospital.

Vid samma tid förelågo beslut om uppförande av nya paviljonger vid Östersunds hospital samt ombyggnad av värmeledningen i vissa paviljonger vid Lunds hospital, vilka arbeten emellertid då ännu ej påbörjats.

För pågående eller ännu icke igångsatta av riksdagen beslutade bygg- nadsföretag funnos den 1 november 1923 anvisade eller hade av styrelsen vid samma tid disponerats sammanlagt omkring 15,700,000 kronor.

Pensionsstyrelsens byggnadsverksamhet har omfattat nybyggnader för dess sjukvårdsverksamhet i Åre. Pensions-
styrelsen.

Kostnaderna för dessa byggnadsarbeten uppgå till sammanlagt 945,020 kronor 26 öre.

För upprättande av förslag och ritningar till ifrågavarande arbeten samt för biträde med arbetsledning har styrelsen tillkallat en praktise-

rande arkitekt, vilken för sitt arbete uppburit särskilt arvode. Byggnadsarbetena hava utförts genom entreprenörer.

General-
post-
styrelsen.

För postverkets behov erforderliga nybyggnadsföretag utfördes till 1918 års ingång genom generalpoststyrelsen. Denna byggnadsverksamhet har därefter övertagits av byggnadsstyrelsen, dock med undantag av då redan påbörjade företag samt bostadsbyggnader för postverkets personal, vilka arbeten fortfarande omhänderhåfts av generalpoststyrelsen.

Vid utövande av byggnadsverksamhet har generalpoststyrelsen anlitat särskilda arkitekter för upprättande av förslag och ritningar samt för den direkta ledningen av byggnadsföretagen. Dessa arkitekter, vilka icke varit fast anställda vid verket, hava uppburit arvode för varje särskilt uppdrag.

Åtskilliga av generalpoststyrelsens byggnadsföretag hava kombinerats med byggnadsföretag för telegrafverkets och riksbankens räkning.

Genom generalpoststyrelsens försorg hava följande byggnadsföretag från och med år 1913 uppförts och fullbordats.

Under åren 1913—1918.

Byggnadsföretag	Byggnadstid	Kostnad kronor
post- och telegrafhus i Trälleborg	1911—1913	274,403: 55
» » » i Västervik	1912—1914	152,208: 88
» » riksbanksbyggnad i Norrköping	1914—1916	420,000: —
tillbyggnad av centralposthuset i Stockholm	1915—1917	785,269: 26
post- och telegrafhus i Uddevalla	1915—1917	234,661: 75
» » » i Linköping	1916—1918	398,179: —
posthus i Kristianstad	1916—1917	220,918: 50.

Under åren 1921—1923.

Byggnadsföretag	Kostnad kronor
bostadshus i Charlottenberg	112,098: 46
» i Falun	134,885: 25
» i Stockholm	1,145,803: 40
» i Sundsvall	280,899: 77
» i Vilhelmina	89,049: 55
» i Gällivare	56,151: 45
» i Lycksele	66,535: —
» i Malmö	428,544: 44
» i Göteborg	276,637: 99.

Kostnaden för ovannämnda byggnadsföretag uppgår till sammanlagt 5,076,246 kronor 25 öre.

Därjämte har generalpoststyrelsen på vissa orter uppfört bostadshus av standardtyp av mindre storlek.

Telegraf-
styrelsen.

Telegrafstyrelsen åligger jämlikt gällande instruktion bland annat att vårda och vidmakthålla telegrafverkets fasta egendom ävensom att utföra de byggnader och anläggningar, som kunna betingas av telegrafverkets växande rörelse — nya husbyggnader samt större om- och tillbyggnader av befintliga hus, dock endast i den mån Kungl. Maj:t så förordnar. Som bi-

träde vid handläggningen av byggnadsfrågor har styrelsen jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 18 juni 1920 hos sig anställt en arkitekt mot ett årligt arvode av för närvarande 7,200 kronor jämte rätt till ersättning för tjänsteresor enligt gällande resereglemente. Därest arkitekten anlitas för uppgörande av förslag och ritningar till större ny- eller ombyggnader äger han uppbära särskild ersättning efter Kungl. Maj:ts bestämmande. För uppdrag av nu angiven art, i den mån de icke utföras av verkets tekniska personal, anlitas emellertid oftast arkitekter utom verket. Den direkta ledningen av arbetena utövas i regel av styrelsen.

Uti de kostnadsuppgifter, som av telegrafstyrelsen lämnats rörande dess byggnadsverksamhet, hava utgifter för utredningar och kontroll, vilka i allmänhet påförts verkets driftkostnader, i regel icke medtagits. För radioväsändets byggnader hava dock dessa kostnader medtagits bland anläggningskostnaderna.

Genom styrelsens försorg sedan år 1913 fullbordade byggnadsföretag voro enligt av styrelsen i november 1923 lämnade uppgifter följande:

Byggnadsföretag	Byggnadstid	Kostnad kronor
stationsbyggnad i Borås	1911—1913	367,750: 69
stationshus i Landskrona	1911—1913	238,749: 86
» i Lund	1911—1914	340,539: 45
stationsbyggnad i Örebro	1911—1914	427,901: 88
stationshus i Karlshamn	1913—1914	270,152: 57
stationsbyggnad i Eskilstuna	1914—1917	353,631: 28
bostadshus i Boden	1915—1917	58,758: —
radiostation och bostadshus i Härnösand	1915—1917	110,557: —
stationsbyggnad i Uppsala	1915—1918	458,746: 26
radiostation och bostadshus i Karlsborg	1916—1917	221,091: —
stationsbyggnad och bostadshus i Göteborg	1918—1920	1,611,999: 99
bostadshus i Nynäshamn	1918—1922	882,900: —
» i Eskilstuna	1919—1920	202,848: 38
» i Ludvika	1919—1920	119,944: 59
» i Norrköping	1919—1922	519,662: 16
stationsbyggnad i Änge	1919	93,697: 43
» i Finspong	1920—1921	146,768: 16
bostadshus och överdragsstation i Alingsås	1921—1922	150,257: 49
» » » i Gudhem	1921—1922	135,924: 09
bostadshus i Gävle	1921—1922	252,829: 26
förrådshus i Hässleholm	1921	48,377: —
bostadshus och överdragsstation i Lyrestad	1921—1922	143,563: 34
bostadshus i Malmö	1921	431,216: 37
» i Stockholm	1921—1922	249,930: 76
» i Sundsvall	1921	345,885: 33
överdragsstation i Örebro	1921—1922	118,145: 07
bostadshus i Östersund	1921	240,397: 61
överdragsstation i Enköping	1922—1923	93,241: 14
radiostation i Hållö	1922	17,297: —
bostadshus i Mörby	1922	13,870: 50
» i Spånga	1922	33,225: 78
» i Sundbyberg	1922	37,400: —
» i Vallentuna	1922	13,102: —
» och förrädsbyggnad i Älvsjö	1922	120,866: 30

eller tillhopa 8,871,227: 74.

I november 1923 pågingo följande byggnadsföretag för telegrafverkets räkning:

	Beräknad kostnad kronor
stationsbyggnad i Strömsund	73,850: —
» i Motala	222,000: —
» i Vilhelmina	101,250: —
radiostationsbyggnad och bostadshus m. m. i Grimeton	376,300: —
» i Kungsbacka	53,800: —
	eller tillhopa 827,200: —.

Riks-
banken.

Byggnadsverksamheten för riksbankens räkning omhänderhaves av fullmäktige i riksbanken. För upprättande av förslag och ritningar till byggnadsföretag samt för biträde med arbetsledning anlitas enskilt praktiserande arkitekter.

Under åren 1918—1924 hava följande större byggnadsföretag utförts eller påbörjats:

	Anvisat belopp kronor
År 1918 ombyggnad av riksbankens fastighet i Karlskrona för utvidgning av telegrafverkets lokaler därstädes	110,848: —
» 1920 uppförande av bostadshus och verkstadsbyggnad vid Tumba bruk	498,000: —
» 1924 uppförande av ytterligare bostadshus m. m. vid Tumba bruk	108,000: —
» 1924 om- och tillbyggnad av riksbankens fastighet i Karlskrona för beredande av förbättrade lokaler för postkontoret därstädes	154,000: —
	eller tillhopa 870,848: —.

Tekniska
högskolans
byggnads-
kommitté.

I detta sammanhang kan erinras, att uppförandet av tekniska högskolans nybyggnad i Stockholm omhänderhafs av en särskild byggnadskommitté.

Byggnadsföretaget, vilket genomfördes under åren 1913—1917, har dragit en kostnad av 3,708,555 kronor 73 öre.

Sammanställning av föregående uppgifter rörande statens husbyggnadsverksamhet genom byggnadsstyrelsen och vissa andra husbyggande myndigheter.

På grundval av de av vederbörande verk lämnade uppgifterna hava sakkunniga sökt erhålla en i möjligaste mån tillförlitlig bild av omfattningen av statens normala husbyggnadsverksamhet, bortsett från byggnader för statens järnvägar, statens vattenfallsverk, domänverket, lotsverket samt andra mera speciella behov. För sådant ändamål har en sammanställning skett av de verkliga eller beräknade kostnaderna under vissa år för den husbyggnadsverksamhet, som ankommer på byggnadsstyrelsen (överinten-

dentsämbetet), fångvårdsstyrelsen, arméförvaltningens fortifikationsdepartement, medicinalstyrelsen, pensionsstyrelsen, generalpoststyrelsen och telegrafstyrelsen. Sammanställningen avser dels byggnadsföretag, som fullbordats eller påbörjats under tidsperioden 1913—1923, dels byggnadsföretag, som av vederbörande verk planerats eller ansetts erforderliga under tidsperioden 1924—1928.

Kostnaderna för redan utförda eller vid tiden för utredningens verkställande pågående byggnadsföretag hava fördelats lika på de byggnadsår, under vilka varje byggnadsföretag utförts eller beräknats pågå. De sålunda erhållna delkostnaderna hava sammanräknats för de olika åren. För de planerade byggnadsföretagen hava kostnaderna, med ledning av från vederbörande verk lämnade uppgifter, approximativt uppskattats. Delkostnaderna hava avrundats på hundratals kronor när. De kostnadssummer, som enligt dessa beräkningsgrunder erhållits för de gångna åren, överensstämma givetvis icke med de räkenskaper, vilka förts inom vederbörande verk, men torde bättre än dessa räkenskaper lämna en bild av själva verksamhetens omfattning under de olika åren. Särskilt vid tillämpning av entreprenadsystemet torde utbetalningarna för byggnadsarbetena m. m. göras väsentligt senare än respektive arbeten verkställt och hoppa sig mot slutet av byggnadstiderna, då de som säkerhet innehållna medlen pläga utbetalas och slutuppgörelse med entreprenörerna sker.

I förevarande uppställning har icke räknats med kasernbyggnadsnämndens verksamhet för arméns behov, då denna verksamhet torde falla utom statens normala byggnadsverksamhet och knappast kan förväntas återkomma under den närmare framtiden. Ej heller har av liknande skäl räknats med den byggnadsverksamhet, som handhåfts av tekniska högskolans byggnadskommitté.

Under ovan angivna förutsättningar hava kostnaderna för av byggnadsstyrelsen under åren 1918—1923 utförda byggnadsarbeten beräknats till:

Byggnadsstyrelsen.

år 1918	kronor 3,020,300
» 1919	» 3,624,200
» 1920	» 4,888,200
» 1921	» 5,624,100
» 1922	» 6,114,600
» 1923	» 5,006,100.

I den beräknade kostnaden för år 1918 ingår ett belopp å 413,200 kronor, avseende byggnadsföretag, som påbörjats av förutvarande överintendentensämbetet.

Kostnaderna för samtliga de byggnadsföretag, som av byggnadsstyrelsen planerats eller i övrigt beräknats kunna komma till utförande genom styrelsens försorg under femårsperioden 1924—1928, hava approximativt beräknats till sammanlagt 28,000,000 kronor.

Genomsnittskostnaderna per år för byggnadsstyrelsens byggnadsverksamhet skulle i enlighet med ovanstående beräkningar uppgå till:

för åren 1918—1923	kronor 4,712,900
» » 1924—1928	» 5,600,000.

Överintendentensämbetets byggnadsverksamhet under åren 1913—1917 representeras av följande belopp:

år 1913	kronor	804,300
» 1914	»	954,900
» 1915	»	1,042,100
» 1916	»	574,500
» 1917	»	526,400.

Fångvårdsstyrelsen.

Beträffande fångvårdsstyrelsens arbeten hava i föreliggande sammanställning endast upptagits de större byggnadsföretag, som av styrelsen utförts under åren 1913—1923, under det de mindre byggnadsföretag och hågnadsarbeten, vilka närmast äro hänförliga till underhållsarbeten, lämnats åsido.

Kostnaderna för ifrågavarande arbeten uppgå till:

år 1913	kronor	211,400
» 1914	»	166,800
» 1922	»	82,100
» 1923	»	82,100.

Under åren 1915—1921 hava större byggnadsföretag icke utförts.

Då fångvårdens lokalbehov för den närmare framtiden torde vara väl tillgodosett, hava nya byggnadsföretag icke planerats.

Arméförvaltnings fortifikationsdepartement.

Beträffande den byggnadsverksamhet, som utövats av arméförvaltningens fortifikationsdepartement, har ur sammanställningen uteslutits sådana mindre om- och tillbyggnader, enstaka stallar och förrådshus av olika slag, vilka kunna anses såsom kompletteringar vid redan färdigställda etablissemang och sålunda närmast äro att hänföra till underhållsverksamheten.

Med denna begränsning beräknas kostnaderna för fortifikationsdepartementets nybyggnadsverksamhet under åren 1913—1923 till:

år 1913	kronor	236,900
» 1914	»	130,400
» 1915	»	443,800
» 1916	»	1,459,500
» 1917	»	2,470,200
» 1918	»	2,459,100
» 1919	»	2,272,200
» 1920	»	2,752,900
» 1921	»	1,858,600
» 1922	»	1,105,900
» 1923	»	808,500.

Genomsnittskostnaderna för fortifikationsdepartementets här ovan omnämnda byggnadsverksamhet utgöra:

för åren 1913—1917	kronor	948,000
» » 1918—1923	»	1,876,200

Någon större nybyggnadsverksamhet för lantförsvarets räkning torde icke vara att påräkna under den närmaste tiden. Däremot kunna i sam-

band med den nya härordningens genomförande en del omändringar eller tillbyggnader vid redan färdiga etablissemang bliva erforderliga. Omfattningen av denna byggnadsverksamhet är emellertid under nuvarande förhållanden icke möjlig att bedöma och har därför i detta sammanhang lämnats å sido.

Medicinalstyrelsens byggnadsverksamhet under åren 1913—1923 har beräknats till följande belopp: Medicinalstyrelsen.

år 1913	kronor	589,600
» 1914	»	726,300
» 1915	»	2,019,900
» 1916	»	1,551,600
» 1917	»	1,299,900
» 1918	»	1,475,400
» 1919	»	1,942,900
» 1920	»	1,942,900
» 1921	»	1,809,800
» 1922	»	1,397,700
» 1923	»	1,201,600.

Kostnaderna för de nybyggnader för medicinalväsendets behov, vilka av medicinalstyrelsen planlagts att utföras under åren 1924—1928, hava approximativt beräknats till sammanlagt 17,000,000 kronor.

De genomsnittliga värdena av styrelsens byggnadsverksamhet per år skulle i enlighet härmed utgöra:

för åren 1913—1917	kronor	1,237,500
» » 1918—1923	»	1,628,300
» » 1924—1928	»	3,400,000.

Pensionsstyrelsens byggnadsverksamhet har varit inskränkt till åren 1921—1923 och representerat en årlig genomsnittskostnad av 315,000 kronor. Pensionsstyrelsen.

Ytterligare byggnadsföretag äro för närvarande icke planlagda.

Generalpoststyrelsens byggnadsverksamhet under åren 1913—1923 kan angivas med följande belopp: Generalpoststyrelsen.

år 1913	kronor	142,200
» 1914	»	190,700
» 1915	»	590,400
» 1916	»	723,200
» 1917	»	472,700
» 1918	»	132,700
» 1919	»	—
» 1920	»	—
» 1921	»	748,100
» 1922	»	1,328,600
» 1923	»	513,900.

Som redan tidigare erinrats har generalpoststyrelsens byggnadsverksamhet under senare år endast omfattat bostadsbyggnader. Kostnaderna för sådan byggnadsverksamhet under tidsperioden 1924—1928 har approximativt uppskattats till sammanlagt 450,000 kronor.

Den genomsnittliga byggnadsverksamheten per år skulle alltså kunna angivas till:

för åren 1913—1917	kronor	423,900
» » 1918—1923	»	453,900
» » 1924—1928	»	90,000.

Telegrafstyrelsen.

Telegrafstyrelsens byggnadsverksamhet under åren 1913—1923 har beräknats till följande belopp:

år 1913	kronor	529,400
» 1914	»	415,600
» 1915	»	235,900
» 1916	»	382,000
» 1917	»	382,000
» 1918	»	1,126,700
» 1919	»	1,239,000
» 1920	»	643,000
» 1921	»	1,933,100
» 1922	»	1,199,800
» 1923	»	490,400.

Kostnaderna för av telegrafstyrelsen planerade byggnadsföretag under tidsperioden 1924—1928 hava approximativt uppskattats till sammanlagt 1,000,000 kronor. I medeltal per år skulle alltså telegrafstyrelsens byggnadskostnader uppgå till:

för åren 1913—1917	kronor	388,900
» » 1918—1923	»	1,105,300
» » 1924—1928	»	200,000

Jämförelse mellan omfattningen av de olika myndigheternas byggnadsverksamhet.

De *sammanlagda* årliga byggnadskostnaderna för ifrågavarande ämbetsverk, uträknade på sätt förut angivits, hava för tiden 1913—1923 uppgått till följande belopp:

år 1913	kronor	2,513,800
» 1914	»	2,584,700
» 1915	»	4,332,100
» 1916	»	4,690,800
» 1917	»	5,151,200
» 1918	»	8,214,200
» 1919	»	9,078,300
» 1920	»	10,227,000
» 1921	»	12,288,700
» 1922	»	11,543,700
» 1923	»	8,417,600.

För tiden 1924—1928 uppgår den beräknade byggnadskostnaden för ifrågavarande verk till sammanlagt 46,450,000 kronor.

Av det ovanstående framgår, att de årliga byggnadskostnaderna under åren 1913—1917, då kristidens stegringar av material- och arbetspriser icke ännu gjort sig fullt gällande, rätt väsentligt understiga de efterföljande årens kostnader. Under förstnämnda år utgör årskostnaden i medeltal 3,854,500 kronor.

Under åren 1918—1923 har årskostnaden stigit till i medeltal 9,961,600 kronor.

Kostnaden för de företag, som planerats att komma till utförande under åren 1924—1928, uppgår till i medeltal per år cirka 9,300,000 kronor och närmar sig sålunda det genomsnittsbelopp, vartill de årliga byggnadskostnaderna stigit under tidsskedet 1918—1923.

Det bör emellertid framhållas, att de beräknade årskostnaderna för tiden 1924—1928 troligen komma att visa sig för höga. De av vederbörande verk uppgjorda preliminära byggnadsprogrammen, vilka legat till grund för beräkningen, komma med all sannolikhet att av statsfinansiella skäl i åtskilliga avseenden beskäras såväl av verken själva som ock av de anslagsbeviljande statsmakterna. Å andra sidan kunna givetvis nya byggnadsbehov uppkomma.

Av de i föreliggande sammanställning upptagna ämbetsverken har byggnadsstyrelsen utövat den ojämförligt största byggnadsverksamheten, representerad under åren 1918—1923 av en årlig medelkostnad av 4,712,900 kronor eller omkring 47 % av den sammanlagda byggnadskostnaden.

Därnäst komma arméförvaltningens fortifikationsdepartement och medicinalstyrelsen med en medelkostnad per år under samma period av respektive 1,876,200 och 1,628,300 kronor, sålunda cirka 19 %, respektive 16 % av den sammanlagda byggnadskostnaden.

Telegrafstyrelsen, därnäst i ordningen, representeras av beloppet 1,105,300 kronor, motsvarande omkring 12 % av den sammanlagda byggnadskostnaden.

Generalpoststyrelsen kommer för samma period endast upp till en medelkostnad per år av 453,900 kronor eller något mera än 4 % av den sammanlagda årskostnaden. Siffrorna rörande fångvårdsstyrelsen och pensionsstyrelsen utvisa en relativt obetydlig verksamhet på hithörande område.

Till jämförelse må framhållas, att årskostnaderna för kasernbyggnadsnämndens byggnadsverksamhet uppgått för tiden från och med byggnadsverksamhetens början år 1909 till och med år 1917 till i medeltal 2,406,100 kronor och för åren 1918—1922 till i medeltal 7,570,200 kronor. Under år 1923 hade nämndens byggnadsverksamhet så väsentligt avtagit, att årskostnaden, som av det föregående framgår, uppgick till ett belopp av endast cirka 1,713,000 kronor.

Jämförelse mellan kostnaderna för byggnadsföretag, utförda av olika myndigheter.

Med ledning av de specificerade kostnadsuppgifter, som av vissa myndigheter lämnats rörande byggnadsföretag, vilka avslutats från och med 1913 års ingång, hava sakkunniga låtit verkställa en utredning för belysande av de olika myndigheternas kostnader för byggnadsverksamhet i följande avseenden:

I. Utgifter för administration av byggnadsföretagen.

II. Utgifter för utredningar, förslag och ritningsarbete m. m. för de egentliga byggnadsarbetena.

III. Utgifter för utredningar, förslag och ritningsarbete m. m. för värme- och sanitärtekniska anläggningar.

IV. Utgifter för utredningar, förslag och ritningsarbete m. m. för elektriska anläggningar.

V. Kostnaden per kubikmeter byggnadsvolym.

Utredningen omfattar byggnadsstyrelsen (överintendentsämbetet), fångvårdsstyrelsen, arméförvaltningens fortifikationsdepartement, medicinalstyrelsen, pensionsstyrelsen, generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen, arméns kasernbyggnadsnämnd samt byggnadskommittén för tekniska högskolan. Förslag och ritningar till de byggnadsföretag, som utföras av dessa myndigheter, utarbetas, såsom av den föregående utredningen torde framgå, i allmänhet av arkitekter, vilka hava att själva hålla ritkontor. Allenast arméförvaltningens fortifikationsdepartement och kasernbyggnadsnämnden projektera husbyggnadsföretag och utarbeta ritningar för desamma på eget ritkontor.

Den gjorda sammanställningen grundar sig å specificerade kostnadsuppgifter beträffande byggnadsföretag till nedan angivet antal och omfattning:

Överintendentsämbetet:

5 byggnadsföretag, utförda under åren 1909—1918, med en sammanlagd kostnad av kronor 6,247,886: 67.

Byggnadsstyrelsen:

7 om- och tillbyggnadsföretag, utförda under åren 1918—1923, med en sammanlagd kostnad av kronor 5,809,288: 83;

10 nybyggnadsarbeten, utförda under åren 1918—1923, med en sammanlagd kostnad av kronor 11,289,863: 92.

Fångvårdsstyrelsen:

3 byggnadsföretag, utförda under åren 1911—1914 samt 1922—1923, med en sammanlagd kostnad av kronor 965,194: 55.

Arméförvaltningens fortifikationsdepartement:

4 byggnadsföretag, utförda under åren 1916—1922, med en sammanlagd kostnad av kronor 7,362,570: 04.

Medicinalstyrelsen:

3 om- och tillbyggnadsarbeten, utförda under åren 1918—1923, med en sammanlagd kostnad av kronor 963,092: 43;

7 nybyggnadsarbeten, utförda under åren 1911—1923, med en sammanlagd kostnad av kronor 12,378,342: 55.

Pensionsstyrelsen:

Sjukvårdsanstalten i Åre, uppförd under åren 1921—1923, för en kostnad av kronor 945,020: 26.

Generalpoststyrelsen:

18 nybyggnadsföretag, utförda under åren 1911—1923, med en sammanlagd kostnad av kronor 5,076,246: 25.

Telegrafstyrelsen:

Samtliga under tiden från och med 1913 års ingång till den 1 oktober 1923 avslutade byggnadsföretag. Uppgifterna hava emellertid icke varit så specificerade, att därav framgått kostnaden för administration, utredningar och ritningar m. m.

Kasernbyggnadsnämnden:

Samtliga av nämnden utförda kasernbyggnadsföretag.

Tekniska högskolans byggnadskommitté:

Tekniska högskolans nybyggnad under åren 1913—1917.

1. Utgifter för administration av byggnadsföretagen.

Med administrationskostnader menas i detta sammanhang samtliga utgifter för utredningar, förslag och ritningsarbeten för byggnadsföretagen samt på desamma fallande del av kostnaden för respektive myndigheters fasta personal, hyror och övriga expenser. Däremot hava vid entreprenadarbeten utgifter för kontroll å byggnadsplatserna och vid arbeten i egen regi den å arbetsplatsen fungerande arbetsledningen icke medräknats.

Administrationskostnaderna, sådana de nu angivits, hava vid byggnadsstyrelsens *nybyggnadsföretag* uppgått i genomsnitt till 5.82 % och vid *om- och tillbyggnadsarbeten* till 5.99 % av samtliga kostnader för byggnadsföretagen.

Byggnadsstyrelsen.

Administrationskostnaderna vid *överintendentsämbetets* byggnadsföretag under åren 1913—1918 svara mot 4.55 % av samtliga utgifter för byggnadsföretagen.

För fångvårdsstyrelsens byggnadsföretag hava administrationskostnaderna av nämnda styrelse beräknats utgöra för företag, utförda åren 1913—1914, 4.1 % och för företag, utförda åren 1922—1923, 4.26 % av samtliga byggnadskostnaderna. Härvid bör emellertid anmärkas, att en del ritningsarbete för dessa byggnader utförts av verkets egen arkitekt utan särskild ersättning samt att styrelsen icke beräknat någon kostnad för dess egen verksamhet, vare sig för personal eller lokaler och dylikt.

Fångvårdsstyrelsen.

Arméför-
valtning-
ens forti-
fikations-
departe-
ment.

De uppgifter, vilka avlämnats rörande administrationskostnaderna vid byggnadsföretag utförda genom arméförvaltningens fortifikationsdepartement, utvisa, att sagda kostnader variera mellan 0.76 och 1.44 % av samtliga byggnadskostnader.

De sålunda uppgivna administrationskostnaderna avse emellertid endast utgifter för personal m. m. å kasernbyråns ritkontor och för vissa år jämväl det till fortifikationsdepartementets arkitekt utgående arvodet. För de senaste åren har detta arvode, vilket då utgått av annat anslag än byggnadsmedlen, ej medräknats. Ej heller ingå i de uppgivna kostnaderna utgifter för å departementets kasernbyrå anställda tjänstemän eller för lokalhyra, expenser och dylikt.

Det kan framhållas, att de lämnade uppgifterna om kostnaderna för ritkontoret ganska väl överensstämma med motsvarande kostnader inom kasernbyggnadsnämndens administrationsutgifter.

Medicinal-
styrelsen.

Enligt av medicinalstyrelsen lämnade uppgifter hava beträffande de under åren 1913—1923 fullbordade arbetena styrelsens administrationskostnader uppgått till 2.37 % av samtliga byggnadskostnaderna. För den del av dessa arbeten, som utförts under åren 1918—1923, hava administrationskostnaderna upptagits till 2.35 %.

I de sålunda uppgivna administrationskostnaderna ingå emellertid varken de fasta årliga arvodesbeloppen till styrelsens arkitekt, ej heller avlöningar till övriga befattningshavare i styrelsen, vilka taga befattning med byggnadsfrågor, dock med undantag för en bokförare.

Pensions-
styrelsen.

Administrationskostnaderna för pensionsstyrelsens byggnadsföretag hava beräknats till 5.26 % av samtliga byggnadskostnaderna. I nämnda belopp ingå dels utgifter för utredningar, förslag och ritningsarbete, dels ock viss andel i avlöningar till de befattningshavare i styrelsen, vilka handlagt byggnadsärendena.

General-
poststy-
relsen.

Vid generalpoststyrelsens byggnadsföretag hava administrationskostnaderna beräknats för åren 1913—1917 till 4.45 % och för åren 1918—1923 till 4.91 % av samtliga byggnadskostnader. På byggnadsföretagen belöpande andelar i avlöningar till posttjänstemän, vilka jämte övriga göromål jämväl handlagt byggnadsärenden, hava därvid approximativt uppskattats till 1 % av samtliga kostnader för respektive företag.

Kasern-
byggnads-
nämnden.

Kasernbyggnadsnämndens administrationskostnader hava beräknats till i genomsnitt 3.7 % på alla byggnadsföretag.

Beträffande denna beräkning har nämnden anfört, att kostnaderna för nämnden och dess huvudexpedition icke i räkenskaperna fördelats på de olika byggnadsföretagen utan blivit sammanförda till en gemensam utgiftspost. I de till sakkunniga lämnade uppgifterna hade administrationskostnaden därför måst uppdelas å de olika byggnadsföretagen i proportion till byggnadskostnadernas storlek.

I dessa administrationskostnader ingå alla nämndens utgifter för dess personal i Stockholm, omkostnader för lokaler, ritkontor och expenser m. m. samt utgifter för resor för nämnden och dess sakkunniga.

Tekniska
högskolans
byggnads-
kommitté.

Administrationskostnaderna för byggnadskommittén för tekniska högskolan hava beräknats till 6.7 % av byggnadskostnaderna, därav kom-

mittens egna direkta utgifter utgå med 2.2 % och utgifter för utredningar, förslag och ritningar samt arbetsledning med 4.5 %.

Den sammanställning, som sålunda verkstälts, torde vara fullt klarläggande endast så vitt avser administrationskostnader för arbeten, utförda av byggnadsstyrelsen (överintendentsämbetet), kasernbyggnadsnämnden och tekniska högskolans byggnadskommitté. Från övriga myndigheter hava, såsom av det ovan anförda framgår, uppgifter icke kunnat erhållas rörande alla hithörande kostnader.

Av nyssnämnda tre byggnadsorgan, byggnadsstyrelsen, kasernbyggnadsnämnden och tekniska högskolans byggnadskommitté, har nämnden procentuellt de lägsta administrationskostnaderna. Detta har jämväl sin naturliga förklaring i nämndens under lång tid kontinuerliga i stort sett likartade byggnadsverksamhet. Att byggnadskommittén fått de procentuellt högsta administrationskostnaderna är jämväl förklarligt, då det här gällt att skapa en engångsorganisation för ett enda byggnadsföretag.

2. Utgifter för utredningar, förslag och ritningsarbete m. m. för de egentliga byggnadsarbetena.

I den gjorda sammanställningen av utgifter för *utredningar, förslag och ritningsarbete m. m. för de egentliga byggnadsarbetena* hava dessa kostnader ställts i relation till kostnaderna för sagda byggnadsarbeten. För flertalet i sammanställningen ingående myndigheter hava ifrågavarande utgifter fördelats dels på arvoden till de arkitekter, som verkställt utrednings- och ritningsarbete, dels ock på verkens egna organisationskostnader, i den mån de ansetts böra falla å ifrågavarande utredningar m. m.

Vid de tio *nybyggnadsföretag*, för vilka byggnadsstyrelsen lämnat detaljuppgifter, hava kostnaderna utgjort tillhoppa:

Byggnadsstyrelsen.

för egentliga byggnadsarbeten	kronor	9,029,636: 80
» arkitektarvoden	»	358,531: 97
» styrelsens egna utgifter	»	173,425: 36.

I förhållande till de egentliga byggnadskostnaderna hava alltså utgifterna för ifrågavarande utredningar m. m. utgjort i medeltal 5.89 %, därav belöper på arkitektarvoden 3.97 % och på övriga kostnader 1.92 %.

Vid de *sju om- och tillbyggnadsarbeten*, för vilka byggnadsstyrelsen lämnat detaljuppgifter, hava kostnaderna utgjort tillhoppa:

för egentliga byggnadsarbeten	kronor	4,796,816: 11
» arkitektarvoden	»	191,725: 95
» styrelsens övriga kostnader	»	84,787: 65.

I förhållande till de egentliga byggnadskostnaderna hava alltså utgifterna för ifrågavarande utredningar m. m. utgjort i medeltal 5.77 %, därav belöper på arkitektarvoden 4.0 % och på styrelsens egna kostnader 1.77 %.

Överintendentsäm-
betsäm-
betet. Vid de fem av överintendentensämbetet utförda byggnadsföretag, beträffande vilka specialuppgifter lämnats, hava kostnaderna utgjort sammanlagt:

för egentliga byggnadsarbeten	kronor 5,036,619: 76
» arkitektarvoden	» 157,715: —
» ämbetets egna kostnader	» 51,207: 82.

I förhållande till de egentliga byggnadskostnaderna hava alltså utgifterna för ifrågavarande utredningar m. m. utgjort i medeltal 4.15 %, därav belöper på arkitektarvoden 3.13 % och på ämbetets egna kostnader 1.02 %.

Fångvårds-
styrelsen. Vid de tre byggnadsföretag, beträffande vilka uppgifter i förevarande avseende lämnats av fångvårdsstyrelsen, hava särskilda arkitektarvoden erlagts.

Kostnaderna för egentliga byggnadsarbeten vid dessa företag uppgå till kronor 845,982: 74 och arkitektarvoden till kronor 34,804: 82, motsvarande 4.11 %.

Några egna omkostnader har styrelsen icke uppgivit för dessa arbeten.

Arméför-
valtning-
ens fortifi-
kationsde-
partement.

De uppgifter, som erhållits rörande kostnader av ifrågavarande slag vid av arméförvaltningens fortifikationsdepartement utförda byggnadsföretag, avse, såsom förut nämnts, endast utgifterna för departementets ritkontor, beträffande fyra större byggnadsföretag. Vid dessa byggnadsarbeten, vilka betingat en egentlig byggnadskostnad av kronor 5,762,321: 73, utgjorde ritkontorsutgifterna kronor 82,188: 72 eller i medeltal 1.43 %. I dessa utgifter äro icke inbegripna kostnader för lokallhyra m. m. och omfatta icke i alla fall ersättning till departementets arkitekt.

Medicinal-
styrelsen.

Såsom förut nämnts, har specificerad uppgift angående kostnaderna för medicinalstyrelsens egen organisation, i vad den berör byggnadsverksamhet, icke erhållits.

De sju *nybyggnadsföretag*, varom närmare detaljuppgifter lämnats, hava betingat en sammanlagd kostnad för egentliga byggnadsarbeten av kronor 8,714,802: 08. Arkitektarvodena för dessa arbeten uppgå till kronor 193,356: 07 eller i genomsnitt 2.22 % av byggnadskostnaderna.

De tre *om- och tillbyggnadsarbeten*, för vilka styrelsen redogjort, hava betingat en sammanlagd kostnad för egentliga byggnadsarbeten av kronor 808,002: 55. Arkitektarvodena hava utgått med tillhoppa kronor 20,373: 09 eller 2.52 % av byggnadskostnaderna.

Pensions-
styrelsen.

Vid det genom pensionsstyrelsens försorg utförda byggnadsföretaget uppgå kostnaderna för egentliga byggnadsarbeten till kronor 647,336: 91 samt arkitektarvodet till kronor 33,597: 64 eller alltså 5.19 % av byggnadskostnaderna.

Styrelsens egna utgifter hava beräknats till 0.64 % av nämnda byggnadskostnader.

Kostnaderna för ifrågavarande utredningar m. m. skulle sålunda uppgå till sammanlagt 5.83 % av de egentliga byggnadskostnaderna.

General-
poststyrel-
sen.

Generalpoststyrelsens 18 nybyggnadsföretag, varom detaljerade uppgifter föreligga, hava dragit en kostnad för egentliga byggnadsarbeten av sam-

manlagt kronor 4,319,189:92. Arkitektarvodena för dessa arbeten hava uppgått till kronor 156,507:35 eller i genomsnitt 3.63 % av byggnadskostnaderna. Styrelsens egna omkostnader äro beräknade till 1 %. De sammanlagda kostnaderna vid dessa byggnadsföretag för ifrågavarande utredningar m. m. kunna alltså beräknas till i medeltal 4.63 %.

Kostnaderna för egentliga byggnadsarbeten vid kasernbyggnadsnämndens egna byggnadsföretag hava uppgått till sammanlagt kronor 45,680,052:16.

Kasern-
byggnads-
nämnden.

Ritkontorets omkostnader, omfattande arvoden till arkitekt och personal, hava betingat en kostnad av tillhoppa kronor 797,464:82 eller 1.74 % av byggnadskostnaderna.

Nämndens egna kostnader i övrigt uppgå för sagda byggnadsarbeten till 2 % av byggnadskostnaderna.

De sammanlagda utgifterna för utredningar m. m. för egentliga byggnadsarbeten uppgå alltså i medeltal till 3.74 % av byggnadskostnaderna.

De vid tekniska högskolans nybyggnad utförda egentliga byggnadsarbetena hava enligt uppgift dragit en kostnad av kronor 3,011,963:10.

Utgifterna för utredningar, förslag och ritningar samt arbetsledning vid dessa arbeten hava uppgått till 127,600 kronor, utgörande 4.24 % av byggnadskostnaderna.

Byggnads-
kommittén
för tekni-
ska hög-
skolan.

Kommitténs egna kostnader hava enligt uppgift uppgått till 2.34 %, varför alltså kostnaderna för ifrågavarande utredningar m. m. sammanlagt utgjort 6.58 % av arbetskostnaderna.

Sammanställning av medelkostnaden vid olika verk för utredningar, förslag och ritningsarbete m. m. för egentliga byggnadsarbeten.

	Arkitekt- arvoden	Institutionens egna kostnader	Summa
I % av kostnaderna för egentliga byggnadsarbeten			

I. Institutioner utan eget ritkontor.

Byggnadsstyrelsen:

nybyggnadsarbeten.....	3.97	1.92	5.89
om- och tillbyggnadsarbeten	4.00	1.77	5.77
Överintendentsämbetet	3.13	1.02	4.15
Fångvårdsstyrelsen	4.11	—	—
Medicinalstyrelsen:			
nybyggnadsarbeten	2.22	—	—
om- och tillbyggnadsarbeten	2.52	—	—
Pensionsstyrelsen	5.19	0.64	5.83
Generalpoststyrelsen	3.63	1.00	4.63
Kungl. tekniska högskolans bygg- nadskommitté	4.24	2.34	6.58.

Ritkontors-
personal

II. Institutioner med eget ritkontor.

Arméförvaltningens fortifikationsde- partement	1.43	—	—
Kasernbyggnadsnämnden.....	1.74	2.00	3.74.

3. Utgifter för utredningar, förslag och ritningsarbete m. m. för värme- och sanitärtekniska anläggningar och dylikt.

Till utgifter för utredningar, förslag och ritningsarbete m. m. för värme-, gas-, vatten- och avloppsledning samt maskinella anläggningar hänföres i det följande dels ingenjörsarvoden, inklusive överkontroll, dels ock respektive ämbetsverks egna omkostnader, i den mån desamma ansetts böra påföras ifrågavarande anläggningar.

Byggnadsstyrelsen. Vid de tio *nya byggnadsföretag*, för vilka detaljuppgifter lämnats, utgöra de sammanlagda kostnaderna:

för värme- och sanitärtekniska anläggningar m. m.	kronor	1,377,817: 48
» ingenjörsarvoden (inkl. överkontroll)	»	87,232: 81
» styrelsens egna kostnader	»	26,499: 83.

Ifrågavarande utgifter uppgå alltså vid dessa byggnadsföretag till i medeltal 8.26 % av kostnaderna för de värme- och sanitärtekniska anläggningarna. Å ingenjörsarvodena belöpa 6.34 % och å styrelsens egna kostnader 1.92 %.

Vid de sju *om- och tillbyggnadsföretag*, varom detaljuppgifter lämnats, utgöra de sammanlagda kostnaderna:

för värme- och sanitärtekniska anläggningar m. m.	kronor	688,750: 05
» ingenjörsarvoden (inkl. överkontroll)	»	59,449: 47
» styrelsens egna kostnader	»	12,196: 44.

Ifrågavarande utgifter utgöra alltså vid dessa om- och tillbyggnadsföretag i medeltal 10.40 % av anläggningskostnaderna. Å ingenjörsarvodena belöpa 8.63 % och å styrelsens egna kostnader 1.77 %.

Överintendentsäm- betet. Den sammanlagda kostnaden för värme- och sanitärtekniska anordningar m. m. vid de fem av överintendentsäm- betet utförda byggnadsföretag, beträffande vilka uppgifter lämnats, uppgå till kronor 723,136: 27.

Vid samma företag utgöra kostnaderna:

för ingenjörsarvoden samt överkontroll	kronor	44,191: 59
» styrelsens egna kostnader	»	7,151: 55.

Ifrågavarande utgifter uppgå alltså vid dessa företag till i medeltal 7.10 % av kostnaderna för berörda specialanläggningar, därvid belöpa å ingenjörsarvoden m. m. 6.11 % och å ämbetets administration 0.99 %.

Fångvårdsstyrelsen. Beträffande utgifter för värme- och sanitärtekniska anläggningar har fångvårdsstyrelsen endast lämnat uppgifter rörande ett byggnadsföretag, nämligen centralfängelset i Malmö, där ingenjörsarvodet för dessa anläggningar stigit till 6.23 % av kostnaderna för sagda anläggningar.

Medicinalstyrelsen. Närmare uppgifter rörande medicinalstyrelsens egna utgifter för värme- och sanitärtekniska anläggningar samt maskinella anordningar föreligga icke.

Vid de *nybyggnadsföretag*, varom uppgifter föreligga, hava kostnaderna för ifrågavarande anläggningar uppgått till sammanlagt kronor 2,963,303: 46. Ingenjörsarvodena, inklusive överkontroll, hava utgått med kronor 124,434: 98 eller alltså med 4.20 % av förstnämnda kostnader.

Uppgifter rörande kostnader för anläggningar av ifrågavarande slag *vid om- och tillbyggnadsarbeten* föreligga rörande tvenne dylika arbeten. Vid dessa arbeten hava ingenjörsarvodena utgått med i medeltal 5.32 % av anläggningskostnaderna.

Ingenjörsarvodet för de värmetekniska och sanitära anläggningarna vid sjukvårdsanstalten i Åre har, enligt vad pensionsstyrelsen meddelat, uppgått till 4.92 % och styrelsens egna kostnader till 0.64 % av kostnaderna för anläggningarna.

Pensions-
styrelsen.

Uppgifter i förevarande avseende hava lämnats beträffande tio av generalpoststyrelsens byggnader, där samtliga kostnader för värme- och sanitärtekniska anordningar uppgått till kronor 434,470: 09.

General-
poststy-
relsen.

Ingenjörsarvodena hava utgått med kronor 31,899: 54 eller 7.34 % av anläggningskostnaderna.

Styrelsens egna kostnader äro angivna till 1 % av anläggningskostnaderna.

Den totala utgiften för ifrågavarande utredningar m. m. utgör alltså i medeltal 8.34 % av samtliga kostnader för anläggningarna.

Under åren 1909—1914, då nämnden låtit utföra projekt och ritningar till hithörande anläggningar av utomstående sakkunniga, utgöra kostnaderna:

Kasern-
byggnads-
nämnden.

för värme- och sanitärtekniska anordningar m. m.	kronor 2,160,068: 85
» arvoden till ingenjörer	» 110,352: 12
» nämndens egna kostnader	» 44,969: 72.

Sistnämnda två utgiftsposter utgöra tillhopa 7.19 % av anläggningskostnaderna, därvid belöpa å ingenjörsarvodena 5.11 % och å nämndens egna kostnader 2.08 %.

Under åren 1915—1923, då projekt och ritningar till hithörande anläggningar utförts av hos nämnden anställd personal, hava kostnaderna utgjort:

för värme- och sanitärtekniska anordningar	kronor 7,094,173: 93
» för nämndens värme- och sanitärtekniska avdelning »	148,020: 77
» nämndens egen kostnad i övrigt	» 137,446: 97.

Sistnämnda två utgiftsposter utgöra tillsammans 4.01 % av anläggningskostnaderna, därvid belöpa å värme- och sanitärtekniska avdelningen 2.08 % och på kostnaden i övrigt 1.93 %.

Anläggningskostnaderna för hithörande arbeten vid tekniska högskolans nybyggnad hava enligt erhållen uppgift stigit till kronor 356,644: 36.

Kostnaderna för utredningar, förslag, ritningar och arbetsledning för samma arbeten samt kommitténs egna utgifter hava beräknats till 7.56 % respektive 2.34 % eller tillhopa 9.90 % av anläggningskostnaderna.

Byggnads-
kommittén
för tekni-
ska hög-
skolan.

Beträffande företag, utförda av *arméförvaltningens fortifikationsdepartement* och *telegrafstyrelsen*, föreligga ej närmare uppgifter rörande anläggningar av ifrågavarande slag.

Sammanställning av medelkostnaden vid olika verk för utredningar, förslag och ritningsarbete m. m. för värme- och sanitärtekniska anläggningar och dylikt.

	Ingenjörsvardoden	Institutionens egna kostnader	Summa
	I % av anläggningskostnaden		
Byggnadsstyrelsen:			
nybyggnadsarbeten	6.34	1.92	8.26
om- och tillbyggnadsarbeten	8.63	1.77	10.40
Överintendentsämbetet	6.11	0.99	7.10
Fångvårdsstyrelsen	6.23	—	—
Medicinalstyrelsen:			
nybyggnader	4.20	—	—
om- och tillbyggnader	5.32	—	—
Pensionsstyrelsen	4.92	0.64	5.56
Generalpoststyrelsen	7.34	1.00	8.34
Kasernbyggnadsnämnden:			
åren 1909—1914	5.11	2.08	7.19
	Värme- och sanitärtekn. avd.		
åren 1915—1923	2.08	1.93	4.01
Tekniska högskolans byggnadskommitté	7.56	2.34	9.90.

4. Utgifter för utredningar, förslag och ritningsarbete m. m. för elektriska anläggningar och dylikt.

Till utgifter för utredningar, förslag och ritningsarbete m. m. för elektriska ledningar och hissar hänföres dels ingenjörsvardoden, inklusive överkontroll för nämnda anläggningar, dels ock respektive verks egna kostnader, i den mån de ansetts belöpa å dylika anläggningar.

Byggnadsstyrelsen. Vid de tio av byggnadsstyrelsen utförda *nybyggnadsföretag*, beträffande vilka detaljuppgifter föreligga, utgöra de sammanlagda kostnaderna:

för elektriska anläggningar	kronor	364,893: 23
» ingenjörsvardoden (inkl. överkontroll)	»	30,043: 18
» styrelsens egna kostnader	»	7,403: 79.

Sistnämnda två poster utgöra tillhoppa 10.29 % av anläggningskostnaderna, därvid å ingenjörsvardoden m. m. belöpa 8.25 % och å styrelsens egen administration 2.04 %.

Vid de sju *om- och tillbyggnadsarbeten*, varom detaljuppgifter lämnats, utgöra de sammanlagda kostnaderna:

för elektriska anläggningar m. m.	kronor	229,772: 73
» ingenjörsvardoden (inkl. överkontroll)	»	22,887: 20
» styrelsens egna kostnader	»	3,999: 72.

Utgifterna för ifrågavarande utredningar m. m. uppgå alltså vid dessa arbeten till i medeltal 11.74 % av anläggningskostnaderna, därvid å ingenjörsvodena m. m. belöpa 10 % samt å administration 1.74 %.

Vid de fem av överintendentsämbetet utförda byggnadsföretag, beträffande vilka uppgifter lämnats, utgöra de sammanlagda kostnaderna:

för elektriska anläggningar	kronor	238,418: 41
» ingenjörsvodena (inkl. överkontroll)	»	16,650: —
» ämbetets egna kostnader	»	2,292: 92.

Överintendentsämbetet.

Sistnämnda två poster uppgå till sammanlagt 7.96 % av anläggningskostnaderna. Å ingenjörsvodena belöpa 6.99 % samt å administration 0.97 %.

Uppgifter rörande kostnaden för elektriska anläggningar hava av fångvårdsstyrelsen lämnats endast beträffande centralfängelset i Malmö, där ingenjörsvodet för dessa anläggningar uppgått till 14.87 % av anläggningskostnaderna.

Fångvårdsstyrelsen.

Beträffande medicinalstyrelsens egna kostnader för anläggningar av ifrågavarande slag föreligga ej närmare uppgifter.

Medicinalstyrelsen.

Vid fem *nybyggnadsarbeten*, beträffande vilka detaljuppgifter föreligga, uppgå de sammanlagda kostnaderna för elektriska arbeten till kronor 562,713: 13 samt ingenjörsvodena (inklusive överkontroll) till kronor 40,308: 26 eller alltså 7.17 % av förstnämnda kostnader.

Detaljuppgifter föreligga vidare beträffande de elektriska anläggningarna vid två *om- och tillbyggnadsarbeten*.

Vid dessa hava arvodena uppgått till i medeltal 11.91 % av anläggningskostnaderna.

Ingenjörsvodet för de elektriska anläggningarna vid sjukvårdsanstalten i Åre har uppgått till 6.08 % och styrelsens egna administrationskostnader till 0.64 %, sammanlagt 6.72 % av anläggningskostnaderna.

Pensionsstyrelsen.

Vid sju av generalpoststyrelsen utförda byggnadsföretag, beträffande vilka uppgifter i förevarande avseende lämnats, hava samtliga kostnader för elektriska anläggningar uppgått till kronor 85,555: 40 samt ingenjörsvodena till kronor 5,492: 17 eller 6.42 % av förstnämnda summa.

Generalpoststyrelsen.

Då styrelsens egna kostnader beräknats till 1 %, skulle alltså samtliga utgifter för ifrågavarande utredningar m. m. kunna beräknas till 7.42 % av anläggningskostnaderna.

Vid kasernbyggnadsnämndens arbeten hava såsom förut omförmäls projekt och ritningar till hithörande anläggningar utförts av nämndens personal.

Kasernbyggnadsnämnden.

Vid dessa arbeten hava de sammanlagda kostnaderna utgjort:

för elektriska anläggningar	kronor	1,394,996: 94
» nämndens elektriska avdelning	»	62,596: 49
» nämndens övriga på dessa arbeten fallande utgifter	»	26,583: 47.

Sistnämnda två poster utgöra tillhopa 6.39 % av anläggningskostnaderna. Å den elektriska avdelningen belöpa 4.49 % och å administrationen i övrigt 1.90 %.

Tekniska
högskolans
byggnads-
kommitté.

Anläggningskostnaderna för elektriska ledningar och hissar inom tekniska högskolans nybyggnad uppgå till kronor 70,326:63 och ingenjörsvodena för desamma till kronor 9,355:30 eller 13.30 % av anläggningskostnaderna.

Då kommitténs egna på dessa anläggningar fallande kostnader beräknats till 2.34 %, skulle samtliga utgifter för ifrågavarande utredningar m. m. uppgå till 15.64 % av anläggningskostnaderna.

Sammanställning av medelkostnaden vid olika verk för utredningar, förslag och ritningsarbete m. m. för elektriska anläggningar.

	Ingenjörsvodena	Institutionens egna kostnader	Summa
	I % av samtliga kostnader för de elektriska anläggningarna		
Byggnadsstyrelsen:			
nybyggnadsarbeten	8.25	2.04	10.29
om- och tillbyggnadsarbeten	10.00	1.74	11.74
Överintendentsämbetet	6.99	0.97	7.96
Fångvårdsstyrelsen	14.87	—	—
Medicinalstyrelsen:			
nybyggnadsarbeten	7.17	—	—
om- och tillbyggnader	11.91	—	—
Pensionsstyrelsen	6.08	0.64	6.72
Generalpoststyrelsen	6.42	1.00	7.42
	Elektriska avd.		
Kasernbyggnadsnämnden	4.49	1.90	6.39
Tekniska högskolans byggnadskommitté	13.30	2.34	15.64.

5. Kostnader för utförda byggnadsföretag per kubikmeter byggnadsvolym (volympris).

De uppgifter, som erhållits rörande kostnaderna för uppförda och inredda byggnader per kubikmeter byggnadsvolym, hava sammanförts i sju särskilda tabeller, vilka fogas såsom bilagor vid detta utlåtande. Uppgifterna avse byggnader, utförda av byggnadsstyrelsen (överintendentsämbetet), fångvårdsstyrelsen, arméförvaltningens fortifikationsdepartement, medicinalstyrelsen, pensionsstyrelsen, generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen och arméns kasernbyggnadsnämnd.

I tabellerna hava de uppgifter, som i förevarande avseende lämnats av vederbörande verk, oförändrade införts. Byggnadstiden för varje särskilt byggnadsföretag har angivits sålunda, att ett streck dragits över kolumnerna för de år, varunder byggnaden uppförts.

I tabell nr 1 hava sammanställts vissa byggnader, innehållande *ämbetslokaler*, uppförda av byggnadsstyrelsen, medicinalstyrelsen, fortifikationsdepartementet och kasernbyggnadsnämnden.

I *tabell nr 2* hava sammanställts kostnaderna för vissa *ekonomibyggnader*, utförda av medicinalstyrelsen, fortifikationsdepartementet och kasernbyggnadsnämnden.

I *tabell nr 3* hava sammanförts uppgifter angående volympriser å *vissa kasernhus, hospitalsbyggen och sjukhus*, utförda av byggnadsstyrelsen, fortifikationsdepartementet, medicinalstyrelsen, pensionsstyrelsen samt kasernbyggnadsnämnden.

Dessa byggnader äro likartade så tillvida, att de innehålla relativt stora lokaler och äro av särskilt solid konstruktion. Av byggnaderna i fråga äga kasernhusen den enklaste inredningen, under det att sjukhusen särskilt med hänsyn till de sanitärtekniska förhållandena kräva de dyraste inredningsanordningarna.

I *tabell nr 4* hava sammanställts volympris å *vissa bostadsbyggen av sten*, utförda genom fångvårdsstyrelsen, fortifikationsdepartementet, medicinalstyrelsen, pensionsstyrelsen, generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen och kasernbyggnadsnämnden.

I *tabell nr 5* hava sammanställts uppgifter rörande *vissa bostadsbyggen av trä*, utförda av fångvårdsstyrelsen, medicinalstyrelsen, generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen och kasernbyggnadsnämnden.

I *tabell nr 6* hava sammanförts uppgifter rörande *skolbyggnader*, utförda av byggnadsstyrelsen och överintendentsämbetet.

I *tabell nr 7* återfinnas de uppgifter, vilka avse *vissa mera speciella byggnader*, uppförda av byggnadsstyrelsen, överintendentsämbetet, generalpoststyrelsen och telegrafstyrelsen. Flertalet av dessa byggnader äro post- eller telegrafhus.

Vid bedömande av resultaten enligt förestående tabeller bör emellertid beaktas, att de angivna volympriserna i vissa fall icke äro fullt jämförbara.

Vid inforfrande av ifrågavarande uppgifter angåvo de sakkunniga såsom byggnadsvolym den rymd, som begränsades av yttermurarnas utsidor, källargolvets överyta och ett plan genom takfoten. Därest någon del av vinden vore inredd med rum, skulle volymen ökas med de inredda rummens halva volym. Denna princip för byggnadsvolymens beräkning har jämväl legat till grund för de lämnade uppgifterna, utom så vitt avser byggnaderna vid kasernetablissemang i Frösundavik. Beträffande dessa byggnader är, enligt vad fortifikationsdepartementet meddelat, byggnadsvolymen beräknad efter en mättningsregel, så tillvida avvikande från den ovan angivna, att byggnadernas höjd räknats från markytan till takfoten. Den senare metoden medför emellertid, att vid byggnader med källare byggnadsvolymen blir mindre än enligt förstnämnda metod och att i följd härav volympriset i motsvarande grad ökas. Denna ökning kan uppskattas vid sjukhusbyggnaden till 13 % och vid övriga byggnader till 8 å 9 %. Ur denna synpunkt äro de av fortifikationsdepartementet angivna volympriserna för ifrågavarande kasernetablissemang för höga i förhållande till övriga i jämförelsen upptagna byggnader. Å andra sidan äro i volymprisen ej medräknade ämbetsverkets egna å byggnaderna belöpande omkostnader och ej heller kostnader för kontroll å byggnadsplatsen. Uppskattas dessa approximativt till sammanlagt 4.5 % av byggnadskostnaderna, vilket torde vara rimligt, bör för erhållande av ett jämförbart resultat, de av fortifikationsdepartementet uppgivna enhetspriserna minskas med i runt tal för sjukhuset 8.5 % och för övriga byggnader 4 %.

Vidare är att märka, att telegrafstyrelsen icke i volymprisen inräknat några utgifter för verkets egen administration. Övriga myndigheter hava däremot räknat med sådana utgifter, dock torde allenast de beräkningar, som i detta hänseende verkstälts rörande överintendentsämbetets, byggnadsstyrelsens och kasernbyggnadsnämndens arbeten, innefatta samtliga utgifter av hithörande slag. Särskilt torde de för medicinalstyrelsens del i beräkningen ingående administrationskostnaderna — i medeltal 2.37 % av samtliga byggnadskostnaderna — vara för låga. Till jämförelse må erinras, att administrationskostnaderna beräknats i medeltal för byggnadsstyrelsen vid nybyggnadsarbeten till 5.82 % och vid om- och tillbyggnadsarbeten till 5.99 %, för överintendentsämbetet till 4.55 %, för fångvårdsstyrelsen under åren 1922—1923 till 4.26 %, för pensionsstyrelsen till 5.26 %, för generalpoststyrelsen under åren 1918—1923 till 4.91 % samt för kasernbyggnadsnämnden till 3.7 %.

Sakkunnigas yttranden och förslag.

Frågan om sättet för utförande av statens husbyggnadsarbeten.

Ett av de utmärkande dragen för kasernbyggnadsnämndens verksamhet under de senare åren har varit, att dess byggnadsarbeten till övervägande del utförts i egen regi. Sakkunniga hava därför ansett sig böra taga under omprövning, huruvida de erfarenheter, som vunnits från sagda verksamhet, kunna påkalla omläggning i ett eller annat avseende av byggnadsstyrelsens verksamhet samt i samband därmed någon förändring av styrelsens organisation.

Husbyggnader för statens räkning utfördes före kristiden i regel på entreprenad. Under kristiden inträdde i detta hänseende viss ändring, föranledd därav, att de då ytterst osäkra arbetsförhållandena med mycket varierande materialpriser och arbetslöner samt brist på såväl materialier som arbetskrafter försvårade uppgörelser av ifrågavarande slag på för staten antagbara villkor. Vissa byggande myndigheter såsom kasernbyggnadsnämnden, statens järnvägar och statens vattenfallsverk övergingo därför under kristiden i större eller mindre utsträckning till systemet med egen regi. Byggnadsstyrelsen åter har med endast några få undantag städse anlitat entreprenörer. Så har jämväl varit fallet beträffande medicinalstyrelsen.

Frågan om de olika systemens företräde vid statens byggnadsföretag har tidigare varit föremål för uttalanden från åtskilliga håll; och kan härom erinras följande.

I en vid 1922 års riksdag väckt motion, nr 182, hemställde nuvarande landshövdingen Lübeck, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och på vad sätt staten kunde systematiskt stödja och genom sina olika organ befordra utvecklingen inom landet av ett väl ordnat och utrustat entreprenadväsende för byggnadsarbeten. I motiven till berörda hemställan framhölls bland annat, att under kristiden en del förhållanden bidragit till att ställa entreprenadväsendet såsom sådant i ogynnsam dager, att den huvudsakliga fördelen med entreprenadsystemet ej vore att få den fixa summan för entre-

prenadarbete bestämd utan främst att omedelbart kunna för ett byggnadsarbete förfoga över en färdig organisation med vana arbetsledare, för- män och specialarbetare samt erforderliga arbetsmaskiner och redskap, att statens växande byggnadsverksamhet i egen regi föranlett anställande av personal och inköp av arbetsmaterial i en omfattning, som kunnat begränsas, om entreprenader i större omfattning kommit till användning, samt att detta statens arbete i egen regi även medfört oreda och oklarhet i arbetsmarknaden och i förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare.

Över motionen hördes åtskilliga myndigheter och institutioner, bland andra, järnvägsstyrelsen, byggnadsstyrelsen och kasernbyggnadsnämnden.

Järnvägsstyrelsen framhöll, att den dåvarande fria konkurrensen mellan statens egna byggande organ och olika entreprenörer och dessa senare sinsemellan icke torde kunna förnekas hava varit i stort sett till gagn för den statliga byggnadsverksamheten. Därest statens byggande verk genom tvång att i allt större utsträckning låta utföra sina arbeten av entreprenörer gjort sig av med sina byggande organ och sålunda frånhänt sig möjligheten att åtminstone i nämnvärd utsträckning bygga i egen regi, kunde staten befaras komma i ett alltför besvärande beroende av entreprenörerna. Styrelsen ville jämväl bestrida, att statens arbeten under egen regi i och för sig medfört oreda i arbetsmarknaden.

Byggnadsstyrelsen anförde, att enligt styrelsens erfarenhet vore entreprenadssystemet det för statsverket ekonomiskt fördelaktigaste och det enda, som under stabila ekonomiska förhållanden kunde lämna garanti för att de av riksdagen beviljade byggnadsanslagen icke överskredes.

På sätt motionären framhållit, anförde styrelsen vidare, måste det betraktas som ett allmänt intresse, särskilt för statsverket såsom landets största byggherre, att stödja utvecklingen av ett sunt entreprenadväsen i landet och genom avhjälpande av dess brister söka möjliggöra en behö- lig större tillgång på ekonomiskt och tekniskt fullgoda entreprenörfirmor, organiserade enligt moderna tids- och arbetsbesparande principer och försedda med förstklassig utrustning av arbetsmaskiner och arbetskraft.

Kasernbyggnadsnämnden lämnade i sitt utlåtande en redogörelse för dess verksamhet i egen regi samt uttalade i anslutning härtill som sin allmänna uppfattning om de båda systemen för byggnadsarbetenas bedrivande, att ganska betydande olägenheter medföljde entreprenadssystemet, då det gällde så stora, över så relativt lång tid sig sträckande byggnadsföretag, som de, vilka omhänderhafts av nämnden, under det att systemet med egen regi visat sig vara fördelaktigt med hänsyn till såväl arbetenas kvalitet som kostnaderna. Det senare systemet hade varit en väsentligt smidigare form för arbetenas genomförande.

Beträffande den egna regins fördelar anförde kasernbyggnadsnämnden i huvudsak följande:

Den egna regin innebure möjlighet till betydande ekonomiska vinster vid upphandling av byggnadsmaterialier för olika byggnadsföretag på grund av den centralisering av materialupphandlingen för byggnadsföretagen hos vederbörande myndighet, som vid detta system ägde rum i motsats mot vid entreprenadssystemet, då upphandlingen av materialier i regel lämnades till de olika entreprenörerna. Då materialkostnaderna vid ett husbyggnadsföretag uppginge till mellan hälften och två tredjedelar av byggnads- kostnaderna samt statsverkets årliga byggnadsarbeten uppginge till ett flertal miljoner kronor, gällde det härvidlag betydande belopp. Genom den direkta centralupphandlingen av byggnadsmaterialier kunde statsver-

ket tillgodogöra sig den fördel, detsamma ägde att kunna göra inköpen per extra kontant till lägsta möjliga priser och med betydliga rabatter, desto större ju flera och mer omfattande företag, som samlades hos ett statsorgan.

Den egna regin torde borga för, att arbetena bleve utförda med fullgoda materialier och under användande av de rätta arbetsmetoderna och de tekniskt riktiga principerna.

Vid egen regi bortföle vidare kontrollantpersonalen av såväl högre som lägre grad. Statsverkets egen arbetsledning motsvarade i stort sett entreprenörernas administrationsstab. Vid entreprenadsystem måste det till viss omfattning finnas dubbel administration och arbetsledning, statsverkets och entreprenörens, jämväl med avseende på kassavård och bokföring. Då statsverket i realiteten måste betala bådaderna, borde den egna regin innebära en väsentlig besparing i administrationskostnaderna.

Vid egen regi inbesparade statsverket den nettovinst, entreprenörerna beräknade å arbetena.

Om ett byggnadsföretag bedreves under egen regi, kunde arbetena successivt igångsättas och föras framåt, allt efter som utredningar och ritningar fullbordades. Förändringar med avseende på de ursprungligen fastställda byggnadsprogrammen, betingade av olika orsaker, ävensom realiserande av nya uppslag till mera praktiska anordningar än som från början planerats, materialförändringar och dylikt, kunde lättare genomföras vid egen direkt arbetsledning. Vid entreprenadsystem åstadkomme oftast dessa ändringar väsentliga besvärligheter, tidsutdräkt och onödiga merkostnader, med vilka entreprenörerna ofta räknade till egen fördel.

De erfarenheter, som en statsinstitution vunne och kontinuerligt samlade genom arbetenas utförande under egen regi, gäve på ett helt annat och betydligt säkrare sätt än vid entreprenadsystem vid handen, huru arbetena, konstruktionerna och valet av material skulle genomföras, för att bästa möjliga ekonomiska resultat skulle ernås. En fond av verklig sakkunskap samlades hos den byggande myndigheten genom erfarenheter i första hand.

Vid arbeten under egen regi tvingades myndigheten jämväl att på ett helt annat sätt följa och studera arbetena och hade helt andra möjligheter än vid entreprenadsystem att tillvarata alla tillfällen att förbilliga arbetena beträffande val av material och konstruktion.

Enligt nämndens mening borde staten, som utan tvivel vore landets största byggherre, utnyttja denna egenskap för att nedbringa omkostnaderna för arbetena i möjligaste mån, och detta syntes nämnden böra ske därigenom att staten, åtminstone beträffande alla dess stora byggnadsföretag och sådana arbeten, där alla en entreprenörs risker icke kunde tydligt angivas, varigenom en entreprenör tvingades att beräkna en utvidgad säkerhetsmarginal, utförde arbeten i egen regi.

För arbeten åter, vilka omfattade en relativt kort tid, ävensom arbeten, vilka fordrade en specialisering, kunde entreprenadsystemet under vissa förhållanden erbjuda åtskilliga fördelar. För arbeten å mindre centralt belägna orter kunde det jämväl vara förhållandet, att en entreprenör på orten vore bättre rustad för arbetena än den statliga regin. Att sålunda helt och hållet utestänga entreprenörverksamheten vid de statliga arbetena syntes nämnden icke vara tillrådligt. Nämnden funne jämväl en viss tävlan mellan de olika systemen vara till fördel såsom ägnad att egga till ansträngningar att nå bästa möjliga ekonomiska resultat.

Av intresse torde jämväl vara ett utlåtande över ifrågavarande motion, vilket avgivits av *en kommitté, särskilt för ändamålet tillsatt av svenska teknologföreningens avdelning för väg- och vattenbyggnadskonst*. Kommittéer, vilka tillstyrkte den av motionären ifrågasatta utredningen, anförde därvid bland annat:

Som landets största byggherre ägde staten möjlighet att för bedrivande av sin byggnadsverksamhet i egen regi utbilda organisationer, som under insiktsfull och energisk ledning vore väl ägnade att utföra främst de arbeten, där den egna regin hade de största och entreprenaden de minsta utsikterna att göra sig gällande vid inbördes tävlan. Till dylika arbeten torde främst böra räknas sådana arbetsföretag, som på grund av sitt omfång sträckte sig över relativt lång tid, eller som till stor del utfördes under särskilt växlande och komplicerade förhållanden, vilka i hög grad försvårade uppgörandet av tillförlitliga kostnadsberäkningar, varförutan det rena entreprenadsystemet icke borde tillämpas. Vid de stora arbetsföretagen kunde det — speciellt vid konjunkturväxlingar — vara önskvärt att vidtaga programändringar, utökningar eller reduktioner, för redan beslutade och påbörjade arbeten, vilket lättare läte sig göras, om arbetena bedreves i egen regi. Genom att till en viss omfattning hava tillgång till egen arbetsledning ägde staten dessutom medel att under högkonjunktur framtvinga skäligen konkurrenspriser på utförandet av sina arbeten eller — om sådana ej kunde uppnås — möjlighet att få arbetena utförda utan anlåtande av entreprenörer. Till sist kunde framhållas, att staten borde kunna intaga en god ställning vid materialupphandlingar.

Skulle emellertid staten framdeles övergå att i allt för stor utsträckning driva sina arbeten i egen regi, utan att ett välorganiserat entreprenadväsen beredd tillfälle till konkurrens om statens arbeten, skulle därmed kunna följa den faran, att statens organisationer för arbetsledningens handhavande genom byråkratiska former skulle förlora i effektivitet. Härvid borde särskilt bemärkas, att ett statens verk i högre grad än entreprenören vore bundet gentemot sin personal och hade större svårigheter för personalgallring än entreprenörerna, vilka genom konkurrensen bland annat tvingades till att städse obönhörligt utvälja sitt arbetsbefäl bland dem, som visat sig äga speciell förmåga att ekonomiskt organisera ett arbetes bedrivande. Entreprenören ägde även möjlighet att anlita den sporre till rationell ekonomi vid arbetets bedrivande, som låge däri, att arbetsbefälet gjordes ekonomiskt intresserat i arbetsresultatet, en princip som icke blivit tillämpad vid statens egen arbetsledning. Entreprenörerna ägde dessutom den fördelen, att de hade full frihet att specialisera sig å utförandet av vissa slags arbeten och därigenom i första hand ägde möjlighet att uppnå bättre ekonomiska resultat inom sina respektive specialområden, än vad som i allmänhet kunde åstadkommas med en statens egen arbetsledning.

Gällde det slutligen att taga ställning till ovan i korthet anförda skäl för och emot entreprenadsystemets ekonomiska berättigande för utförande av statens byggnadsarbeten, torde man kunna antaga, att de ekonomiska fördelar, som vore avsedda att utvinnas genom ett *välordnat* entreprenadväsen och vore så att säga förknippade med systemets väsen, även borde göra sig gällande vid utförande av statsarbeten i konkurrens med statens egen arbetsledning. En bekräftelse på riktigheten av denna uppfattning torde kunna sökas i det förhållandet, att entreprenadsystemets kraftiga utveckling i de stora kulturländerna nått därhän, att statsarbetens utfö-

rande i egen regi därstädes torde förekomma endast i ringa utsträckning. Man torde kunna utgå ifrån, att denna utveckling icke ägt rum i länder som t. ex. Danmark, Tyskland och Förenta staterna, om den ej ägt sitt berättigande på grund av vunna gynnsamma ekonomiska erfarenheter av entreprenadsystemet.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskott, till vilket ifrågavarande motion hänvisades, framhöll i sitt utlåtande bland annat, att den reella innebörden av motionärens yrkande icke syntes fullt klar. I den mån motionären skulle avse att åstadkomma ett generellt uttalande från riksdagens sida om önskvärdheten av att i större utsträckning än vad då vore fallet, entreprenadsystemet komme till användning vid de statliga byggnadsarbetena, kunde utskottet icke skänka motionen sitt stöd. Den i ärendet förebragta utredningen och särskilt det av kasernbyggnadsnämnden avgivna utlåtandet utvisade enligt utskottets uppfattning med erforderlig tydlighet, att de byggande myndigheterna icke borde bindas vid något visst system för byggnadsarbetenas utförande, utan äga frihet att använda sig av de för de särskilda fallen bäst avpassade arbetsformerna. Kasernbyggnadsnämnden hade genom sin framställning i ämnet även givit ett starkt stöd för uppfattningen, att en byggnadsverksamhet »under egen regi» under givna förutsättningar kunde äga företräde framför entreprenadformen. Utskottet antog emellertid, att de byggande myndigheterna använde sig av det byggnadssätt, som för varje särskilt fall befundes vara det ur ekonomisk synpunkt mest fördelaktiga. På dessa och i övrigt anförda skäl hemställde utskottet, att motionen icke måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd. Denna hemställan blev jämväl av kammaren bifallen.

För egen del vilja sakkunniga i den föreliggande frågan framhålla följande:

Att den egna regin varit till fördel vid kasernbyggnadsnämndens verksamhet för uppförande av kasernetablissemang, finna sakkunniga bestyrkt av den föreliggande utredningen. Det är emellertid att märka, att det här gällt en jämförelsevis lång kontinuerlig verksamhet, omfattande vid varje tid ett antal relativt likartade byggen av betydande storlek. Denna verksamhet har jämväl infallit under en tid, då entreprenadsystemet på grund av den rådande osäkerheten på arbetsmarknaden för staten medfört olägenheter, vilka under mera stabila förhållanden icke torde i tillnärmelsevis samma utsträckning göra sig gällande.

Vissa av de arbeten, som av kasernbyggnadsnämnden utförts utöver det ursprungliga uppdraget, hava erhållits i direkt konkurrens med enskilda anbudsgivare. Så är fallet beträffande sjukhusbygget för Upplands artilleriregemente invid Uppsala, uppförandet av tvenne paviljonger för oroliga sjuka vid Västerviks hospital, grundläggningsarbetena för hospitalet i Hälsingborg samt sjukhusbygget i Boden.

Rörande resultatet av denna verksamhet har kasernbyggnadsnämnden lämnat följande uppgifter, avseende nämndens beräknade och verkliga kostnader för byggnadsarbeten, å vilka enskilda entreprenadanbud avgivits:

Sjukhus för Upplands artilleriregemente, uppfört under åren 1922—1923:

lägsta enskilda anbud	kronor 143,650:—
av nämnden uppgjort kostnadsförslag	» 137,500:—
den verkliga kostnaden för nämndens arbeten	» 137,236: 74.

Tvenne paviljonger för oroliga sjuka vid Västerviks hospital, uppförda under åren 1922—1924:

lägsta enskilda anbud	kronor 404,000:—
av nämnden uppgjort kostnadsförslag	» 380,000:—
den verkliga kostnaden för nämndens arbeten	» 377,308: 31.

Grundläggningsarbeten för hospitalet invid Hälsingborg, utförda under åren 1922—1924:

lägsta enskilda anbud	kronor 405,900:—
av nämnden uppgjort kostnadsförslag	» 360,000:—
den verkliga kostnaden för nämndens arbeten	» 328,539: 37.

Garnisonssjukhus i Boden:

lägsta enskilda anbud	kronor 996,190:—
av nämnden uppgjort kostnadsförslag	» 781,000:—

Arbetena, som påbörjats under hösten 1922, äro ännu icke slutförda, men beräknas kostnaden komma att uppgå till cirka

»	880,000:—.
---	------------

Vid dessa arbeten synes sålunda den egna regin hava medfört väsentliga besparingar för statsverket. Det bör emellertid anmärkas, att i vissa andra fall, då kasernbyggnadsnämnden beretts tillfälle att verkställa kostnadsberäkningar å byggnadsarbeten, vilka sedermera utlämnats på entreprenad, nämndens kostnadssiffra varit högre än det antagna anbudet.

Emellertid torde de resultat, som av kasernbyggnadsnämnden uppnåtts under dess i huvudsak under kristiden infallande verksamhet i egen regi, icke utan vidare kunna läggas till grund för bedömning av detta systems lämplighet vid byggnadsstyrelsens arbeten i allmänhet. Dessa arbeten äro sinsemellan växlande såväl till art som omfattning och i regel av väsentligt mindre storlek än kasernbyggnadsnämndens arbeten. Att vid ifrågasatt verksamhet helt övergå till egen regi skulle säkerligen medföra en mycket tyngande organisation och torde knappast kunna ifrågasättas. Under normala förhållanden torde också entreprenadssystemet i flertalet fall bäst lämpa sig för byggnadsstyrelsens byggnadsarbeten. Men även vid denna verksamhet kan den andra arbetsformen i åtskilliga fall vara att föredraga. Detta gäller särskilt under tider med osäkra arbetsförhållanden, då växlande arbets- och materialpriser försvåra erhållande av för staten tillfredsställande entreprenadavtal. Den egna regin kan jämväl vara lämplig vid arbeten, vilkas omfattning från början icke kan med säkerhet beräknas och där entreprenörerna alltså måste räkna med en betydande säkerhetsmarginal eller vilka kunna föranleda kostsamma tilläggsarbeten. Över huvud bör uppenbarligen detta system komma till användning, då en tillförlitlig utredning utvisar att därigenom en besparing för statsverket står att vinna.

På grund av det anförda hålla sakkunniga före, att möjlighet bör förefinnas att vid statens husbyggnadsföretag tillämpa den arbetsform, som i varje särskilt fall befinnes vara den ur ekonomisk synpunkt mest ändamålsenliga. För att möjlighet till ett sådant val mellan olika alternativ

skall kunna sägas föreligga, bör staten på husbyggnadsverksamhetens område äga tillgång till ett organ, som är rustat för verksamhetens bedrivande jämväl i egen regi. Därigenom får staten också en starkare ställning än eljest till de enskilda entreprenörerna och kan skydda sig mot eventuella försök till exploatering från deras sida.

Sakkunniga komma att i det följande förorda en upplösning av kasernbyggnadsnämnden, sedan dess nu pågående byggnadsföretag avslutats. Härigenom skulle staten mista det organ, som hittills i största utsträckning bedrivit husbyggnadsverksamhet under ifrågavarande arbetsform. Det gäller därför enligt sakkunnigas mening att tillse, att den centrala myndigheten på detta område, byggnadsstyrelsen, är rustad för uppgifter av ifrågavarande slag. *Vad som sålunda kräves är, att byggnadsstyrelsen och i första hand dess byggnadsbyrå är så organiserad, att den dels med stöd av vunnit erfarenhet och tillförlitliga kostnadsberäkningar kan i varje fall sakkunnigt bedöma, vilket system för byggnadsarbetenas utförande, som är det för staten fördelaktigaste, dels ock har möjlighet att, därest så finnes lämpligt, organisera och leda byggnadsarbeten i egen regi.*

Detta behöver emellertid icke innebära, att man nu fullt bygger ut den organisation, som skulle erfordras vid en eventuell omläggning i antydd riktning av styrelsens arbetssätt.

Frågan om kasernbyggnadsnämndens bibehållande.

Av sakkunnigas utredning framgår, att kasernbyggnadsnämndens ursprungliga uppdrag, omfattande uppförande av femton kasernetablissemang för infanteriet, numera blivit i huvudsak slutfört, i den mån uppdraget av statsmakterna ansetts böra fullföljas. Jämväl övriga till nämnden lämnade arbetsuppgifter äro till huvudsaklig del fullbordade. Ännu återstående arbeten, avseende garnisonssjukhuset i Boden, kunna beräknas bliva avslutade under förra halvåret 1925.

Med hänsyn till dessa arbeten möter alltså ej hinder mot en upplösning av kasernbyggnadsnämnden under den närmaste tiden. Vid nämndens inrättande torde jämväl hava förutsatts, att nämnden icke skulle bibehållas längre tid än som erfordrades för fullgörandet av dess huvuduppdrag.

I anledning av de erfarenheter, som vunnits av nämndens verksamhet och organisation, hava sakkunniga nyss framhållit, att i samband med en eventuell upplösning av kasernbyggnadsnämnden bör tillses, huruvida byggnadsstyrelsen är så rustad, att den vid utförande av husbyggnadsföretag för statens räkning kan tillämpa det arbetssätt, som för nämndens verksamhet under senare år varit särskilt utmärkande, nämligen den egna regin; och komma sakkunniga att i det följande närmare beröra de organisatoriska förändringar inom styrelsen, som i anledning därav eller eljest kunna vara påkallade. Därest de av sakkunniga ifrågasatta åtgärderna komma till stånd, torde ett bibehållande av nämnden för nya arbetsuppgifter vara motiverat allenast under förutsättning, att statens husbyggnadsverksamhet med hänsyn till sin beräknliga omfattning icke skulle kunna tillfredsställande ombesörjas av statens permanenta husbyggande myndigheter.

Vad försvarsväsendet beträffar, torde någon nybyggnadsverksamhet i större omfattning icke komma till stånd under de närmaste åren. Där emot synes det icke uteslutet, att försvarsfrågans lösning kan föranleda

åtskilliga ändringsarbeten beträffande det nuvarande byggnadsbeståndet. En dylik byggnadsverksamhet läser emellertid knappast kunna bliva av den art, att densamma medför behov av ett särskilt byggnadsorgan av det slag, som representeras av kasernbyggnadsnämnden. I varje fall hava sakkunniga ansett sig icke böra räkna med en dylik möjlighet.

Jämväl beträffande statens husbyggnadsverksamhet för civilt ändamål torde man med stöd av den verkställda utredningen kunna utgå från, att denna verksamhet icke får en omfattning, som skulle medföra behov av en särskild organisation vid sidan av byggnadsstyrelsen och övriga husbyggande myndigheter.

Av nu anförda skäl vilja sakkunniga förorda, att kasernbyggnadsnämnden upplöses, sedan ännu pågående arbeten avslutats samt nämndens nuvarande verksamhet hunnit avvecklas, vilket torde kunna ske före ingången av nästkommande budgetår. Emellertid anse sakkunniga önskvärdt, att där en förstärkning eller annan förändring av byggnadsstyrelsens arbetskrafter kan finnas erforderlig, man därvid i den mån så lämpligen kan ske använder sig av nämndens ännu kvarvarande personal, vilken, enligt vad sakkunniga inhämtat, är anställd på sådana villkor, att anställningen eljest upphör i och med kasernbyggnadsnämndens upplösning.

Frågan om utvidgning av byggnadsstyrelsens byggnadsverksamhet.

Innan sakkunniga närmare ingå på frågan om de organisatoriska förändringar, som kunna finnas erforderliga beträffande byggnadsstyrelsen, vilja sakkunniga till behandling upptaga spörsmålet, huruvida den ordning, som utvecklats sig i fråga om utförandet av större byggnadsföretag för statens räkning genom andra myndigheters försorg kan anses tillfredsställande. En prövning av detta spörsmål i samband med föreliggande utredning torde närmast avse lämpligheten av en överflyttning till byggnadsstyrelsen i större eller mindre utsträckning av sådan statlig byggnadsverksamhet, som enligt nu tillämpad praxis utövas av andra myndigheter.

Frågan om omfattningen av den byggnadsverksamhet, som bör ankomma på byggnadsstyrelsen, har, såsom av utredningen torde framgå, i samband med 1917 års omorganisation varit föremål för en ingående utredning. De civila ämbetsverk, vilka — förutom överintendentensämbetet — för det dåvarande togo befattning med husbyggnadsföretag, hänfördes av de sakkunniga för överintendentensämbetets omorganisation till vissa huvudgrupper.

En första grupp omfattade sådana ämbetsverk, vilkas verksamhet var av teknisk natur och där utförandet av på verken ankommande husbyggnadsarbeten i allmänhet måste ske i nära sammanhang med utförandet av andra ämbetsverkets åligganden av teknisk art. Dit hänfördes järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, lotsstyrelsen samt i vissa avseenden domänstyrelsen.

Till en andra grupp hänfördes sådana verk, vilkas speciella verksamhet var mer eller mindre bunden vid byggnader eller byggnadskomplex av vissa särskilda slag, men för vilka dock själva uppförandet av dessa byggnader föll utanför deras huvuduppgift. Hit hänfördes fångvårdstyrelsen samt medicinalstyrelsen.

En tredje grupp omfattade byggande myndigheter, vilkas befattning

med byggnadsfrågor enligt nyssnämnda sakkunnigas mening kunde hänföras till historiska grunder eller eljest till något särskilt lämplighetsskäl, exempelvis generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen och generaltullstyrelsen.

Beträffande den av staten för militära ändamål utövade kontinuerliga byggnadsverksamheten var denna förlagd till armé- respektive marinförvaltningarna och dessa myndigheter underlydande organ.

Tanken på sammanförandet av all statens genom dessa myndigheter utövade husbyggnadsverksamhet under en gemensam ledning upptogs av 1912 års statsrevisorer i samband med deras inledningsvis omnämnda framställning om utredning rörande statens husbyggnadsväsende.

Med anledning av vad statsrevisorerna yttrat i berörda ämne framhöll överintendentsämbetet i ett den 14 januari 1913 avgivet yttrande, att möjlighet knappast förelåg att centralisera all statens byggnadsverksamhet. Enligt ämbetets mening måste obestridligen större planmässighet vinnas, ju mera ordnandet av statens byggnadsverksamhet samlades till ett ämbetsverk, men åtminstone syntes icke då tillräckliga skäl föreligga att draga in under *en* gemensam ledning den byggnadsverksamhet, vilken handhades av med särskilda arkitektkontor utrustade ämbetsverk såsom fångvårdsstyrelsen, medicinalstyrelsen, järnvägsstyrelsen samt armé- och marinförvaltningarna.

De sakkunniga för överintendentsämbetets omorganisation intogo i denna fråga principiellt samma ståndpunkt som överintendentsämbetet samt framhöllo bland annat följande:

Därest all statens husbyggnadsverksamhet förlades under en enda central myndighets ledning, vilken myndighet väl då skulle bli överintendentsämbetet såsom den speciella fackmyndigheten på ifrågavarande område, kunde man befara, att ämbetets åligganden i ett slag skulle erhålla en sådan omfattning, att det säkerligen bleve förenat med mycket stora svårigheter att vid fullgörandet därav förena erforderlig snabbhet med åsyftad effektiv enhetlig ledning. Dessutom skulle genom en sådan åtgärd ämbetets karaktär undergå en ingalunda önskvärd förändring, i det ämbetsverket väl knappast kunde undgå att förvandlas till ett statens byggnadskontor, ett förhållande, som kunde befaras inverka menligt på ämbetets verksamhet i övrigt, såsom med avseende på kulturhistorisk byggnadsvård, stadsplaneväsende m. m. De byggnader, vilka övriga med byggnadsverksamhet i mer avsevärd omfattning sysselsatta ämbetsverk hade att besörja, vore i allmänhet till sin utdanning så intimt beroende av de speciella ämbetsverkens uppgifter, att ett skiljande av dessa ämbetsverk från den omedelbara befattningen med byggnadernas uppförande i hög grad skulle försvåra ämbetsverkens nödvändiga sakkunniga inflytande på byggnadernas utformning. Dessa myndigheters byggnadsverksamhet syntes för övrigt vara så kontinuerlig och omfattande, samt, med endast få undantag, så ändamålsenligt organiserad, att på det hela taget någon vägande anmärkning mot denna verksamhet i och för sig ej rättvisligen kunde framställas.

På nu anförda skäl funno ifrågavarande sakkunniga att de ämbetsverk, vilka dittills utövats en mer kontinuerlig byggnadsverksamhet och ägde en enligt de sakkunnigas åsikt härför ändamålsenlig organisation, fortfarande borde få själva handhava dylik verksamhet. Härmed avsågos de myndigheter, vilka hänförts till de båda förstnämnda två grupperna av byggande myndigheter. De ämbetsverk åter, vilka oaktat deras byggnadsverksamhet varit relativt kontinuerlig dock saknade dylik organisation,

borde överlåta sin byggnadsverksamhet på överintendentensämbetet. I enlighet härmed föreslogs, att utförandet av nybyggnads- och ombyggnadsföretag för post- och telegrafverkens samt riksbankens räkning ävensom större reparationer å dessa institutioners byggnader skulle överlämnas till överintendentensämbetet.

Beträffande sådana statsmyndigheter, vilka utövade byggnadsverksamhet mindre kontinuerligt och i ringare omfattning och vilka i regel befattade sig med byggnadsföretag endast efter särskilt uppdrag av Kungl. Maj:t, ansåg ifrågavarande sakkunniga, att frågan om vilken myndighet, som skulle utföra nybyggnadsföretag och dit hänförliga arbeten för dessa verks räkning borde såsom dittills skett i varje särskilt fall avgöras av Kungl. Maj:t.

De myndigheter, vilka hördes över detta förslag, hade beträffande frågan om total centralisation i huvudsak intet att erinra.

Fångvårdsstyrelsen framhöll, bland annat, att den specifika art av byggnader, som fångvården behövde, ovillkorligen krävde särskilt skolad arkitekt med byggnadskontor inom styrelsen samt speciell ledning och övervakning av pågående byggnadsarbeten.

Medicinalstyrelsen betonade, att den byggnadsverksamhet, som styrelsen dittills handhaft, allt fortfarande borde tillhöra styrelsens ämbetsåligganden. Denna byggnadsverksamhet, som nästan uteslutande gällde uppförande av nya hospital och reparationsarbeten vid redan befintliga, krävde nämligen en ingående kännedom om behövliga anordningar inom sådana sjukhus. Styrelsens skiljande från den omedelbara befattningen med byggnadernas uppförande skulle i hög grad försvåra styrelsens nödiga sakkunniga inflytande på byggnadernas utformning såväl under de förberedande åtgärderna som under själva byggnadsarbetet.

Mot förslaget att till överintendentensämbetet överflytta den byggnadsverksamhet, som då utövades av generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen och riksbanken, inlade berörda myndigheter sin bestämda gensaga.

Därvid framhölls, att beskaffenheten av de byggnader, som erfordrades för ifrågavarande myndigheters behov, i väsentlig grad vore beroende av dessa myndigheters speciella verksamhet. Ifrågavarande myndigheter vore i detta avseende likställda med den grupp av byggande myndigheter, som omfattade järnvägsstyrelsen med flera verk, eller i varje fall med den grupp, som omfattade fångvårdsstyrelsen och medicinalstyrelsen. De skäl, som ansetts tala mot ett överflyttande av sistnämnda myndigheters byggnadsverksamhet till överintendentensämbetet, kunde jämväl åberopas mot en dylik åtgärd för ifrågavarande tre myndigheters vidkommande. Vidare anfördes, bland annat, att den dåvarande anordningen medgåve fritt val av arkitekt, varigenom den erforderliga speciella sakkunskapen kunde bättre tillgodoses än om valet av arkitekt skulle ankomma på en utomstående myndighet.

De sålunda framförda invändningarna vunno emellertid ej beaktande. Såsom av den föregående utredningen framgår, godkände statsmakterna den ståndpunkt, som i föreliggande fråga intagits av sakkunniga för överintendentensämbetets omorganisation. Ett avgörande skäl härvid torde hava varit, att ifrågavarande tre myndigheter för det dåvarande vore i avsaknad av sakkunniga organ för husbyggnadsverksamhet.

De vid omorganisationen uppdragna riktlinjerna för byggnadsstyrelsens verksamhet på ifrågavarande område hava emellertid icke kommit att tillämpas i full utsträckning. Såväl telegrafstyrelsen som riksbanken hava

fortfarande fått ombesörja sin byggnadsverksamhet, varjämte även generalpoststyrelsen utövat byggnadsverksamhet i rätt betydande omfattning. Vissa andra myndigheter utan fast byggnadsorganisation, exempelvis pensionsstyrelsen, hava i särskilda fall erhållit uppdrag att utföra nybyggnadsarbeten.

Vid bedömande av föreliggande fråga hava sakkunniga icke funnit anledning att frågå den ståndpunkt, som tidigare av statsmakterna intagits beträffande husbyggnader för statens järnvägar samt övriga till den ovan nämnda första gruppen hänfödda verk. Utförandet av dessa husbyggnader sammanhänger så nära med utövningen av verkens uppgifter i övrigt, att ett särskiljande härvidlag icke torde vara lämpligt.

Beträffande statens husbyggnadsverksamhet i övrigt kunna vissa allmänna skäl anföras för en åtminstone i viss grad ökad koncentrerings av nämnda verksamhet till statens speciella byggnadsorgan, byggnadsstyrelsen, under förutsättning att detta organ är så rustat, att en härigenom vidgad byggnadsverksamhet kan på ett tillfredsställande sätt fullgöras.

I detta hänseende kan framhållas följande.

Den planmässighet och sparsamhet vid statens husbyggnadsverksamhet, som bör eftersträvas, torde i huvudsak innebära, dels att omfattningen av statens vid varje tid pågående byggnadsverksamhet i möjligaste mån avpassas med hänsyn till det statsfinansiella och samhällsekonomiska läget, dels att den inbördes ordningen för de olika byggnadsföretagens utförande enhetligt planlägges efter rationella och ekonomiska synpunkter, dels ock att vid de enskilda byggnadsföretagens planläggning och utförande nödig sparsamhet och ekonomisering iakttages.

Vid ett ökat sammanförande till ett centralt byggnadsorgan av den statliga husbyggnadsverksamheten torde det byggande organet erhålla klarare överblick över denna verksamhet och alltså vinna ökade möjligheter att, i enlighet med ovan berörda synpunkter, planlägga densamma.

Sälunda kan framhållas, bland annat, att en enhetlig ledning av de olika på skilda myndigheter nu splittrade byggnadsföretagen skapar större förutsättningar för en affärsmässigt ordnad materialupphandling, materialens ekonomiska utnyttjande, ett rationellt ordnande av för olika företag gemensamma transportfrågor och dylikt, allt åtgärder, som kunna verka till förbilligande av de särskilda företagen.

I den mån centraliseringen genomföres kunna vidare enhetliga bestämmelser rörande tekniska och juridiska frågor i full utsträckning komma till tillämpning vid statens husbyggnadsverksamhet. De byggande myndigheternas praxis i förevarande avseende — exempelvis i fråga om fordringar på inredning och detaljarbete, kontroll m. m. — är för närvarande i viss mån olika. Visserligen hava strävanden till enhetlighet härutinnan kommit till synes, men ett genomförande av full enhetlighet torde alltid komma att möta svårigheter så länge olika myndigheter skola bära ansvaret för byggnadsföretagen. En centralisering kan därför underlätta genomförandet av standardisering och övriga liknande åtgärder för åstadkommande av enhetlig sparsamhet vid byggnadsföretagens utförande.

Genom en till viss gräns genomförd centralisering kan även besparing vinnas i administrationskostnaderna för de särskilda företagen.

En utvidgning av byggnadsstyrelsens verksamhetsområde bör jämväl vara ägnad att hos detta verk samla mera omfattande och ingående fack-

kunskaper på husbyggnadsverksamhetens skilda områden och alltså öka verkets kompetens för sin uppgift. Det torde därför kunna sägas ligga i sakens natur, att, därest staten i byggnadsstyrelsen äger tillgång till ett för ifrågavarande byggnadsverksamhet särskilt avsett och fullt rustat organ, detta organ jämväl i regel bör omhändervha nämnda verksamhet och att alltså andra myndigheter, vilkas arbetsuppgifter falla på för byggnadsverksamheten främmande områden, endast där särskilda omständigheter föreligga själva böra ombestyras byggnader för verkens behov.

Å andra sidan har såsom skäl mot åtgärder i antydd riktning anförts, att sammanförandet av byggnadsverksamhet i allt för stor omfattning till en myndighet skulle kunna befaras medföra en tyngande organisation, så att den för arbetenas ändamålsenliga bedrivande erforderliga snabbheten och enhetliga ledningen äventyrades. Vidare har framhållits, bland annat, att uppförandet genom en utomstående myndighet av byggnader, vilkas beskaffenhet vore särskilt beroende av det speciella ändamål de hade att tjäna, skulle förhindra de för byggnadernas utnyttjande ansvariga myndigheterna att vid de förberedande åtgärderna och under byggnadstiden göra sin sakkunskap gällande i erforderlig grad.

Under utredningen i föreliggande ämne hava sakkunniga samrått med vederbörande inom fångvårdsstyrelsen, arméförvaltningens fortifikationsdepartement och medicinalstyrelsen.

Beträffande byggnader för fångvårdens behov har från fångvårdsstyrelsens sida framhållits, att vissa byggnadsarbeten lämpligen kunde utföras med anlitande av fångar såsom arbetskrafter och att jämväl i åtskilliga andra fall arbeten vid redan i bruk tagna anstalter måste anordnas med särskild hänsyn tagen till fångvårdstjänsten. I nu berörda fall borde enligt vederbörandes mening byggnadsarbetenas utförande ankomma på fångvårdsmyndigheterna. Beträffande åter fristående nybyggnadsföretag mötte från fångvårdsstyrelsens sida ej väsentliga hinder, att dessa utfördes genom byggnadsstyrelsen, därvid dock förutsattes att erforderligt samarbete mellan vederbörande myndigheter komme till stånd.

Däremot motsatte sig vederbörande inom såväl arméförvaltningens fortifikationsdepartement som medicinalstyrelsen bestämt en överflyttning till utomstående myndighet av den byggnadsverksamhet, som hittills ankommit på dessa verk, och åberopades därvid i huvudsak de skäl, som tidigare i sådant hänseende anförts.

I det föregående har utredning verkställt rörande omfattningen av statens byggnadsverksamhet genom de myndigheter, som här närmast äro i fråga, nämligen byggnadsstyrelsen, fångvårdsstyrelsen, arméförvaltningens fortifikationsdepartement, medicinalstyrelsen, pensionsstyrelsen, generalpoststyrelsen och telegrafstyrelsen. Denna utredning torde i viss mån kunna tjäna till ledning för bedömning av frågan, huruvida en utvidgning av byggnadsstyrelsens verksamhetsområde skulle kunna befaras medföra en överbelastning av verket med därav följande olägenheter.

Kostnaderna för av berörda myndigheter utförda byggnadsföretag hava i avrundade tal genomsnittligt per år utgjort under åren 1913—1917 3,850,000 kronor och under åren 1918—1923 9,960,000 kronor. Av sistnämnda belopp faller på byggnadsstyrelsens verksamhet i runt tal 4,700,000 kronor eller alltså cirka 50 %.

Till jämförelse må erinras, att den årliga genomsnittskostnaden för kasernbyggnadsnämndens verksamhet under tidsperioden 1918—1922 uppgått till i runt tal 7,570,000 kronor.

Den årliga genomsnittskostnaden för de företag, som planerats att genom ifrågakvarande verk komma till utförande under åren 1924—1928, har i det föregående approximativt uppskattats till 9,300,000 kronor, därav å byggnadsstyrelsens verksamhet beräknats belöpa cirka 5,600,000 kronor. Av förut anförda skäl måste emellertid de sålunda beräknade kostnaderna anses vara för höga. Utgår man från att allenast 75 % av de planerade företagen komma till utförande — en siffra som även den sannolikt är för hög — skulle under tidsperioden 1924—1928 den årliga byggnadsverksamheten för ifrågakvarande verk uppgå till i medeltal omkring 7,000,000 kronor. I sistnämnda belopp ingå även på sagda tid belöpande kostnader för vissa av de skilda myndigheterna redan påbörjade företag, vilka under alla förhållanden torde böra slutföras av respektive myndigheter.

Sakkunniga hava för sin del kommit till den uppfattningen, att den beräkneliga omfattningen av statens ifrågakvarande byggnadsverksamhet icke genom sin storlek i och för sig bör utgöra hinder för åtgärder i syfte att hos byggnadsstyrelsen koncentrera denna verksamhet.

Av betydelse för ifrågakvarande spörsmål är jämväl det ekonomiska resultatet av de olika myndigheternas byggnadsverksamhet; och hava sakkunniga i det föregående sökt samla material för en jämförelse i detta hänseende genom sammanställning av volymkostnaderna vid byggnadsföretag av relativt likartad beskaffenhet. Det måste emellertid framhållas, att enbart en dylik sammanställning icke kan läggas till grund för ett tillförlitligt bedömande av de olika myndigheternas sätt att handhava sina byggnadsföretag. Oavsett de allmänna prisfluktuationerna äro byggnadskostnaderna beroende av en mångfald faktorer, över vilka den byggnadsmyndigheten icke råder, exempelvis grundförhållanden, transportsvårigheter, olika orters prissförhållanden och dylikt. För en fullt rättvis jämförelse skulle därför erfordras att äga ingående kännedom om de särskilda byggnadsföretagen, vilket givetvis icke för sakkunniga varit möjligt.

Av de i sammanställningen ingående byggnadsföretagen utvisa i stort sett generalpoststyrelsens bostadsbyggen samt kasernbyggnadsnämndens arbeten de lägsta och jämnaste volymkostnaderna. Motsvarande siffror från övriga myndigheters verksamhet äro väsentligt växlande och i vissa fall påfallande höga.

Oavsett nu berörda förhållande torde det emellertid kunna sättas i fråga, huruvida byggnadsorganisationen hos vissa av ifrågakvarande myndigheter kan anses fullt tillfredsställande med hänsyn till omfattningen av myndigheternas byggnadsverksamhet. Angående byggnadsstyrelsen vilja sakkunniga i annat sammanhang närmare yttra sig. Beträffande övriga myndigheter är spörsmålet närmast aktuellt i fråga om medicinalstyrelsen, vars byggnadsverksamhet under den närmaste tiden kan näst byggnadsstyrelsens beräknas bliva den ojämförligt största. Kostnaden för medicinalstyrelsens byggnadsarbeten har i det föregående beräknats till i medeltal per år under tidsperioden 1918—1923 cirka 1,600,000 kronor och under femårsperioden 1924—1928 i runt tal 3,400,000 kronor. Sistnämnda belopp torde möjligen komma att väsentligt reduceras, men man lär dock hava anledning antaga, att byggnadsverksamheten under en närmare framtid icke kommer att understiga den nuvarande. Den ekonomiska ledningen av ifrågakvarande verksamhet utövas av medicinalstyrelsen med allenast ett byggnadstekniskt sakkunnigt biträde, den hos styrelsen anställda arkitekten, vilken jämväl i regel utarbetar erforderliga

förslag och ritningar samt dessutom förutsättes kunna utöva enskild praktik.

Den ovan nämnda organisationen synes — även om medicinalstyrelsen har tillgång till en så erkänt skicklig arkitekt som den nuvarande — dock vara svagt utbyggd i förhållande till byggnadsverksamhetens omfattning. Skall medicinalstyrelsen fortfarande bibehållas vid denna verksamhet, bör därför en förstärkning av styrelsens byggnadsorganisation komma till stånd. Sakkunniga vilja emellertid icke förorda en dylik utväg. I det följande kommer förslag att framläggas om vissa organisatoriska förändringar beträffande byggnadsstyrelsen, avseende en förstärkning av byggnadsbyrån. Vinner detta förslag beaktande av statsmakterna, torde övertägande skäl tala för, att byggnadsstyrelsen får övertaga utförandet av byggnadsföretag för medicinalstyrelsens räkning. — De invändningar, som av styrelsen framställts mot en dylik anordning, kunna av sakkunniga icke tillmätas avgörande betydelse. Med den ordning, som byggnadsstyrelsen för närvarande tillämpar och jämväl fortfarande i regel torde komma att tillämpa vid uppgörande av förslag och ritningar till byggnadsföretag, synes ett samarbete mellan vederbörande verk kunna utan allt för stora svårigheter ordnas så, att vederbörande fackmyndighet får erforderligt inflytande på utformningen av byggnaderna.

Under förutsättning att en förstärkning av byggnadsbyrån kommer till stånd, torde jämväl de riktlinjer för byggnadsstyrelsens verksamhet i förevarande avseende, som av statsmakterna godkändes i samband med 1917 års omorganisation, böra i full utsträckning tillämpas, och synes även lämpligt, att fångvårdsstyrelsens nybyggnadsverksamhet överflyttas till byggnadsstyrelsen.

Vad nu är sagt gäller emellertid endast nybyggnader samt större om- och tillbyggnader, under det beträffande mindre arbeten och löpande reparationsarbeten anledning till förändring i nu gällande ordning ej föreligger.

Även för större företag kunna emellertid i vissa fall hinder mot en överflyttning möta på grund av arten av myndigheternas speciella verksamhet. Så kan exempelvis vara fallet beträffande telegrafverkets radiostationer.

Frågan i vad mån en centralisering på antytt sätt till byggnadsstyrelsen bör ske, synes därför böra bliva beroende på Kungl. Maj:ts prövning, sedan den ifrågasatta förändringen av byggnadsstyrelsens organisation blivit genomförd. De byggnadsföretag, varom här är fråga, utföras så gott som undantagslöst allenast efter särskild befallning av Kungl. Maj:t, som sålunda har tillfälle att i varje särskilt fall avgöra, åt vilken myndighet byggnadsuppdraget bör lämnas.

Beträffande byggnadsföretag för riksdagens verks räkning torde motsvarande förfarande kunna tillämpas.

Vid prövning rörande vederbörande myndigheters byggnadskompetens, torde de av sakkunniga nu framförda synpunkterna böra vinna vederbörligt beaktande.

Frågan om organisatoriska förändringar inom byggnadsstyrelsen.

Behov av uppdelning av nuvarande byggnadsbyrån.

I det föregående har en närmare redogörelse lämnats för de uppgifter beträffande statens husbyggnadsväsende, som åligga byggnadsstyrelsen; och hava sakkunniga jämväl sökt utreda huru dessa uppgifter av styrelsen fullgjorts. Av denna utredning lär framgå, att styrelsens verksamhet i åtskilliga avseenden icke kommit att få den omfattning, som vid 1917 års omorganisation ansågs önskvärd och som jämväl i instruktionen förutsattes. Särskilt gäller detta i fråga om styrelsens ställning såsom den centrala myndigheten på husbyggnadsområdet.

En bidragande orsak till berörda förhållande ligger utan tvivel däri, att styrelsen icke till sitt förfogande haft medel för anställande av erforderliga biträdande arbetskrafter å byggnadsbyrån. Den främsta orsaken torde dock vara att söka i sistnämnda byrås i förhållande till dess organisation allt för omfattande uppgifter.

De ärenden rörande husbyggnadsverksamhet, som ankomma på byggnadsbyrån, kunna i stort sett uppdelas i två huvudgrupper. Den ena avser *utredning* av byggnadsfrågor och *granskning* av förslag till byggnadsföretag, den andra avser *utförande* av byggnadsföretag för statens räkning. Sakkunniga hava med stöd av den verkställda utredningen kommit till den uppfattningen, att dessa två huvuduppgifter, vilka föranlett byråns uppdelning i två avdelningar, utredningsavdelningen och byggnadsavdelningen, sinsemellan äro allt för olikartade och jämväl var för sig för omfattande för att byråns chef skulle kunna taga erforderlig del i och leda båda avdelningarnas arbete.

Beträffande *byggnadsavdelningens* verksamhet framträder olägenheten av den nuvarande splittringen av byråchefens arbetsuppgifter främst däri, att den centrala ekonomiska ledningen av styrelsens byggnadsföretag icke erhåller den fasthet och styrka, som torde böra förefinnas. Behovet av en stark central byggnadsledning kommer helt naturligt att göra sig mera gällande än för närvarande, därest, såsom sakkunniga under angivna förutsättningar velat förorda, området för styrelsens byggnadsverksamhet utvidgas och dess arbetssätt i viss omfattning omläggas till egen regi. Enligt sakkunnigas mening kräver därför arten och omfattningen av styrelsens byggnadsverksamhet, att styrelsens byggande avdelning organiseras såsom särskild byrå och ställes under en egen chef, vilken alltså odelat kan ägna sig åt denna gren av styrelsens arbetsuppgifter. — Därest en förstärkning i nu antydd riktning av styrelsens byggnadsorganisation kommer till stånd, bör styrelsen jämväl bliva i tillfälle att i större utsträckning än hittills fullfölja sina uppgifter i fråga om samlandet av kunskapsmaterial och utövande av upplysningsverksamhet beträffande husbyggnadsväsendet samt över huvud såsom ledande myndighet på detta område.

Vidkommande *utredningsavdelningen* må till en början återgivas följande av styrelsen lämnade uppgifter rörande antalet diarieförda ärenden, vilka under åren 1920—1923 varit föremål för utredningsavdelningens handläggning.

<i>Granskning av förslag till:</i>	1920	1921	1922	1923
nybyggnader	44	71	56	73
om-, till- eller påbyggnader.....	55	45	62	33
<i>Utredningar angående:</i>				
nybyggnader	10	12	8	5
om-, till- eller påbyggnader.....	4	8	9	4
anskaffande av lokaler	7	9	6	9
inköp eller försäljning av fastigheter	3	—	—	1
<i>Utlåtanden</i>	29	31	22	30
Summa	152	176	163	155

Dessa siffror äro emellertid icke fullt belysande för avdelningens arbetsbörda, då ett granskningsärende icke sällan avser ett flertal byggnadsföretag, exempelvis samtliga epidemisjukhus för ett landstingsområde. Även utredningsärendena äro ofta av synnerligen omfattande och tidsödande natur samt kunna, särskilt då fråga är om anskaffande av lokaler för statens behov, föranleda ingående förhandlingar med vederbörande myndigheter samt upprättandet av ett flertal skissförslag.

Av den verkställda utredningen framgår, att avdelningens utredande och granskande verksamhet omfattar icke blott statens husbyggnader utan också i stor utsträckning byggnadsföretag för menigheters räknning. Avdelningen har sålunda ett vidsträckt arbetsfält och följaktligen stora möjligheter att verka till förenkling och sparsamhet samt jämväl i övrigt till gagn inom det offentliga byggnadsväsendet. Det ligger uppenbarligen stor vikt på, att avdelningens arbete i sådant syfte bedrivs på ett energiskt och målmedvetet sätt. Enligt hittills tillämpad praxis har styrelsen i regel icke ansett sig böra mera ingående pröva, huruvida de av vederbörande fackmyndigheter uppgjorda byggnadsprogrammen äro vidlyftigare än som för tillgodosende av det föreliggande behovet krävs. I detta hänseende synes emellertid en principiell ändring böra ske. Ordalagen i styrelsens instruktion torde ej heller lägga hinder häremot. Under senare år hava vid flera tillfällen inom riksdagen framförts klagomål över att såväl statens som kommuners och menigheters byggnadsföretag fördyrats på grund av allt för stora krav på utrymmen och hög standard i övrigt. Huruvida dessa klagomål varit berättigade kan ej i detta sammanhang bedömas. Av naturliga skäl måste emellertid från de myndigheters eller institutioners sida, vilka skola utnyttja planerade byggnadsföretag, en viss tendens göra sig gällande att framställa väl långt gående anspråk på utrymmen. För att få en motvikt mot dylika strävanden och även med hänsyn till byggnadsstyrelsens allmänna uppgifter torde det böra åligga styrelsen att vid utredning av byggnadsfrågor och granskning av förslag till husbyggnadsföretag ingå i en noggrann prövning rörande utrymmesbehovet och byggnadens standard i övrigt.

Den nu ifrågasatta fördjupningen av styrelsens arbete torde komma att ställa icke oväsenligt ökade krav på utredningsavdelningens arbetskrafter, icke minst på dess chef. På dennes kompetens och auktoritet torde det i många fall komma att bero, särskilt då det gäller att vid förhandlingar med likställda myndigheter verka för sparsamhet i fråga om utrymme och dylikt, huruvida styrelsens strävanden skola kunna genomföras. Med hänsyn till nu berörda förhållande och till betydelsen av avdelningens

arbetsuppgifter torde det vara fullt motiverat att densamma erhåller en starkare organisation än hittills och liksom byggnadsavdelningen ställas under en egen chef.

På grund av det anförda anse sig sakkunniga böra föreslå, att den nuvarande byggnadsbyrån uppdelas så, att dess båda avdelningar var för sig komma att bilda en ny byrå under egen chef. De nya byråerna torde lämpligen kunna benämnas utredningsbyrån och byggnadsbyrån.

I detta sammahang vilja sakkunniga framhålla angelägenheten av att den nya utredningsbyrån sättes i tillfälle att fullfölja arbetet med den s. k. byggnadsstatistiken. Det bör emellertid beaktas, att detta arbete, sådant det i instruktionen angives och jämväl i tillämpningen utförts, icke är statistik i egentlig mening. Vad som här avses är styrelsens åliggande att införskaffa och ordna sådana uppgifter rörande statens tomter, byggnader och lokalbehov, som äro av grundläggande betydelse för att styrelsen skall få erforderligt underlag för sin planläggande och utredande verksamhet samt nödig överblick över statens husbyggnadsväsende.

De nya byråernas uppgifter.

Enligt sakkunnigas förslag skulle de ifrågasatta nya byråerna övertaga de uppgifter, som ankomma på motsvarande avdelningar inom nuvarande byggnadsbyrån. I enlighet härmed skulle de ärenden, som tillhöra sistnämnda byrå, fördelas mellan de nya byråerna sålunda:

Den nya utredningsbyrån:

- 1) utredningar om plan och ordningsföljd, varefter nybyggnader av hus för statens räkning böra företagas;
- 2) utredningar m. m. rörande anskaffande av lokaler för statsverkets räkning;
- 3) upprättandet av förslag och ritningar samt därmed sammanhängande utredningar rörande byggnadsföretag, vilka skola utföras genom styrelsens försorg;
- 4) tillhandagående i vissa fall åt offentliga myndigheter och menigheter med förslagsritningar;
- 5) granskning, eventuellt omarbetning av sådana ritnings- och kostnadsförslag, som icke utarbetats inom styrelsen men, enligt meddelade bestämmelser, skola av styrelsen granskas;
- 6) upprättande av normaltyper för särskilda slag av husbyggnader;
- 7) införskaffande och ordnande av de för styrelsens planläggande och utredande verksamhet erforderliga uppgifter rörande statens tomter, byggnader och lokalbehov;
- 8) utlåtanden i frågor, berörande byråns verksamhet.

Den nya byggnadsbyrån:

- 1) utförande av byggnadsföretag för statens räkning;
- 2) verkställande av utredningar rörande grundläggningsförhållanden, byggnadskonstruktioner, ledningar och kostnadsberäkningar;
- 3) upprättande av förslag till allmänna bestämmelser i fråga om organisering av statens husbyggnadsföretag samt rörande avtal, arbetsbeskrivningar m. m. vid sådana företag;
- 4) undersökningar och provningar av byggnadsmaterialier, ordnande av typsamling av förekommande sådana materialier samt insamlande och bearbetande av kunskapsmaterial i övrigt på husbyggnadsväsendets område ävensom utarbetandet av de publikationer, som därav kunna föranledas;

5) viss tillsyn i fråga om byggnadsföretag för statens räkning, utförda genom andra myndigheters försorg;

6) utlåtanden i frågor, berörande byråns verksamhet.

Den ovan föreslagna fördelningen av arbetsuppgifter mellan de ifrågasatta nya byråerna avse ärenden, vars handläggning hittills ankommit på byggnadsbyrån. Härutöver vilja sakkunniga emellertid förorda, att ärenden rörande förhyrningar av lokaler för statens behov, vilka nu handläggas å intendentsbyrån, överflyttas till den nya utredningsbyrån. Då sistnämnda byrå har att verkställa utredningar om statens lokalbehov och avgiva förslag om dess tillgodoseende, torde det ligga närmast till hands att även ifrågavarande hyresärenden där handläggas.

Utredningsbyrån.

De uppgifter, som äro avsedda för den föreslagna nya utredningsbyrån, komma att på dess chef ställa höga anspråk i olika avseenden. Han bör således, jämte gott konstnärligt omdöme, äga utpräglad sinne för praktiska och ekonomiska frågor samt mångsidig erfarenhet på husbyggnadsområdet. Av vikt är jämväl, att han äger förmåga att leda utredningar samt föra erforderliga förhandlingar med andra myndigheter och institutioner, vilka förhandlingar, särskilt då det gäller förslag i fråga om tillgodoseende av statens lokalbehov, kunna ställa stora krav på chefs auktoritet.

Det formella kompetenskravet för denne byråchef torde böra vara det samma som för de nuvarande byggnadsråden.

I avlöningshänseende bör utredningsbyråns chef likställas med styrelsens ordinarie byråchefer. Hans tjänstetitel torde lämpligen böra bliva byggnadsråd.

Byråns
chef.

Beträffande för byrån behöflig personal i övrigt kan erinras, att å utredningsavdelningen nu äro placerade dels en ordinarie intendent, dels ock en biträdande arkitekt samt ett extra-ordinarie kvinnligt kanslibitråde. Denna personal är jämväl behöflig för den nya utredningsbyrån. Därjämte torde en förstärkning av dess arbetskrafter vara nödvändig, därest, såsom byråns uppgifter kräva, densamma skall kunna återupptaga och fullfölja arbetet med införskaffande och ordnande av erforderliga uppgifter rörande statens fastigheter och lokalbehov (den s. k. byggnadsstatistiken). Före den 1 juli 1923 voro å utredningsavdelningen för ifrågavarande arbetsuppgift anställda dels en arkitekt (statistikern), vilken i avlöningshänseende var likställd med assistenterna å byggnadsavdelningen, dels en biträdande ingenjör, dels ock ett extra kvinnligt biträde. Sistnämnda biträde anlätades dock även för andra å avdelningen förekommande göromål. Då intendenten och den biträdande arkitekten kunna beräknas bliva fullt upptagna av sina hittillsvarande uppgifter, torde utredningsbyråns nyssnämnda personal av ifrågavarande anledning böra förstärkas med dels en befattningshavare, motsvarande den förutvarande statistikern, och dels en biträdande ingenjör.

Övrig per-
sonal.

I byggnadsstyrelsens instruktion föreskrives, att statistikern, för vilken såsom förut nämnts ett särskilt arvode fanns upptaget i styrelsens stat för åren 1918—1921, skall hava vana vid handhavandet och bearbetandet av statistiskt material samt kännedom om byggnadsförhållanden. Det arbete, varom nu är fråga, är emellertid, såsom sakkunniga tidigare framhållit, icke statistik i egentlig mening, varför det formella kravet på statistisk

utbildning icke torde behöva vidhållas för den befattningshavare, som skall motsvara den förutvarande statistikern. Med hänsyn till arbetets art och omfattning lär emellertid någon lägre löneställning för honom icke kunna ifrågasättas, utan torde han böra likställas med assistenterna. Med hänsyn härtill och då benämningen statistiker är i viss mån missvisande, synes jämväl ifrågavarande befattningshavare kunna benämnas assistent.

Sakkunniga hava ovan uttalat sig för en överflyttning till utredningsbyrån av ärenden rörande förhyrningar för statens behov. För handläggning av dylika ärenden samt ärenden rörande statens centrala möbelförråd, vilka nu ankomma på intendentsbyrån, finnas där placerade en befattningshavare med löneställning motsvarande biträdande ingenjör samt ett biträde åt denne med ett årligt arvode av 3,200 kronor. Därest sakkunnigas förslag i denna del vinner beaktande, torde en överflyttning av personal från intendentsbyrån till utredningsbyrån bli nödvändig. Av denna anledning kan det jämväl vara lämpligt, att sistnämnda byrå övertager ärenden rörande statens centrala möbelförråd.

Då den nu ifrågasatta personalöverflyttningen icke inverkar på byggnadsstyrelsens anslag i dess helhet, har hänsyn till densamma icke tagits i den följande kostnadsberäkningen.

I detta sammanhang vilja sakkunniga omnämna, att fångvårdsstyrelsen under hand framhållit de fördelar för statsverket, som stode att vinna, därest anskaffningar och reparationer för möbelförrådets räkning finge ombesörjas av styrelsen med anlåtande av fångar som arbetskrafter. Sakkunniga, som finna ett samarbete i detta hänseende mellan de båda verken kunna bli till gagn, förutsätta att byggnadsstyrelsen upptager denna fråga till närmare övervägande.

I enlighet med vad sålunda föreslagits skulle personaluppsättningen på utredningsbyrån — fränsett de befattningshavare, som kunna behöva överföras från intendentsbyrån för handläggning av hyresärenden och frågor rörande statens centrala möbelförråd — bli följande:

ordinarie befattningar:

1 byggnadsråd,

1 intendent,

icke-ordinarie befattningar:

1 assistent,

1 biträdande arkitekt,

1 » ingenjör,

1 kvinnligt kanslibiträde.

Kostnaden för avlöningar till å utredningsavdelningen nu anställd icke-ordinarie personal uppgår för innevarande budgetår — dyrtidstillägg obereknade — till 8,208 kronor. En utökning av denna personal på sätt sakkunniga föreslagit med en assistent och en biträdande ingenjör föranleder en årlig kostnadsökning av i runt tal 10,600 kronor, därest man räknar med de för vederbörande befattningar fastställda begynnelselöner.

Byggnadsbyrån.

Byråns
chef.

Vid behandlingen av frågan om sättet för utförandet av byggnadsstyrelsens byggnadsarbeten har framhållits, att byggnadsbyrån bör vara så rustad, att den kan sakkunnigt bedöma, vilken form för byggnadsföretagens utförande, som i varje särskilt fall är ur ekonomisk synpunkt mest fördelaktig, samt att den har möjlighet att organisera och leda arbeten

jämväl i egen regi. Vidare har ock betonats behovet av en till styrelsen förlagd stark central ekonomisk ledning av byggnadsföretagen. I vad mån dessa och övriga krav, som måste ställas på byggnadsbyrån, komma att bliva tillgodosedda, torde i främsta rummet bliva beroende på lämpligheten och dugligheten hos byråns chef. Han bör därför vara en praktiskt skolad arbetsledare med ingående teknisk och ekonomisk erfarenhet av husbyggnadsverksamhet samt kompetent att leda byggnadsföretag såväl med tillämpning av entreprenadsystem som ock i egen regi. Han bör äga förmåga att med öppen blick för ekonomiska realiteter planlägga entreprenader samt underhandla med entreprenörer och leverantörer, bedöma förmanligaste sättet för materialanskaffning, underhandla med arbetareorganisationer, ordna transportfrågor, välja arbetsledning vid arbetsplatserna och dylikt.

Fordringarna på formell kompetens för byggnadsbyråns chef böra uppställas så, att tillräcklig frihet vinnes att välja den för befattningen bäst lämpade. I detta hänseende torde böra föreskrivas, att byggnadsbyråns chef skall hava förvärvat grundliga insikter samt framstående praktisk skicklighet i utövande och ledande av husbyggnadsverksamhet.

Beträffande löneställningen för byråns chef må erinras, att vid 1921 års riksdag, i samband med då föreliggande förslag till lönereglering för, bland annat, byggnadsstyrelsen, motionsvis yrkande framkommit om en annan tjänsteställning för chefen för nuvarande byggnadsbyrån än för övriga byggnadsråd. I de inledningsvis omnämnda, av herr Lindman m. fl. vid sagda riksdag väckta motionerna framhölls sålunda, att en ändring vore av nöden i den utav Kungl. Maj:t då föreslagna placeringen av samtliga byggnadsråd i 20:e lönegraden. Utan att vilja underskatta de övriga byggnadsrådens var för sig viktiga uppgifter funno motionärerna dock en jämförelse giva vid handen, att en särskilt maktpåliggande arbetsbörda påvilade byggnadsbyråns chef. Det föreläge enligt motionärernas mening starka skäl att för en befattning av så krävande teknisk-ekonomisk och organisatorisk natur tillämpa den i likartade fall alltmer vanliga utvägen med förordnande på viss tid. Som skäligt arvode föreslog motionärerna det för distriktschef vid statens järnvägar då nyligen bestämda eller 16,000 kronor per år.

Motionärernas yrkande vann ej riksdagens bifall. Behovet av den ifrågasatta åtgärden blev emellertid ej föremål för närmare prövning, då det ansågs att en sådan borde ske i samband med en eventuell utredning rörande behovet av organisatoriska förändringar inom byggnadsstyrelsen.

Med stöd av den numera i berörda hänseende verkställda utredningen hava sakkunniga för egen del kommit till den uppfattningen, att de skäl, som föranlett att vissa högre befattningar vid de affärsdrivande verken tillsättas med förordnande på viss tid, jämväl i stort sett kunna åberopas för att tillämpa detta system på ifrågavarande befattning. En sådan anordning synes jämväl motiverad av omfattningen av den byggnadsverksamhet, för vilken byggnadsbyråns chef har att ansvara. Sakkunniga vilja därför förorda berörda anställningsform för byggnadsbyråns chef, därvid tiden för förordnandet torde böra bestämmas till högst sex år.

Beträffande storleken av det årliga arvudet hava sakkunniga, efter en jämförelse med arvodesbeloppen för befattningshavare i motsvarande ställning vid de affärsdrivande verken, ansett sig böra stanna vid ett belopp av 15,000 kronor. Därvid förutsättes, att byggnadsbyråns chef blir pensionsberättigad i samma utsträckning, som i allmänhet gäller be-

träffande befattningar, tillsatta genom förordnande på viss tid. Med hänsyn till det föreslagna arvodesbeloppets storlek skulle pensionsunderlaget för befattningen bliva 7,000 kronor.

Byggnadsbyråns chef torde lämpligen erhålla benämningen *byggnadschef*. I förhållande till generaldirektören synes han böra givas enahanda ställning, som enligt instruktionen tillkommer övriga byråchefer.

Övrig personal.

Behovet av biträdande arbetskrafter på byggnadsbyrån kan komma att bliva rätt växlande under olika tider, beroende dels på en ökning eller minskning av byggnadsverksamheten, dels ock i viss mån på det arbets sätt, som tillämpas vid de olika företagen. Byrån bör därför givas sådan organisation, att dess personal kan smidigt anpassas efter föreliggande behov, vadan möjlighet till viss rörlighet och omsättning bland personalen är önskvärd. Det synes därför i regel icke lämpligt att binda ifrågasvarande personal genom ordinarie anställning. De två ordinarie befattningar, som finnas å nuvarande byggnadsavdelningen, en intendent och ett kvinnligt kontorsbiträde, böra emellertid överföras till den nya byrån och bibehållas tills vidare, i varje fall så länge de nuvarande befattningshavarna kvarstå i samma tjänster å byggnadsbyrån.

För vinnande av ökad möjlighet att avpassa personalstyrkan efter det föreliggande behovet vilja sakkunniga därjämte föreslå, att kostnaden för avlöningar till byråns icke-ordinarie personal direkt påföres byggnadsanslagen i stället för att såsom nu är fallet bestridas från byggnadsstyrelsens anslag. En eventuellt behövlig förstärkning av dessa arbetskrafter kan då snabbt genomföras utan en motsvarande ökning av nyssnämnda anslag, vilket i varje särskilt fall skulle nödvändiggöra en framställning till riksdagen. Det torde emellertid böra ankomma på Kungl. Maj:t att årligen fastställa stat för ifrågasvarande personal ävensom bestämma, i vad mån de olika företagen skola bidra till kostnaden för densamma.

Ur principiell synpunkt vore det måhända riktigast att låta byggnadsföretagen bära hela kostnaden för den centrala byggnadsorganisationen. Sakkunniga hava emellertid funnit det lämpligt att begränsa förslaget på angivet sätt och förutsätta alltså, att avlöningarna till nyssnämnda ordinarie befattningshavare liksom till byggnadschefen skola utgå från byggnadsstyrelsens ordinarie löneanslag. Även byråns expensutgifter torde i regel av lämplighetsskäl böra bestridas på sätt sker beträffande dylika utgifter för styrelsen i övrigt. En sådan begränsning kan jämväl vara berättigad av den anledning, att byggnadsbyrån torde komma att få utföra åtskilliga utredningar för andra byråers räkning och jämväl arbete i övrigt, som ej direkt är att hänföra till byggnadsföretagen.

Nu berörda förslag förutsätter, att byggnadsanslagen beräknas att bära på respektive företag belöpande andel av kostnaden för byggnadsbyråns icke-ordinarie personal. Då så hittills ej varit fallet kan förslaget icke omedelbart genomföras, utan erfordras en övergångsanordning, som i det följande kommer att beröras.

På byggnadsavdelningen finnas nu — förutom nyssnämnda ordinarie befattningar — två assistenter, två biträdande ingenjörer, ett manligt kontorsbiträde, en bokhållare samt ett kvinnligt kontorsbiträde.

Därest styrelsens byggnadsverksamhet blir av den art och får den omfattning, sakkunniga tänkt sig, synes en förstärkning av nyssnämnda personal böra ske; och vilja sakkunniga därom framhålla följande:

För att biträda byggnadschefen med mera kvalificerade uppgifter torde

erfordras två befattningshavare med högre teknisk utbildning, arkitekter eller ingenjörer. Av dessa bör den ena närmast chefen svara för byråns arbete samt i hans frånvaro fungera såsom ställföreträdare. Den andre erfordras för granskning och beräkning av byggnadskonstruktioner och bör alltså vara speciellt sakkunnig på detta område. Då för närvarande å byggnadsavdelningen allenast finnes en befattningshavare med högre teknisk utbildning, den ordinarie intendenten, skulle alltså ytterligare en befattningshavare med dylik utbildning behöva anställas. För att kunna förvärva en för ifrågakvarande uppgift fullt kvalificerad arbetskraft, lär man därvid nödgas räkna med samma lönebelopp som för ordinarie intendent.

Byggnadsstyrelsen har hittills, såsom av utredningen framgår, städe anlitat enskilt praktiserande specialister för utredningar och förslag rörande värme- och sanitärtekniska samt elektriska anläggningar ävensom för granskning av dylika förslag och kontroll å anläggningarnas utförande. Dylika anläggningar ingå emellertid numera normalt i varje husbyggnad och utgöra en så viktig detalj av byggnadsföretagen, att även sakkunskapen på detta område synes böra vara representerad inom styrelsen. Å byggnadsbyrån böra därför finnas anställda specialister, vilka kunna biträda vid utredningar och granskningar samt kontroll å utförande av anläggningar av ifrågakvarande slag. Dessa befattningshavare kunna utnyttjas icke blott för byggnadsbyrån utan jämväl för andra byråers behov. De främsta fördelarna med denna anordning äro, att förutsättningar vinnas för enhetlighet vid såväl granskning och utredning som kontroll.

Sakkunniga hava icke förutsatt, att styrelsen beträffande utarbetandet av förslag till nya anläggningar av berörda art i regel skulle frångå det hittills tillämpade systemet att anlita utomstående experter. I den mån så lämpligen kan ske, böra dock de ifrågasatta nya befattningshavarna anlitas även för dylika uppgifter.

Det torde kunna antagas, att den föreslagna specialisten för värme- och sanitärtekniska anläggningar får full sysselsättning inom styrelsen, under det man för elektrikern synes kunna räkna med endast halv tjänstgöringstid. I den följande kostnadsberäkningen har det årliga arvodet till specialisten för värme- och sanitärtekniska anläggningar upptagits med 9,000 kronor samt för elektrikern med hälften av detta belopp eller 4,500 kronor. Inom byggnadsstyrelsen verkställda utredningar giva vid handen, att anställandet av dessa specialister icke skulle medföra någon total kostnadsökning för statsverket, då de föreslagna arvoden i varje fall icke överstiga nu till utomstående experter utgående ersättningar för sådana arbeten, som hädanefter skulle utföras inom styrelsen. Snarare synes man kunna beräkna viss besparing.

Utöver de nya icke-ordinarie befattningar, som sålunda föreslagits, torde den nya byggnadsbyrån få behov av icke-ordinarie personal i ungefärligen samma utsträckning som den nuvarande byggnadsavdelningen. Dock torde, därest berörda förstärkning kommer till stånd, någon minskning av de nuvarande befattningarnas antal kunna ske. I det följande har i detta hänseende räknats med en manlig kontorsskrivarebefattning.

Av den utredning, som i det föregående återfinnes rörande kostnaden vid olika verk för utredningar, förslag och ritningsarbete för egentliga byggnadsarbeten, framgår, att arkitektarvoden vid institutioner utan eget ritkontor ställa sig procentuellt högre än kostnaden för ritkontor vid

institutioner, som äro försedda med sådana, nämligen arméförvaltningens fortifikationsdepartement och kasernbyggnadsnämnden. Det kunde med hänsyn härtill ifrågasättas, att man jämväl för byggnadsstyrelsens del borde övergå till sistnämnda system. Sakkunniga hava emellertid funnit betydande olägenheter förbundna med en dylik anordning, när det gäller en så skiftande verksamhet som byggnadsstyrelsens; och hava därför i varje fall icke ansett sig kunna förorda upprättandet av ett permanent ritkontor hos styrelsen. Därest det emellertid för visst fall skulle finnas lämpligt att styrelsen direkt anställer personal för utförande av förslag och ritningar för byggnadsföretag, torde hinder däremot icke möta, under förutsättning att härav föranledda kostnader kunna direkt påföras vederbörande byggnadsanslag.

Avlöningarna till den icke-ordinarie personalen på byggnadsavdelningen uppgå för innevarande budgetår till sammanlagt 34,542 kronor. Ett genomförande av sakkunnigas förslag skulle vad den nya byggnadsbyrån beträffar medföra en ökad kostnad för icke-ordinarie personal av i runt tal 19,200 kronor.

Kostnaden för genomförande av sakkunnigas förslag.

Sakkunniga förutsätta, att de föreslagna förändringarna av styrelsens organisation skola genomföras från och med ingången av nästa budgetår.

Kostnaderna för den nuvarande byggnadsbyråns personal för innevarande budgetår uppgår — om man räknar med en byråchefslön enligt näst högsta löneklassen — till i runt tal 76,200 kronor. Personalkostnaden för de föreslagna nya byråerna kan med angiven personaluppsättning beräknas till sammanlagt omkring 121,000 kronor, därvid dock hänsyn icke tagits till eventuella ålderstillägg samt de löneförhöjningar, som kunna föranledas av en blivande lönereglering för kvinnliga befattningshavare.

Denna ökning, 44,800 kronor, redovisas sålunda:

avlöning till byggnadschef.....	kronor	15,000: —
förstärkning av icke-ordinarie personal å utredningsbyrån	»	10,600: —
» » » » » byggnadsbyrån	»	19,200: —
	eller sammanlagt kronor	44,800: —.

Förslaget förutsätter alltså en ökning av anslaget till avlöningar åt ordinarie tjänstemän med 15,000 kronor. Däremot skulle en minskning av anslagen till icke-ordinarie personal kunna ske, därest man redan från och med ingången av nästa budgetår kunde, på sätt sakkunniga ifrågasatt, påföra byggnadsanslagen avlöningskostnaden för den icke-ordinarie personalen å den nya byggnadsbyrån. Denna minskning skulle motsvara skillnaden mellan å ena sidan nuvarande avlöningar till icke-ordinarie personal å byggnadsavdelningen, 34,542 kronor, samt å andra sidan den beräknade ökningen av utredningsavdelningens personal, 10,600 kronor, eller alltså i runt tal 24,000 kronor.

Emellertid torde sakkunnigas förslag i denna del icke i full utsträckning kunna genomföras redan från och med den 1 juli 1925. Från byggnadsstyrelsen i december 1924 infortrade uppgifter utvisa, att anslagen för pågående byggnadsföretag icke kunna täcka de ökade kostnader, som skulle uppkomma, därest företagen belastades med på dem fallande andelar av kostnaderna för byggnadsbyråns icke-ordinarie personal. Någon förändring i förevarande avseende beträffande dessa företag kan därför lämp-

ligen icke ske, utan torde den ifrågasatta anordningen böra genomföras först beträffande nya byggnadsföretag. Man torde ock kunna antaga, att redan inom den närmaste tiden nybyggnader komma att igångsättas i sådan utsträckning, att åtminstone någon del av ifrågavarande personalkostnader kan dem påföras. Sålunda kan erinras, att Kungl. Maj:t den 31 december 1924 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att gå i författning om utförande av nybyggnad för dubbelseminariet i Linköping.

Då sakkunniga emellertid icke äro i tillfälle att med säkerhet bedöma storleken av de medel, som under budgetåret 1925—1926 på nu angivet sätt kunna komma att stå till förfogande, och för att under alla omständigheter säkerställa den nya byggnadsbyråns personalbehov, vilja sakkunniga föreslå, att vid bestämmandet av anslagen till byggnadsstyrelsen för sagda budgetår för sistnämnda byrås icke-ordinarie personal beräknas ett belopp, motsvarande kostnaden för den nuvarande icke-ordinarie personalen i byggnadsavdelningen eller alltså i runt tal 35,000 kronor. I den mån detta belopp icke behöver tagas i anspråk för den nya byggnadsbyråns räkning, bör detsamma få användas för tillgodoseende av utredningsbyråns ökade personalbehov. Allenast under denna förutsättning hava sakkunniga ansett sig kunna underlåta att föreslå någon särskild anslagsökning med hänsyn till den av sakkunniga ifrågasatta förstärkningen av sistnämnda byrås personal, motsvarande en kostnad av i runt tal 10,600 kronor.

Sakkunnigas hemställan.

Under åberopande av vad sålunda anförts föreslå sakkunniga:
att kasernbyggnadsnämnden upplöses, sedan dess ännu pågående verksamhet hunnit avvecklas, eller från och med den 1 juli 1925;

att inom byggnadsstyrelsen nuvarande byggnadsbyrå från och med den 1 juli 1925 uppdelas i två särskilda byråer, en utredningsbyrå och en byggnadsbyrå;

att å de föreslagna nya byråerna skola huvudsakligen handläggas följande på byggnadsstyrelsen ankommande ärenden;

å *utredningsbyrån*: utredning av byggnadsfrågor samt handhavandet av därtill hörande arkiv, granskning av förslag till byggnadsföretag, förhyrning av lokaler för statsverkets räkning och förvaltning av statens centrala möbelförråd;

å *byggnadsbyrån*: ekonomiska och konstruktiva utredningar, organisation eller utförande av byggnadsföretag för statens räkning samt utövandet av upplysningsverksamhet å husbyggnadsområdet;

att vid handläggning av dessa ärenden de av sakkunniga förordade riktlinjer i fråga om utredning av byggnadsfrågor och granskning av förslag till byggnader samt i fråga om sättet för utförande av byggnadsföretag komma till tillämpning;

att utredningsbyrån ställes under ledning av ett ordinarie byggnadsråd samt byggnadsbyrån under en byggnadschef, tillsatt genom förordnande på högst sex år, mot ett årligt arvode av 15,000 kronor;

att byråernas personaluppsättning i övrigt bestämmes på sätt sakkunniga föreslagit;

att kostnaden för avlöningar till icke-ordinarie personal å byggnadsbyrån, i den mån så kan ske, direkt påføres vederbörande byggnadsanslag, börande det ankomma på Kungl. Maj:t att fastställa stat för nämnda personal, ävensom att bestämma den andel av ifrågavarande kostnad, som skall påföras respektive företag;

att det å byggnadsstyrelsens stat uppförda förslagsanslaget till avlöningar till ordinarie tjänstemän höjes med 15,000 kronor, motsvarande det föreslagna arvodet till byggnadschefen; samt

att vid bestämmande av anslagen för budgetåret 1925—1926 till avlöningar åt icke-ordinarie befattningshavare i byggnadsstyrelsen för ifrågavarande två byråer gemensamt beräknas ett belopp, motsvarande avlöningarna till den nuvarande byggnadsbyråns icke-ordinarie personal.

Därjämte hemställa sakkunniga, att därest de nu ifrågasatta organisatoriska förändringarna inom byggnadsstyrelsen komma till stånd, Kungl. Maj:t måtte, med beaktande av de av sakkunniga anförda synpunkterna, taga under omprövning, i vad mån en centralisering av statens husbyggnadsverksamhet till byggnadsstyrelsen bör ske.

Stockholm den 23 januari 1925.

CARL EKMAN.

I. GUST. CLASON.

IVAR TENGBOM.

ERNST LINDH.

Torsten Löfgren.

*Bilaga 1.***Sammanställning****av inhämtade upplysningar rörande ledningen av statlig eller kommunal husbyggnadsverksamhet i vissa främmande länder.**

Med tillstånd av chefen för kommunikationsdepartementet hava byggnadsstyrelsesakkunniga genom en delegation, bestående av ledamöterna f. d. byggnadsrådet I. G. Clason och majoren E. Lindh jämte sekreteraren, kanslirådet T. E. Löfgren vid besök i Köpenhamn under hösten 1923 inhämtat uppgifter rörande den husbyggnadsverksamhet, som utövas av danska staten samt Köpenhamns kommun. Vidare har biträdande arkitekten hos byggnadsstyrelsen, Å. Tengelin, vilken, med bidrag från den Rothsteinska stipendiefonden, företagit en studieresa inom olika europeiska länder för att studera statlig byggnadsstatistik och fastighetsregistrering m. m., lämnat de sakkunniga vissa uppgifter rörande ledningen av den statliga husbyggnadsverksamheten i de länder, vilka han i studiesyfte besökt.

Beträffande vad sålunda inhämtats lämnas i det följande en kortfattad redogörelse.

Danska staten.

De statliga byggnaderna i Danmark sortera under skilda ministerier allt efter byggnadernas användning. Danmark.

Sålunda höra exempelvis till inrikesministeriet de kungliga slotten och ämbetsverken, till justitieministeriet rättsbyggnader och fängelser, till ministeriet för offentliga arbeten post-, telegraf- och järnvägsbyggnader, till försvarsministeriet arméns byggnader m. m.

Varje ministerium handlägger frågor om underhåll av de under det samma stående byggnader samt ärenden rörande nybyggnader för dess räkning. Centrala ämbetsverk förefinnas i Danmark i ett synnerligen begränsat antal, varför ett flertal områden, vilka i Sverige tillhöra ett centralt ämbetsverks verksamhet, direkt falla under ministerierna. Något ämbetsverk motsvarande den svenska byggnadsstyrelsen finnes icke.

För den civila underhålls- och nybyggnadsverksamheten disponera de olika ministerierna i regel de under inrikesministeriet stående kungl. byggnadsinspektörerna, vilka äro akademiskt utbildade arkitekter. Undantag härifrån utgöra statens järnvägar, vilka äga särskilt ritkontor och arkitekt. Vissa större byggnadsföretag hava jämväl överlämnats till utomstående arkitekter.

För försvarsväsendet finnes särskild organisation för underhåll och nybyggnader.

De under inrikesministeriet stående byggnadsinspektörerna äro för närvarande till antalet sex, därav fem äro »konstituerade» och en »fungerande». Varje inspektör förestår ett av de sex inspektörsdistrikt, vari landet nu är indelat. Inspektörerna, vilka ej äro ordinarie tjänstemän, äga tillstånd att utöva enskild verksamhet i obehindrad utsträckning. Deras

arvode fastställes för varje särskilt år genom anslag av riksdagen. Inspektörerna äro ej pensionsberättigade. Genom inrikesministeriet brukar dock understöd beredas avgången inspektör eller änka efter sådan.

Nästlidet budgetår utgjorde det årliga arvodet till de konstituerade inspektörerna 6,000 kronor jämte 20 % dyrtidstillägg. Den fungerande uppbar ett arvode av 3,000 kronor jämte samma tillägg.

Utöver nyssnämnda arvode hava inspektörerna tillagts vissa belopp för bestridande av de med deras arbete förenade utgifter. Dessa bidrag, vilka äro avsedda dels för de av inspektörerna anställda kontrollanterna och dels för inspektörens ritkontorskostnader («konduktör- och kontorhold»), bestämmas med hänsyn till storleken av varje inspektörs tjänsteområde. För finansåret 1922—1923 växlade bidragen till kontrollanter mellan 5,000 och 10,000 kronor och till kontorskostnader mellan 1,000 och 3,000 kronor. Inspektörerna, vilka ej äro redovisningsskyldiga för användningen av nu berörda bidrag, anställa själva erforderliga biträden och bestämma deras avlöningar.

Inspektörerna äro berättigade till ersättning för resor i tjänsten enligt de för statens tjänstemän gällande grunder.

Vidare äro inspektörerna, på sätt nedan närmare beröres, berättigade till särskild ersättning för av dem ledda större reparationsarbeten samt om- och tillbyggnadsarbeten (hovedistandsættelse) och nybyggnader.

För finansåret 1 april 1922—31 mars 1923 hava statens fasta utgifter för byggnadsinspektörerna varit följande:

Arvodet till byggnadsinspektörerna	kronor	39,600: —
Bidrag till kontrollanter	»	44,000: —
» » ritkontorskostnader	»	13,500: —
	Summa kronor	97,100: —
vartill komma dagtraktamenten och resekostnader, som utgjort	»	26,081: —
	Summa kronor	123,181: —.

Byggnadsinspektörerna åligger att, var och en inom sitt distrikt, *öva tillsyn över de staten tillhöriga byggnader*, som icke äro ställda under särskild förvaltning (statens järnvägars och militära byggnader). Inspektören har att i sådant hänseende förrätta årliga syner och till vederbörande ministerium inlämna förslag till erforderliga underhålls- och reparationsarbeten jämte kostnadsberäkningar. Sedan ministeriet hos riksdagen utverkat medel till dessa arbeten, ankommer det på inspektören att ombesörja verkställigheten av de beslutade åtgärderna.

Medel till de normalt återkommande underhålls- och reparationsarbetena upptagas i riksstaten. Finnes det nödigt att igångsätta brådskande underhålls- eller reparationsarbete, vartill medel i nämnda ordning ej beviljats, inhämtar i regel vederbörande ministerium medgivande härtill från det mellan riksdagarna fungerande »finansudvalget». Utgift, som av detta utskott blivit godkänd, upptages sedermera i tilläggsbeviljning.

Beträffande vanliga underhållsarbeten inhämtas anbud i regel allenast från en eller ett par hantverksmästare, som pläga utföra arbetet vid den byggnad, varom fråga är.

De av riksdagen för arbeten av ifrågavarande slag beviljade beloppen utbetalas direkt genom vederbörande ministerium.

För erhållande av förslag till större reparationsarbeten, däri jämväl inbegripet om- och tillbyggnader (*hovedistandsættelse*) eller nybyggnader, äger vederbörande ministerium frihet att vända sig till byggnadsinspektör eller enskild arkitekt. I regel utarbetas dock dylika förslag av byggnadsinspektören i respektive distrikt. För denna utredning äger inspektören ej rätt till särskild ersättning utöver honom tillkommande fasta arvode. Kommer byggnadsföretaget sedermera till stånd, uppdrages ritningsarbetet och arbetsledningen oftast till vederbörande byggnadsinspektör. Han äger därvid enligt praxis att tillgodoräkna sig särskild ersättning med 3 % av de verkliga byggnadskostnaderna. Vid beräkandet av nämnda ersättning tillämpas dock ej fullt enhetliga grunder. Sålunda beräknas i vissa ministerier nämnda procent även å kostnaderna för ingenjörsarbeten och arkitektens eget arvode, under det att i andra ministerier reducering äger rum. I byggnadskostnaderna inräknas dock alltid kostnaderna för särskild platskontrollant (konduktör), då sådan erfordras. Platskontrollanten, vilken är en utbildad arkitekt, antages av inspektören. Från vederbörande ministerium erhåller kontrollanten i regel en ersättning av 1½ % av byggnadskostnaden. I den mån kontrollant ej kan erhållas för denna ersättning, får kontrollantens ersättning bestridas av inspektören.

Den särskilda ersättning, som utgår till inspektören vid arbeten av nu angivet slag, täcker enligt uppgift icke alltid, särskilt vid mindre byggnadsföretag, inspektörens direkta utgifter för ritningar och dylikt. Vid större byggnadsföretag uppgives ersättningen i de flesta fall vara tillfredsställande. Därest byggnadsföretagen varit av särskilt komplicerad art, har dock inspektörernas ersättningar visat sig vara knappa. Emellertid äro platser som byggnadsinspektör synnerligen eftertraktade. Det har uppgivits, att vid senaste ledighet anställningen söktes av 23 stycken kompetenta arkitekter. Orsaken härtill torde vara, att med ställningen som byggnadsinspektör följer ökat förtroende för ifrågavarande arkitekt från allmänhetens sida.

För ledningen av större reparationer och nybyggnader kan vederbörande ministerium även anlita enskild arkitekt, ehuru detta i regel ej sker. Vid bestämmandet av ersättningen till enskilda arkitekter tillämpas vanligen arkitekttaxan, enligt vilken arkitektarvodet utgår med från 5 till 8 % av byggnadskostnaden, allt efter arbetets beskaffenhet och nämnda kostnadsstorlek.

Vid större reparationer och nybyggnader tillämpas entreprenadssystem, därvid anbud infordras genom offentlig kungörelse (*licitation*). Generalentreprenad förekommer i regel icke, utan infordras anbud särskilt å murningsarbete, timmerarbete och snickeriarbete o. s. v. Undantagsvis förekommer dock gemensam entreprenör. Inkomna anbud granskas av vederbörande inspektör eller arkitekt och underställas sedermera ministeriet, där det slutliga antagandet sker. Ifrågavarande förfarande är icke reglerat genom särskild författning, varför ministeriet kan antaga eller förkasta de inkomna anbuden efter fri prövning.

Det åligger vederbörande inspektör eller arkitekt att granska inkomna räkningar å utfört arbete. Likviderandet av godkända räkningar sker genom vederbörande ministerium, som ock har att tillse att beviljade byggnadsanslag ej överskridas.

Byggnadsinspektören må vidtaga mindre ändringar inom ramen av fastställda kostnader. Orsakar ändringarna en ökning av kostnaden, måste ärendet avgöras av vederbörande ministerium. I allmänhet anses, att när

planen för ett byggnadsföretag fastställts av riksdagen, några ändringar av detsamma därefter icke må ifrågakomma.

Byggnadsinspektörernas arbetsuppgifter och befogenheter äro ej fastslagna genom särskild instruktion utan regleras genom praxis. Enligt denna åligger det inspektörerna att biträda samtliga ministerier med yttrandet i förekommande byggnadsfrågor. Denna inspektörernas verksamhet är jämväl av betydande omfattning, då inom flertalet ministerier byggnadssakkunniga tjänstemän icke finnas anställda.

Förslag och ritningar till *byggnadstekniska konstruktioner* av olika slag utarbetas, där så erfordras, av särskild konstruktör. Konstruktören tillkallas av respektive ministerium på förslag av byggnadsinspektören och erhåller sitt arvode direkt från ministeriet.

Förslag och ritningar till *värme- och sanitärtekniska samt elektriska anläggningar* anskaffas på enahanda sätt. Det har dock varit ifrågasatt att direkt anställa särskild tekniker för berörda ändamål.

Arkiv för ritningar till statsverkets byggnader saknas. Någon statistik över statens byggnadsverksamhet föres ej heller.

Ledningen av den militära byggnadsverksamheten, vilken sorterar under krigsministeriet, är i huvudsak uppbyggd efter samma system som den civila.

Landet är uppdelat i militära byggnadsdistrikt. Varje distrikt förestås av en ingenjörkapten, vilken till biträde (konduktör) har premierlöjtnanter. Dessa kapten fungera i huvudsak på samma sätt som byggnadsinspektörerna men kunna erhålla hjälp vid byggnadsritningarnas utförande av civila arkitekter.

Det bör slutligen anmärkas, att organisationen av danska statens husbyggnadsväsende under senare tid visat sig otillfredsställande i vissa avseenden och att under år 1924 en kommitté blivit tillsatt för utredning av denna fråga.

Enligt lämnad uppgift hava nedanstående belopp använts för statliga nybyggnadsföretag i Danmark under budgetåren

	1920—1921	1921—1922	1922—1923
av inrikesministeriet	899,271	661,214	502,193
» justitieministeriet	568,000	1,116,103	1,453,698
» finansministeriet	885,588	1,131,753	1,385,684
» jordbruksministeriet	2,100,719	2,477,276	1,271,052
» ministeriet för offentliga arbeten:			
för statsbanorna	6,500,000	5,600,000	4,300,000
i övrigt	1,375,000	2,688,000	972,000
» kyrkoministeriet	—	—	—
» undervisningsministeriet	226,000	668,000	1,419,500
» krigsministeriet	1,111,696	854,583	486,507
» marinministeriet	261,000	305,000	—
» handelsministeriet	—	—	—
» utrikesministeriet	—	—	—

Summa kronor 13,927,274 15,501,929 11,790,634.

Undantagas de utgifter, som avse byggnadsföretag för statsbanorna samt för krigs- och marinministerierna, återstå

för budgetåret 1920—1921	kronor	6,054,578
» » 1921—1922	»	8,742,346
» » 1922—1923	»	7,004,127.

Sistnämnda byggnadssummor torde avse arbeten, som verkställt genom byggnadsinspektörernas försorg.

Beträffande byggnadskostnaderna hava de sakkunniga från byggnadsinspektören i Köpenhamn Magdahl-Nielsen bekommit följande uppgifter:

By g g n a d	Byggnadsår	Byggnadskostnad kronor	Volympris kronor per kubikmeter
Posthus i Holte	1915	33,100: —	20: 50
» i Fejö	1717	45,600: —	29: —
» i Birkeröd	1818	79,000: —	48: —
» i Jyderup	1918	55,200: —	36: —
» i Ballerup	1918	62,000: —	40: —
» i Frederiksværk	1919	101,152: —	48: —
» i Hellerup	1919—1921	602,270: —	75: —
Skolbyggnad i Hilleröd	1919—1920	220,000: —	66: —
» i Lyngby	1921—1923	345,000: —	48: —
Gymnastikhus i Lyngby.....	1921—1923	200,000: —	59: —.

De fyra sist omnämnda byggnaderna äro försedda med centralvärmeledning.

Köpenhamns kommun.

Nybyggnader samt större om- och tillbyggnader för kommunens räkning stå i regel under ledning av stadsarkitekten. Från stadsarkitektens ämbetsområde äro dock undantagna byggnader för gas-, elektricitets- och vattenverken, samt vissa större monumentala byggnadsföretag, såsom rådhuset, polishuset, Bispebjergs sjukhus, vilka uppförts genom privata arkitekter.

Kommunens underhållsarbeten verkställas av en särskild, av stadsarkitekten oberoende avdelning, vilken står under ledning av en arkitekt.

Stadsarkitekten har till sitt förfogande ett kommunalt ritkontor. Där uppgöras i regel förslag och ritningar till de byggnader, varmed stadsarkitekten har att taga befattning, såsom bostäder, skolor, sjukhus, slakthus o. d. Enskilt praktiserande arkitekter, vilka gottgjorts efter gällande arkitekttaxa, hava dock anlitats för större enstaka byggnadsföretag samt då kommunens byggnadsverksamhet svällt ut så mycket att stadsarkitektkontoret icke räckt till för arbetet. Denna ansvällning har huvudsakligen haft sin grund i ett ökat kommunalt bostadsbyggande.

Ritningar, vilka upprättats av utomstående arkitekter, granskas i regel av stadsarkitekten.

Stadsarkitektkontoret arbetar på tre avdelningar, var och en under ledning av en avdelningsarkitekt.

Projekt till ingenjörsarbeten av olika slag upprättas å stadsingenjörskontoret genom å detsamma fast anställd personal.

Vid utförande av byggnadsarbeten, som stå under stadsarkitektens ledning, har denne till sitt biträde »byggnadskonduktörer». Arbetena utföras enligt entreprenadsystemet, därvid arbetena vanligen uppdelas såsom vid

de statliga byggnadsföretagen. Arbeten i full egen regi eller på general-entreprenad hava icke förekommit.

Stadsarkitektens administrationsutgifter omfatta löner till all personal å stadsarkitektkontoret, expensutgifter för kontoret samt bidrag till de å kontoret anställda befattningshavarnas pensionering.

Från och med räkenskapsåret 1923—1924 påföras de olika byggnadsföretagen vissa bidrag till ifrågavarande administrationskostnader. Dessa bidrag äro avsedda att täcka kostnaderna för statsarkitektämbetets verksamhet, bortsett från dess verksamhet såsom rådgivande åt stadens magistrat i byggnadsfrågor.

Å stadsarkitektens kontor voro i november 1923 anställda följande befattningshavare med nedan angivna lönebelopp:

1 stadsarkitekt (1. löneklassen)	kronor	13,830: —
2 avdelningsarkitekter (2. löneklassen)	»	8,630: —
(lönetillägg vart 3. år med 850 upp till 10,330 kronor)		
7 arkitekter (4. löneklassen)	»	6,880: —
(lönetillägg vart 3. år med 575 upp till 8,030 kronor)		
5 arkitekter (5. löneklassen)	»	5,760: —
(lönetillägg vart 3. år med 560 upp till 6,880 kronor)		
20 icke fast anställda arkitekter, lön efter ålder och kvalifikationer, varierande mellan 1,560 till 5,980 kronor om året.		
1 sekreterare (4. löneklassen) }	»	4,960: —
2 fullmäktige (5. ») }		
1 överassistent (7. ») }		
(lönetillägg vart 3. år med 400 upp till 5,760 kronor)		
2 assistenter (9. löneklassen)	»	3,220: —
(lönetillägg vart 3. år, 3,220, 3,520, 3,820, 4,160, 4,560 och 4,960 kronor)		
2 kontorister (14. löneklassen)	»	2,340: —
(lönetillägg vart 3. år, 2,340, 2,630, 2,925 och 3,220 kronor).		

Utöver ovan angivna löner utgingo dyrtidstillägg, 594 kronor till gifta och 396 kronor till ogifta, dock högst 33 % respektive 22 % av grundlön och ålderstillägg sammanlagda.

Enligt av stadsarkitekten lämnad uppgift hava kostnaderna för de till hans utgiftstitel hörande nybyggnader, ombyggnader och mindre byggnadsändringar under budgetåren 1916/17—1922/23 uppgått till följande belopp:

Räkenskapsår	Arbeten, ledda av stadsarkitekten kronor	Arbeten, ledda av privata arkitekter kronor	S u m m a kronor
1916—1917	914,375: 43	82,958: 83	997,334: 26
1917—1918	1,927,196: 96	3,499,559: 45	5,426,756: 41
1918—1919	3,233,014: 97	10,385,790: 98	13,618,805: 95
1919—1920	4,476,149: 29	12,305,344: 53	16,781,493: 82
1920—1921	6,315,463: 96	7,741,050: 73	14,056,514: 69
1921—1922	3,561,321: 50	8,105,791: 66	11,667,113: 16
1922—1923	2,956,099: 52	3,784,409: 07	6,740,508: 59.

I *Preussen* är ministerialstyrelse genomförd och de olika ministerierna förvalta genom hos dem anställda arkitekter var och ett sina egna byggnader. Det egentliga tekniska centralorganet för byggnadsfrågors handläggning är emellertid finansministeriets byggnadsavdelning.

I administrativt hänseende är landet uppdelat i provinser med var sin provinsstyrelse, vars chef kallas »oberpräsident». Varje provins åter är uppdelad i smärre områden, vilka var för sig styras av en »regierung» med en »regierungspräsident» i spetsen. Under varje »regierung» sorterar ett större eller mindre antal statliga byggnadsmyndigheter, kallade »kreis-hochbauämter».

Vid dessa myndigheter äro fast anställda ett antal arkitekter med hög utbildning, rekryterade efter en mångårig provtjänstgöring bland landets bästa arkitekter. De hava icke rättighet att genom privat praktik skaffa sig extra inkomster.

Dessa statsarkitekter utföra i tjänsten alla ritningar för statens byggnader och handhava ledningen av byggnadsföretagens utförande. Då det gällt särskilt omfattande byggnadsverk av större konstnärlig betydelse, hava dock allmänna pristävlingar anordnats, öppna för såväl statsanställda som privata arkitekter.

Framställning om nya byggnader eller ändring av redan uppförda byggnader göres av den myndighet eller institution, för vars räkning byggnadsföretaget erfordras, hos vederbörande fackminister. Därest denne finner behov av det ifrågasatta byggnadsföretaget föreligga, ankommer det på de lokala byggnadsmyndigheterna att uppgöra byggnadsprogram, skissförslag och kostnadsberäkningar.

Frågan underställes därefter finansministern, som, därest han ansluter sig till vederbörande fackministers krav, upptager den beräknade kostnaden i budgetförslaget för lantdagens prövning. Därest medel till byggnadsföretaget beviljas, lämnar fackministern meddelande därom till vederbörande »regierungspräsident», vilken uppdrager åt vederbörande tjänsteman att igångsätta arbetena, sedan behöfliga ritningar och utförligt kostnadsförslag upprättats.

Arbetena utföras antingen i egen regi eller genom fackvis uppdelade entreprenader. Kontrollen handhaves av den ordinarie tjänstepersonalen.

Över den statliga nybyggnads- eller ombyggnadsverksamhet, beträffande vilken finansministeriets byggnadsavdelning på något sätt medverkat, föres en noggrann, huvudsakligen på ekonomiska data inriktad statistik, som årligen publiceras.

Byggnadsledningen i *Sachsen* är ganska likartad med den preussiska. Den centrala ledningen är lagd hos finansministeriet.

På åtta olika platser i landet finnas »lantbauämter». För större byggnadsföretag tillsätts särskilda »neubauämter».

Vid ett statligt byggnadsföretags planerande lämnar vederbörande fackminister uppdrag åt det lantbauamt, inom vars verksamhetsområde byggnadsföretaget skall ifrågakomma, att uppgöra förslag till företaget i samråd med den myndighet, för vilken byggnadsföretaget avses. Under utredningsarbetets gång skall ifrågavarande lantbauamt konferera med finansministeriet. Upprättade förslag till byggnadsföretag granskas inom finansministeriet. Däremot ankommer det på fackministeriet att sedan byggnadsanslag beviljats giva vederbörande lantbauamt befallning att i samråd med finansministeriet låta verkställa byggnadens uppförande.

Byggnadsarbetena utföras medelst entreprenadssystem och med uppdelning i små utbud. Vid större entreprenaduppöknelser fordras finansministeriets bifall.

Över byggnadsverksamheten föres en utförlig statistik, som årligen publiceras.

De för den statliga byggnadsverksamheten anställda tjänstemännen hava i stort sett samma ställning i förhållande till staten och enskilda som i Preussen. De högre tjänstemännen äro högt skolade arkitekter och de underordnade tjänstemännen hava lägre teknisk utbildning. De statsanställda arkitekterna äro oförhindrade att deltaga i arkitektpristävlingar och tillåtas åtaga sig genom sådana förvärvade uppdrag.

Bayern.

I *Bayern* sorterar statens husbyggnadsverksamhet under inrikesministeriet, inom vilket en avdelning är organiserad för byggnadsfrågor, husbyggnader såväl som väg- och vattenbyggnader. Chefen för denna avdelning skall vara tekniskt utbildad och utses till befattningen omväxlande en husbyggare och en väg- och vattenbyggare.

Under ministeriet lyda åtta provinsstyrelser (kreisregierungen). I var och en av dessa finnes en avdelning för byggnadstekniska spörsmål.

Under dessa provinsstyrelser sortera 27 lägre tekniska myndigheter, kallade »bauämter für hochbau» (lantbauämter), och 2 s. k. »ausstellen», underordnade var och ett sitt lantbauamt, samt 3 »universitätsbauämter».

Personalen vid dessa myndigheter utgöres dels av högskoleutbildade arkitekter och dels lägre teknisk personal.

Till denna organisation knytes, när något större och mera betydelsefullt byggnadsföretag pågår, t. ex. det nya justitiepalatsbygget i München, en enbart för detta bygge avsedd särskild byggnadsledning, lydande direkt under inrikesministeriets byggnadsavdelning. Som ledare för en dylik särstående organisation förordnas antingen en statsanställd arkitekt eller en privatarkitekt med betydande erfarenhet och anseende, eller, vilket oftast sker, en statsarkitekt och en privatarkitekt tillsammans, varvid den förre svarar för byggnadsledningen och den senare för ritningsarbetet.

Vidare finnes vid byggnadsavdelningen inom ministeriet en nämnd, bestående dels av ordinarie tjänstemän, dels ock av ett antal mera betydande privatarkitekter, vilken nämnd (Baukunstausschuss) har att pröva alla byggnadsprojekt av monumental betydelse samt alla kyrkobyggnadsfrågor.

Uppstår behov av byggnadsföretag för statens räkning, åligger det den institution, som därav närmast beröres, att göra framställning i ämnet till vederbörande provinsstyrelse (kreisregierung), som har att konstatera om ett verkligt behov föreligger eller ej. Om behov prövas föreligga, låter provinsstyrelsen genom vederbörande statsarkitekt uppgöra skisser och kostnadsförslag till det ifrågasatta byggnadsföretaget. Dessa insändas till ministeriets byggnadsavdelning för granskning och eventuellt godkännande. Det godkända förslaget underställes lantdagen för medels beviljande. När medel erhållits, utarbetas genom de statsanställda arkitekterna huvudritningar och utförliga kostnadsberäkningar, vilka underställas ministeriets byggnadsavdelning för slutlig prövning och fastställelse, varefter arbetena igångsättas. Arbetena utföras alltid på entreprenad, varvid desamma i största möjliga utsträckning uppdelas i fackentreprenader.

Över nybyggnadsverksamheten föres en noggrann, årligen publicerad ekonomisk statistik.

Den *franska* staten äger stor tillgång till äldre byggnader, varför nybyggnader relativt sällan förekomma. Varje ministerium förvaltar själva sina fastigheter. Därest behov av mera omfattande byggnadsarbeten uppkommer, överlämnar vederbörande ministerium ett byggnadsprogram till »direction des beaux arts», som antingen anmodar någon statsanställd arkitekt att uppgöra erforderliga ritningar m. m. eller föranstaltar om en offentlig pristävlan. Förslagen granskas av »direction des beaux arts» och ministeriet gemensamt. Byggnadsarbeten, vartill medel beviljats, ombesörjas av direktionen.

Frankrike.

Den franska byggnadsstatistiken inskränker sig till en ren bokföringsåtgärd, men är i så måtto fullständigare än åtskilliga andra länders statistik, att den omfattar alla statens fastigheter.

I *England* handhavas husbyggnader, väg- och vattenbyggnader, statlig fastighetsförvaltning, hyresfrågor och ämbetsverkens inkvarteringsfrågor av »his majesty's office of works», vars chef är minister. Vissa specialbyggnader liksom ock stadsplanefrågor sortera under andra ministerier, såsom sjuk- och fångvårdsanstalter samt militära byggnader.

England.

Inom »office of works» finnas alla grenar av byggnadsteknisk sakkunskap representerade. En av dess byråer handlägger bland annat registrerings-, hyres- och inkvarteringsfrågor.

När ett byggnadsföretag ifrågasättes, göras de första undersökningarna rörande lokalbehovet genom sistnämnda byrå. Om utredningarna anses böra fullföljas, utser ministern för ändamålet en arkitekt, varvid tillkallas antingen en i statstjänst anställd arkitekt eller en icke statsanställd, som utses i samråd med arkitektföreningens förtroendemän eller efter allmän tävlan. Det sistnämnda tillvägagångssättet torde vara det vanligaste.

Den ekonomiska ledningen av byggnadsföretag, vartill medel beviljats av parlamentet, handhavas av vederbörande avdelning inom ministeriet. Arbetena utbjudas i regel på entreprenad. Vid vissa tillfällen, då entreprenadsystemet i en eller annan form icke lämpligen kunnat begagnas, hava arbetena utförts under statsanställda arbetsledare men av arbetare, som av entreprenörer enligt viss uppgörelse ställts till förfogande. Härvid åvilade allt fortfarande alla en arbetsgivares skyldigheter entreprenörerna och icke staten.

Byggnadsstatistiken är i England rationellt ordnad. Där föras två varandra kompletterande statistiska system. Det ena avser att hålla en alltjämt fortlöpande kontroll över engelska statens verkliga utgifter för av densamma disponerade lokaler, därvid räknas med ränta på det i fastigheterna investerade kapitalet. Det andra systemet avser dels att genom jämförande av den nyttiga golvytan med antalet tjänstemän kontrollera lokalernas utnyttjande och dels att erhålla kännedom om lokalbeståndet, att systematisera förekommande in- och utbetalningar samt att övervaka hyreskontraktsuppgörelser m. m.

Kostnader för utförda byggnadsföretag per kubikmeter byggnadsvolym.

Tabell nr 1.

	Byggnadens kostnad i jämnt tusental	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923
		Ämbetslokaler.														
<i>Byggnadsstyrelsen.</i>																
Patentverket	2,596,000											68.90				
Göteb. landsstatshus...	875,000														64.—	
<i>Medicinalstyrelsen.</i>																
Administrationsbyggnad för Östersunds hospital	152,000						17.19									
D:o för Strängnäs hospital	431,000										62.38					
<i>Arméförvaltningen.</i>																
Kanslibyggnad, Frösundavik	251,000											67.44				
<i>Kasernbyggnadsnämnden.</i>																
Kanslibyggnad:																
Örebro				17.90												
Uppsala			16.80													
Karlstad	Byggnaderna lika stora; genomsnittlig kostnad = 131,000				17.50											
Uddevalla					17.90											
Skövde					15.—											
Jönköping						16.80										
Borås							18.50									
Vänerns borg									19.—							
Växjö	Byggnaderna lika stora; genomsnittlig kostnad = 342,000											45.20				
Eksjö												38.10				
Strängnäs														55.—		
Linköping															49.—	
Kristianstad																53.—

Tabell nr 2.

	Byggnadens kostnad i jämnt tusental	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923
		Ekonomibygnader.														
<i>Medicinalstyrelsen.</i>																
Östersunds hospital ..	117,000					19.56										
Strängnäs hospital	281,000										66.20					
<i>Arméförvaltningen.</i>																
Svea ingenjörkår:																
Kokinrättning	191,000											57.04				
Bad- o. tvättinrättning ..	174,000										155.15	(byggn.-kostn. 89.96)				
Proviantbod	34,000											96.89				
Gymnastikhus	148,000											29.79				

Tabell nr 2 (forts.).

	Byggnads- kost- nad i jämmt tusental	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	
		Kasernbyggnads- nämnden.															
Kokinrättningsbygg- nader:																	
Örebro				17.50													
Uppsala			20.25														
Karlstad	Byggnads- derna lika stora; ge- nomsnittlig kostnad = 130,000				20.40												
Uddevalla					19.70												
Skövde					17.30												
Jönköping						20.50											
Borås							19.20										
Vänersborg									20.—								
Ekonomibyggnads- complex(kokinrättning, gymnastikhus, badhus, svättinrättning och ång- central):																	
Växjö	Byggnads- derna lika stora; ge- nomsnittlig kostnad = 999,000											46.—					
Eksjö												44.—					
Strängnäs													45.—				
Linköping													44.50				
Kristianstad													45.—				

Tabell nr 3.

	Byggnads- kost- nad i jämmt tusental	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923
		Kasernhus.														
Arméförvaltningen.																
Svea ingenjörkår	1,339,000											45.06				
Kasernbyggnads- nämnden.																
Örebro	Byggnads- derna lika stora; ge- nomsnittlig kostnad = 336,000			13.90												
Uppsala				13.50												
Karlstad					13.50											
Uddevalla					15.—											
Skövde					12.90											
Jönköping					13.70											
Borås						14.30										
Vänersborg							14.30		15.60							
Växjö	Byggnads- derna lika stora; ge- nomsnittlig kostnad = 542,000											37.20				
Eksjö												34.—				
Strängnäs												40.—				
Linköping													40.—			
Kristianstad													42.—			
Hospitalsbyggnader.																
Medicinalstyrelsen.																
Östersund	Medeltal 176,000						17.88									
Strängnäs	628,000										61.24					

Tabell nr 4 (forts.).

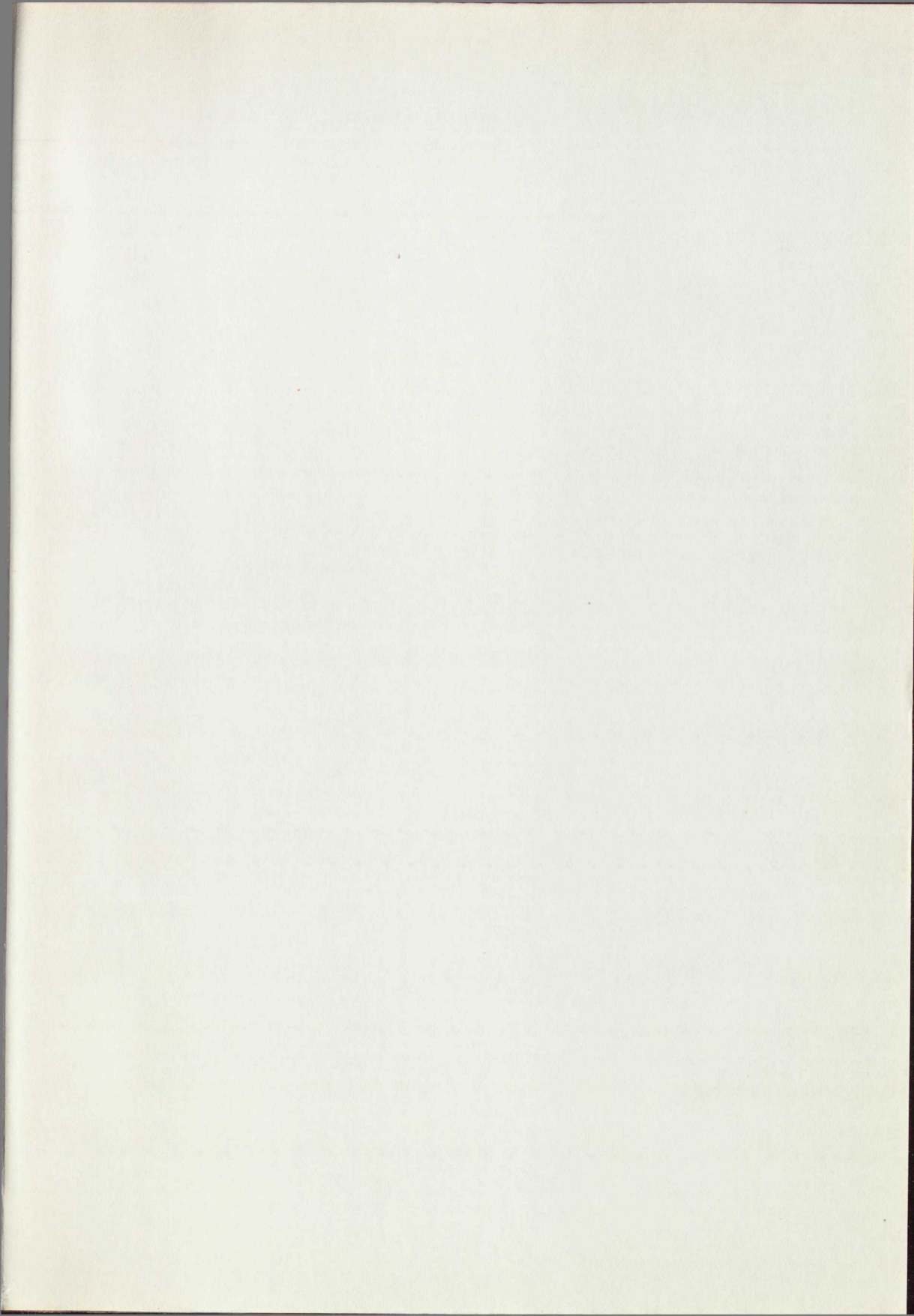
	Byggnads- kost- nad i jämnt tusen-tal	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	
		<i>Arméförvaltningen.</i>															
Svea ingenjörkår, Frösundavik.....	72,000											69.59					
<i>Generalpoststyrelsen.</i>																	
Stockholm:																	
Kv. Hugin	372,000													46.76			
» Vågskivan	451,000													50.55			
Malmö.....	429,000														37.19		
Göteborg.....	277,000														49.89		
Stockholm: †																	
Kv. Verdandi.....	323,000														42.03		
<i>Pensionsstyrelsen.</i>																	
Åre	76,000														53.65		
<i>Telegrafstyrelsen.</i>																	
Alingsås	53,000														36.36		
Gävle	253,000													42.36			
Göteborg (landsh.-h.)...	584,000											58.50					
»	335,000											64.26					
Malmö	431,000													74.51			
Norrköping.....	306,000												56.89				
»	214,000													38.37			
Stockholm:																	
Dannemoragatan ...	250,000													47.40			
<i>Fångvårdsstyrelsen.</i>																	
Långholmen	164,000														41.35		
<i>Kasernbyggnads- nämnden.</i>																	
Örebro.....	Vid varje regemente tvenne byggnader, i genom- snitt kost- nad, resp.: 57,000 87,000			19.50													
Karlstad					20.15												
Uddevalla					18.50												
Skövde.....					15.50												
Jönköping						18.25											
Vänersborg.....									37.—								
Eksjö	47,000												50.—				
Strängnäs	276,000												55.—				
Linköping	376,000												48.—				
Kristianstad	46,000													53.—			

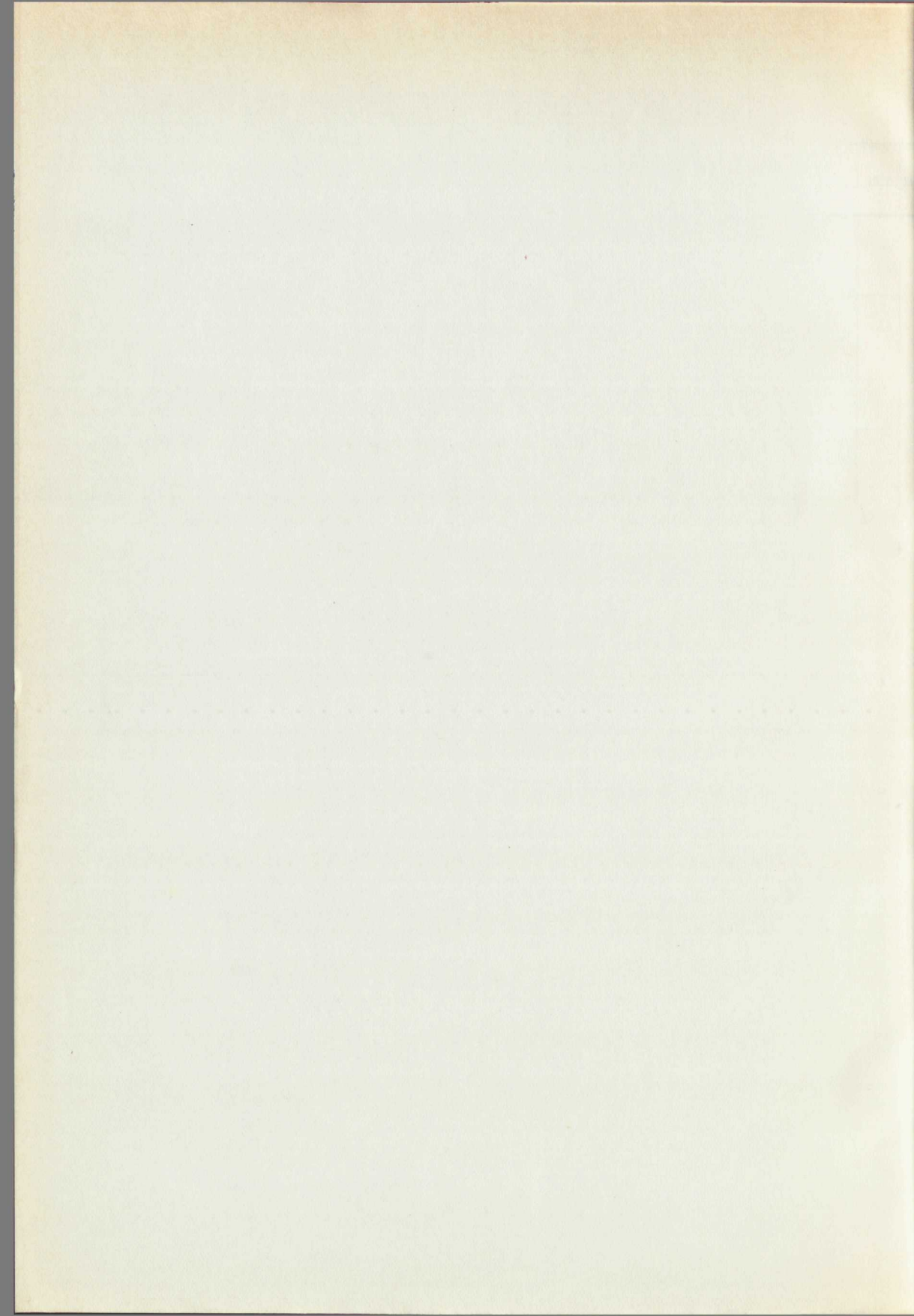
Tabell nr 5.

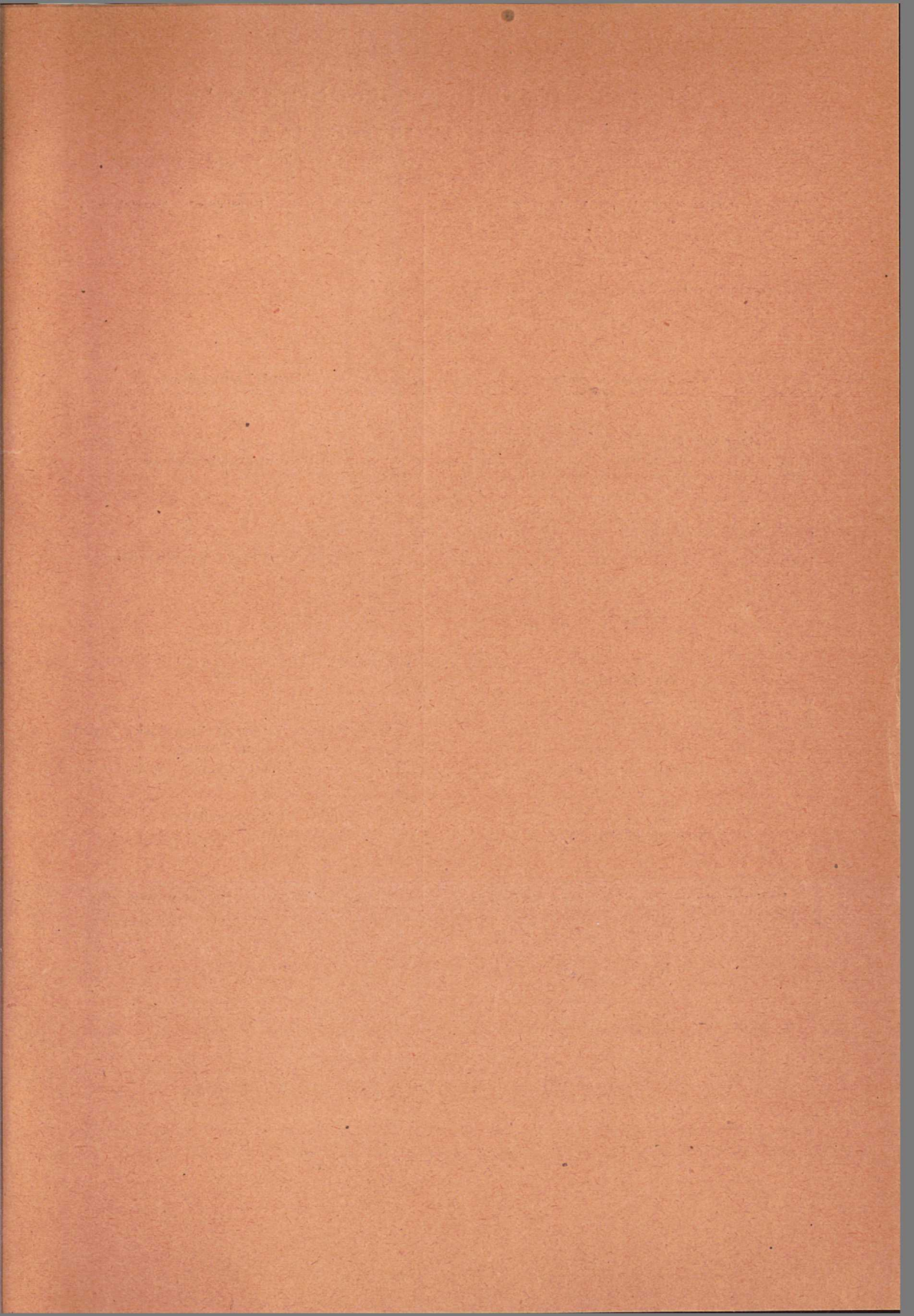
	Byggnadskostnad i jämnt tusental	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923
Bostadsbyggnader av trä.																
<i>Medicinalstyrelsen.</i>																
Uppsala hospital	53,000						18.57									
Strängnäs >																
medeltal	92,000										25.90					
Vänersborgs hospital	63,000								21.06							
Kristinehamns >	62,000								21.12							
Härnösands >	51,000														38.—	
<i>Generalpoststyrelsen.</i>																
Charlottenberg	112,000													34.39		
Falun	135,000													36.28		
Sundsvall	281,000													47.98		
Vilhelmina	89,000													42.59		
Gällivare	56,000													39.40		
Lycksele	67,000														32.33	
Kil	31,000													37.18		
Älmhult	25,000														41.75	
Ödeshög	14,000														29.14	
Bräcke	23,000														35.47	
<i>Telegrafstyrelsen.</i>																
Boden	59,000								32.28							
Eskilstuna	203,000											49.75				
Gudhem	57,000														67.85	
Göteborg (landsh.-h.)...	584,000											58.50				
>	335,000											64.26				
Härnösand	71,000								36.71							
Karlsborg	131,000								41.55							
Ludvika	120,000											58.65				
Lyrestad	65,000														41.89	
Mörby	14,000														55.48	
Nynäshamn	36,000											60.33				
>	45,000											48.30				
>	93,000											43.43				
>	45,000											48.30				
>	93,000											43.52				
>	98,000													47.26		
Spånga	33,000														44.80	
Sundbyberg	37,000														47.04	
Sundsvall	346,000													61.40		
Vallentuna	13,000														55.05	
Älvsjö	36,000														38.56	
Östersund	240,000													58.05		
<i>Fångvårdsstyrelsen.</i>																
St. Härlanda	134,000				18.94											
<i>Kasernbyggnadsnämnden.</i>																
Växjö	45,000													54.—		

Tabell nr 7 (forts.).

	Byggnads- kost- nad i jämnt tusental	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923
		Eskilstuna, station.....	354,000							25.47						
Finspång, »	147,000												59.16			
Gudhem, överdragssta- tion	79,000													52.29		
Göteborg, station	693,000										55.89					
Karlsborg, » (sten och trä).....	90,000								42.43							
Karlshamn, station.....	270,000					27.48										
Landskrona, »	239,000				27.10											
Lund, »	341,000				21.15											
Lyrestad, överdrags- station	79,000													52.85		
Uppsala, station.....	459,000								36.15							
Örebro, »	118,000													52.25		
(Byggnader av trä.)																
Hällö, radiostation.....	17,000															57.66
Härnösand, d:o	39,000								44.82							
Ånge, station	94,000											46.41				

Statens offentliga utredningar 1925

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättskipning. Fångvård.

Utkast till ändrad lydelse av vissa paragrafer i kungl. stadgan den 22 juni 1920 med vissa föreskrifter ang. domsagornas förvaltning. [14]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Byggnadsstyrelsesakkunnigas betänkande angående omorganisation av byggnadsstyrelsens byggnadsbyrå m. m. [13]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 31. Den svenska tvättmedelsindustrin. [2] 29. Den svenska skoindustrin. [3] 30. Den svenska cementindustrin. [4] 32. Den svenska porslinsindustrin. [5] 33. Tryckeri- och pappersförädlingsindustri i Sverige. [6]

Betänkande med förslag till grunder för avsättning till de affärsdrivande verkens förnyelsefonder m. m. [9]
Förslag till förordning ang. statlig inkomst- och för-
mogenhetsskatt. [10]

Politi.

Socialpolitik.

Det svenska skogsbrukets förutsättningar och historia. [11]
Sveriges enskilda skogar. [12]

Hälso- och sjukvård.

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Betänkande med utredning och förslag angående socialförsäkringens organisation. [8]

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Utredning av vissa frågor rörande privatläroverken. [1]

Försvarsväsen.

Underofficerssakkunnigas yttrande och förslag. [7]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.